

**TURUN
YLIOPISTO**

Epäpolitisovat diskurssit valtiovallan koronaviestinnässä

Epäpolitisointien esiintyminen ja perustelut pandemia-ajan tiedotustilaisuuksissa

Valtio-opin pro gradu-tutkielma
Linnea Mäkelä
16.5.2024
Turku

Turun Yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check-järjestelmällä

Pro gradu-tutkielma

Oppiaine: Valtio-oppi

Otsikko: Epäpolitisoinnit Suomen koronaviestinnässä - Epäpolitisointien esiintyminen ja perustelut pandemia-ajan tiedotustilaisuuksissa

Ohjaaja: professori Maija Setälä

Sivumäärä: 76 sivua

Päivämäärä: 16.5.2024

Tiivistelmän tyyli on **Abstract**.

Tiivistelmä

Pro gradu-tutkielmani tarkastelee epäpolitisoinnin esiintymistä koronakriisin aikaisessa viestinnässä Suomessa. Koronavirus loi poikkeukselliset ja ennen kaikkea epävarmat olosuhteet niin kansalaisille kuin päättäjille, minkä perusteella hallitus joutui aloittamaan normaalista poikkeavia toimenpiteitä kriisin hoidon osalta. Hallitus kertoi toimenpiteistään Valtioneuvoston tiedotustilaisuuksien kautta, mitkä toimivat myös tämän tutkielman aineistona. Aineisto on kuitenkin laajuuden vuoksi rajattu kahteen eri ajankohtaan; vuoden 2020 kevääseen sekä vuoden 2021 syksyyn, mikä lopulta rajasi aineiston yhdeksään tiedotustilaisuuteen.

Tutkielman teoria pohjautuu epäpolitisoinnin, asiantuntijuuden ja epävarmuuden käsitteisiin, joita peilataan suhteessa kriiseihin ja kriisiajan viestinnän kontekstiin. Epäpolitisointeja analysoidaan aineistosta Norman Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin avulla, joskin aineiston poikkeuksellisuus eli laajassa epävarmuudessa toteutetut tiedotustilaisuudet ja teoriapohja huomioiden. Analyysi osoitti, että koronakriisi oli varsin poikkeuksellinen kriisi, joka teki viestinnällisestä tilanteesta kaikkialla vähintäänkin haastavan. Siitä huolimatta aineistosta löytyi kuusi epäpolitisoinnin diskurssia; asiantuntijuus, välttämättömyysretoriikka, auktoriteettiin vetoaminen, perusteluiden puutteellisuus ja poliittisuuden häivyttäminen. Analyysissä tarkastellaan näiden diskurssien erilaisia muotoja aineistossa epäpolitisoinnin ja kriittisen diskurssianalyysin avulla. Erityisesti asiantuntijuuden diskurssi korostui tiedotustilaisuuksissa, mutta kaikki löydetyt epäpolitisoinnin diskurssit esiintyivät selkeinä. Analyysissä selvisi, että hallituksen suorittaman kriisiviestinnän keinoissa oli eroavuutta eri ajankohtien välillä. Esimerkiksi asiantuntijuuden diskurssi vahvistui tiedotustilaisuuksien edetessä ja keskittyi yhä yksityiskohtaisempiin epäpolitisointeihin asiantuntijoihin viittaamisen osalta. Lisäksi poliittisuudesta etäännyttämisen diskurssi oli vahvempi kriisin alkuaikojen tiedotustilaisuuksissa aineistossa. Muiden epäpolitisointien diskurssien esiintymisessä ei ilmennyt poikkeuksellisia eroja ajankohtien välillä.

Jatkotutkimuksissa olisi yhä oleellista huomioida kriisiajan vaikutukset koronaviruksen aikaiseen aineistoon ja tarkastella aihetta mahdollisesti yhä laajemmasta otannasta tai erilaisesta aineistosta käsin. Myös esimerkiksi retorilla tai argumentoinnin analyysillä voisi saada aiheesta hedelmällisiä tutkimustuloksia. Koronakriisiä, ja etenkin kriisiajan viestintää tarkastelevia tutkimuksia olisi tärkeää luoda runsaasti, sillä vain siten kriiseistä on mahdollista oppia. Oppiminen vaikuttaa siihen, miten jatkossa vastaavassa tilanteessa toimitaan ja siihen, millaista kriisiviestintää tulevien kriisien kohdalla toteutetaan.

Avainsanat: covid-19, koronakriisi, epäpolitisointi, kriittinen diskurssianalyysi, tiedotustilaisuudet, kriisiajan viestintä, hallitus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
1.2 Tutkimuksen lähtökohdat	5
1.2.1 Tutkimusongelma	5
1.2.2 Aiempi tutkimus	9
2. Kriisit ja kriisiajan viestintä	12
2.1 Kriisit	12
2.1.1 Koronakriisi Suomessa	14
2.2 Viestintä kriisitilanteessa	18
3. Teoreettinen viitekehys	20
3.1 Epäpolitisointi	20
3.2 Epävarmuus	26
3.3 Asiantuntijuus	28
4. Metodi ja aineisto	31
4.1 Metodi	31
4.2.1 Diskurssianalyysi	32
4.2 Aineiston esittely	36
4.2.1 Tiedotustilaisuudet	39
5. Analyysi	41
5.1 Tiedotustilaisuuksien sisällöt tiivistetysti	41
5.2 Epäpolitisoinnin diskurssit	44
5.2.1 Asiantuntijuus	45
5.2.2 Välttämättömyysdiskurssi	49
5.2.3 Auktoriteettiin vetoaminen	53
5.2.4 Perusteluiden puutteellisuus	56
5.2.5 Poliittisuudesta etäännyminen	59
5.3 Diskurssianalyysin keskeiset tulokset	61
6. Johtopäätökset	63
Lähteet	67
Aineisto	75

1. Johdanto

Vuoden 2020 alkupuolella tapahtui jotain odottamatonta; koko maapallo ajautui ennennäkemättömään kriisiin, jonka aiheuttajana oli yksi virus, covid-19. Kyseinen virus levisi nopeasti maailman halki aiheuttaen levitessään noin 15 miljoonaa kuolematapausta, valtakunnallisten rajojen sulkemisia, markkinoiden lakkauttamisia sekä valtavia määriä muita laajoja tuhoja (WHO 2022; Harper ym. 2020). Koronapandemian aiheuttamat tuhot eivät jakautuneet tasaisesti eri maiden välillä, mutta jokainen valtio koki pandemian vaikutukset joissain määrin. Koronavirus oli saanut räjähtävän alkunsa, eikä vielä 2020-luvun alussa osattu aavistaa kaikkea sitä, mitä taudin osalta oli vielä myöhemmin tulossa eteen. Tämä tutkimus keskittyy tarkastelemaan epäpolitisointia koronakriisin aikaisessa viestinnässä hallituksen järjestämien tiedotustilaisuuksien pohjalta.

Koronapandemia muutti tapoja johtaa ja hallita kriisiä. Totuttujen johtamisen käytäntöjen ollessa murroksessa, on toisinaan turvaututtava erilaisiin tai jopa vieraampiin käytäntöihin, mikä korosti viestinnän ja retoriikan merkitystä entisestään koronakriisin johtamisessa Suomessa. Päätäjien oli toisinaan välttämätöntä turvautua erilaisiin, entistä järeämpiin kielellisiin keinoihin saadakseen kansalaiset vakuutettua kaikista rajuimpienkin toimenpiteiden ja rajoitteiden perusteltavuudesta. Epäpolitisointia voidaan pitää yhtenä kielellisenä keinona, jonka avulla viestitään kansalaisille vallitsevasta poikkeustilanteesta ja kommunikoidaan valitulle yleisölle kriisiviestinnän tavoin (Urbinati 2010, Pettit 2004). Päätäjät ovat pandemian aikana vastuussa siitä, että kommunikointi on riittävän tehokasta heidän ja kansalaisten välillä, ja valitsevat sopivat kielelliset keinot kulloisenkin tilanteen mukaan (Chiriboga ym. 2020).

Tehokkaan ja riittävän kommunikoinnin takaamiseksi kriisiajan viestinnän rooli korostuu pandemian hoidossa. Toteutettavan viestinnän avulla kansalaiset pidetään ajan tasalla kriisin aikaisista tapahtumista ja niistä toimenpiteistä, joita hallitus joutuu kriisin aikana toteuttamaan. Viestinnällisiä keinoja kriisin ajalle on monia, mutta Suomessa korostui erityisesti hallituksen tiedotustilaisuudet sekä sosiaalinen media viestien ja tiedotustilaisuuksien sisältöjen välittäjänä. Kriisitilanteissa viestinnän merkitys kasvaa, kun pyritään välittämään eri toimijoille helposti omaksuttavia ja selkeitä ohjeita, millä mahdollistetaan toimijoiden toivottavan käytöksen esiintyminen kriisin hoitotoimenpiteissä (Einola ym. 2023, 135). Viestintä nähdään yhteiskunnallisesti yhtenä merkittävänä keinona

selvitä kriisitilanteista ja osana poliittista retoriikkaa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella epäpolitisoinnin esiintymistä osana kriisiajan viestintää päättäjien puheissa ja tarkemmin hallituksen tiedotustilaisuuksissa covid-19-viruksen aiheuttamassa poikkeuksellisessa kriisitilanteessa Suomessa. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on analysoida aineistosta löydettyjä epäpolitisointeja sekä tutkia niille mahdollisesti annettuja perusteluja eli sitä, miksi epäpolitisointeihin on mahdollisesti tukeuduttu päättäjien toimesta korona-ajan kriisiviestinnässä. Epäpolitisoinnin tarkasteleminen edistää pitkällä tähtäimellä kriisiajan viestinnän, poliittisen retoriikan sekä kriisiajan kontekstin ymmärtämistä, ja siten myös tietämystä koronakriisin aikaisesta viestinnästä yleisesti. Lisäksi epäpolitisoinnin tutkiminen edesauttaa varautumaan mahdollisiin vastaavanlaisiin poikkeuksellisiin kriisi- ja pandemiatilanteisiin myös tulevaisuudessa.

Epäpolitisoinnin tutkiminen on edellä mainittujen syiden pohjalta perusteltua ja tarpeellista nykyisen kaltaisessa maailmassa, joka kohtaa erilaisia globaaleja kriisejä ja pandemioita jatkuvasti. Niin kuin koronakriisi osoitti, poikkeustilanteisiin ei voi olla koskaan liiallisesti varautunut. Tutkimus etenee seuraavaksi tarkastelemaan tutkimuksen lähtökohtia eli aiheesta tehtyä aiempaa tutkimuskirjallisuutta sekä tämän tutkimuksen tutkimusongelmaa ja tutkimuskysymyksiä tarkemmin.

1.2 Tutkimuksen lähtökohdat

1.2.1 Tutkimusongelma

Tämä tutkimus keskittyy käsittelemään covid-19-viruksen aikana Suomen hallituksen eli poliitikkojen ja päättäjien toteuttamaa kriisiajan viestintää, ja erityisesti siinä ilmenneitä epäpolitisointeja. Tutkimuksen perimmäisenä tavoitteena on tarkastella sitä, millaisia epäpolitisointeja hallituksen toteuttamassa kriisiviestinnässä käytettiin kahden tutkimukseen valitun ajankohdan aikana koronakriisin aikaisessa viestinnässä Suomessa.

Tutkimusmateriaali koostuu koronakriisin aikana julkaistuista Suomen valtioneuvoston toteuttamista tiedotustilaisuuksista, joiden avulla poliitikkojen viestintää ja epäpolitisointia voidaan kyseisen tutkimuksen valossa tarkastella. Tutkimusmateriaaliin ja sen valintaperusteisiin perehdytään yksityiskohtaisemmin tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa

aineisto-luvun puitteissa.

Tutkimuksen teoriapohja rakentuu muutaman käsitteen ympärille; epäpolitisoinnin, epävarmuuden sekä asiantuntijuuden. Myös kriiseillä ja kriisiajan viestinnällä on merkittävä rooli kriisiajan politiikan tutkimuksessa, ja ne liittyvät enemmän tämän tutkimuksen taustoittaviin tekijöihin ja vallitsevan pandemian piirteisiin kuin itse teorialukuun. Metodina tutkimuksessa käytetään Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia. Tutkimus toteutetaan kriittistä diskurssianalyysia hyödyntäen, kriisiviestinnän haastava konteksti huomioiden ja teoriapohjan käsitteistöön tukeutuen, jotta tutkimus pystyisi luomaan relevantin käsityksen päättäjien toteuttamasta koronakriisin aikaisesta viestinnästä ja erityisesti epäpolitisoinnin esiintymisestä osana viestintää sekä pandemian hoitoa.

Tutkimuksen tarkastelujaksoina toimivat kaksi koronakriisin ajalta valittua ajanjaksoa ja tapahtumaketjua tai tarkemmin rajoitustoimenpiteitä, joista ensimmäinen sijoittuu vuoden 2020 keväälle, jolloin Uusimaa suljettiin ja liikkumisrajoitukset astuivat voimaan. Toinen tutkimukseen valittu ajankohta sijoittuu vuoden 2021 syksyyn, jolloin koronapassi ja maahantulosäännökset käyttöön otettiin. Tutkimukseen valittiin kyseiset ajanjaksot tai niin sanotut tapaukset toimenpiteineen ja rajoituksineen muutamasta syystä. Ensinnäkin, kyseiset rajoitustoimenpiteet olivat koronakriisin yksiä rajuimpia ellei kovimpia koko koronapandemian aikana tehdyistä toimenpiteistä. Sekä liikkumisrajoitukset että koronapassin käyttöönotto rajoittivat ihmisten perusoikeuksia laajasti vaikuttaen esimerkiksi mahdollisuuteen toteuttaa liikkumisvapautta, maahantuloa ja maasta poistumista, tasa-arvoisten mahdollisuuksien toteuttamista suosittelemalla ottamaan siihen aikaan ja kriisin luonteeseen nähden riskialttiita, nopeasti kehitettyjä rokotuksia. Aineiston valintaan vaikuttivat vahvasti oikeudelliset perusteet eli kansalaisten perusoikeuksien rajoittaminen.

Toiseksi, tutkimukseen valituissa tapauksissa esiintyy selkeitä poliittisen konfliktin aineksia, mikä antaa hedelmälliset lähtökohdat kriisiajan viestinnän tutkimiselle ja kriisiajoista oppimiselle. Molemmat toimenpiteet aiheuttivat pitkäkestoista sekä voimakasta vastarintaa ja olivat puheenaiheena mediassa vielä pitkään toimenpiteiden voimaan asettamisen jälkeen. Lisäksi molempien toimenpiteiden yhteydessä esiintyi epäselvyyksiä, eriäviä suosituksia ja epävarmuuden valtaamia ajanjaksoja. Uudenmaan sulkua ja sen yhteydessä käyttöön otetut liikkumisrajoitukset näyttäytyivät ennennäkemättömiltä toimenpiteiltä ja ne vaikuttivat kansalaisten elämään merkittävästi. Sen sijaan koronapassin käyttöönotto asetti rokotusten

otolle äärimmäisen korkeat panokset; ilman koronapassia ei ollut mahdollisuutta nauttia ravintoloista, teatterista tai lomamatkoista määrätyn ajanjakson aikana. Rokotuksien ottajat vastaanottivat etulyöntiaseman yhteiskunnassa elämiselle koronapassin voimassaolon aikana verrattuna niihin, jotka syystä tai toisesta kieltäytyivät rokotuksen ottamisesta. Rokotuksesta kieltäytyjiä arvosteltiin mediassa runsaasti aiheuttaen modernille yhteiskunnalle haitallista eriarvoisuuden tunnetta ja negatiivisävytteistä ilmapiiriä eri väestöryhmien välille.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että valittujen toimenpiteiden välillä on jonkinlainen mahdollisuus ajallisen vertauksen tekemiselle. Koska merkittävästi perusoikeuksia rajoittavia toimenpiteitä ei esiintynyt kriisin aikana paljon, oli loogista valita tapaukset koronakriisin alkua ajoilta ja loppua ajoilta. Näin on mahdollista myös pohtia analyysin pohjalta sitä, muuttuiko epäpolitisoinnin käyttö tai erilaiset aineistosta ilmenevät epäpolitisoinnin diskurssit kriisin edetessä ja tiedon lisääntyessä suuntaan tai toiseen. Kriisin ollessa kestoltaan muutaman vuoden mittainen, ajallisella kehityksellä on merkitystä kriisiä ja sen eri osa-alueita ja vaiheita tutkiessa. Aineisto esitellään ja valinnat perustellaan vielä tarkemmin aineisto-luvussa, jolloin esitetään tutkimukseen valikoituneet ajanjaksot ja toimenpiteet sekä tiedotustilaisuudet tarvittavien informaatioiden osalta.

Tutkimus pohjautuu yllä esitettyjen teoriapohjan, metodin ja kontekstin osalta seuraaviin muodostamiini tutkimuskysymyksiin:

- *Miten koronakriisiin yhteydessä ollutta keskustelua epäpolitisointiin päättäjien toimesta kevään 2020 liikkumisrajoitusten ja syksyn 2021 koronapassin ja maahantulosäännösten käyttöönoton yhteydessä?*
- *Oliko tiedon lisääntymisellä, ajan kulumisella ja rokotteen käyttöönotolla vaikutusta epäpolitisoinnin esiintymiseen aineistossa?*
- *Millainen merkitys epäpolitisoinnilla oli pandemia-ajan kriisiviestinnässä?*

Tutkimuksen lähtöoletuksena voidaan pitää sitä, että aineistossa esiintyy epäpolitisointia, mikä on omalta osaltaan ollut luomassa päättäjien toteuttamaa kriisiajan viestintää Suomessa. Toisaalta epäpolitisoinnin erilaisia esiintymismuotoja kyseisessä aineistossa ei voida täysin ennustaa, mutta yhtenä alkuoletuksena on, että tietynlainen asiantuntijuuteen vetoaminen korostuu pandemian aikana. Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä pyritään vastaamaan siihen, millaisia epäpolitisointeja aineistossa esiintyy, millaisia muotoja epäpolitisoinneille on

päättäjien puheissa annettu sekä sitä, kuinka runsasta epäpolitisointeihin tukeutuminen ylipäättään on valittujen ajankohtien osalta.

Toinen tutkimuskysymys sen sijaan keskittyy tutkimaan mahdollisia kriisin etenemisen tuomia vaikutuksia epäpolitisoinnin esiintymiseen aineistossa. Tutkimukseen valittujen rajoitustoimenpiteiden välillä on noin puolitoista vuotta, mitä voidaan pitää melko pitkänä aikavälinä kriisin elämisen näkökulmasta. Uudenmaan sulun jälkeen aikaa kului, tieto koronasta lisääntyi ja toisaalta myös rokotukset saatiin kansalaisten saataville. Suhtautuminen kriisiin on saattanut muuttua kriisin edetessä, mikä on voinut vaikuttaa myös päättäjien käytössä oleviin viestintäkeinoihin ja epäpolitisoinnin määrään sekä nousevissa että laskevissa määrin. Tästä syystä ajallinen vertaus on hedelmällistä ottaa huomioon tässä korona-ajan viestintää tarkasteltavassa tutkimuksessa tai ainakin tarkastella analyysin teon aikana sitä, onko kriisin eri vaiheissa käytetty viestintä epäpolitisointien diskurssien ilmenemisen osalta merkittävästi erilaista ja poikkeavaa rajoitustoimenpiteiden välillä. Toisen tutkimuskysymyksen tarkasteleminen saattaa osoittautua hankalaksi, sillä epäpolitisoinnin esiintymistä tutkitaan ainoastaan rajatussa aineistossa, minkä pohjalta mahdollisia vaikutuksia analysoidaan.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä sen sijaan tarkastellaan epäpolitisoinnin merkitystä koronakriisin aikaisessa viestinnässä. Kolmas kysymys pyrkii vastaamaan siihen, millainen vaikutus, jos analyysin pohjalta voidaan nähdä olevan jonkinlainen vaikutus, epäpolitisointien käytöllä pandemiasta viestittäessä on ollut koronakriisin viestinnän toimivuuden ja kokonaisuuden kannalta. Viestinnän onnistumisen tai epäonnistumisen tarkasteleminen ei lukeudu tämän tutkielman tavoitteisiin, sillä viestinnän onnistumista ja epäonnistumista on mahdollista tarkastella tässä tutkimuksessa ainoastaan rajatun ajankohdan ja aineiston valossa. Sen sijaan tutkimuksessa keskitytään epäpolitisoinnin rooliin ja esiintymiseen valtioneuvoston tiedotustilaisuuksissa sekä päättäjien viestinnässä kriisin aikana.

Tutkimuksen dispositio on seuraavanlainen; tutkimus etenee tutkimusongelman hahmottamisen ja aiemman tutkimuksen tarkastelun jälkeen tarkastelemaan kriisiajan viestintää ja kriisejä, minkä jälkeen seuraa teoriapohjan eli tutkimuksen kannalta keskeisten käsitteiden määrittely. Sitten tutkimus siirtyy esittelemään valitun aineiston ja perehtymään tutkimuksessa käytettävään metodiin. Tämän jälkeen on analyysin vuoro, jolloin tarkastellaan

epäpolitisoinnin esiintymistä valituissa valtioneuvoston tiedotustilaisuuksissa ja havainnoidaan aineistosta ilmenneitä tutkimuksen kannalta relevantteja seikkoja. Lopuksi tutkimus siirtyy johtopäätöksiin ja vastaa tehdyn analyysin pohjalta yllä esiteltyihin kolmeen tutkimuskysymykseen.

1.2.2 Aiempi tutkimus

Koronakriisin aikaista retoriikkaa ja epäpolitisoinnin esiintymistä on tutkittu maailmalla aiemminkin, mutta en kuitenkaan onnistunut löytämään täysin vastaavaa tutkimusta kuin mitä itse aion tutkimuksessa tehdä. Aiemmista tutkimuksista selviää pandemian yhteiskunnallisen laajuuden aiheuttama valtava koronakriisiin pohjautuva tutkimuskenttä. Aiheen laajuudesta kertoo toisaalta myös se, että koronapandemiaan liittyvät tutkimukset sijoittuvat moniin eri tutkimusaloihin, kuten talouteen, mediaan, terveydenhuoltoon, politiikkaan ja turvallisuuteen. Aiemmat tutkimukset ja omaa tutkimusaihetta sekä valittua aihepiiriä läheltä koskettavat tutkimukset painottavat erityisesti retoriikan roolia, kriisin epäpolitisoitumista ja politisoitumista, jatkotutkimusten tärkeyttä ja kriisitilanteista oppimista. Tutkimuksissa painotetaan enemmän koronakriisin alkuvaiheisiin liittyviä tapahtumia ja saatavissa olevia aineistoja, mikä voi juontaa juurensa kriisin alkuvaiheiden ja kovien rajoitusten luonteesta sekä siitä, että suuri osa koronaan liittyvistä tutkimuksista on yhä julkaisematta tutkimuksen tekohetkellä. WHO julisti koronakriisin virallisesti päättyneeksi vasta 5.5.2023 eli noin vuosi sitten, mikä antaa osviittaa koronaan liittyvien tutkimuksien lisääntymisestä vielä lähivuosien aikana.

Hodges, Capercione, Helden, Reichard ja Sorrentinos (2022) ovat esimerkiksi tutkineet asiantuntijuuden roolia neljässä eurooppalaisessa maassa; Hollannissa, Iso-Britanniassa, Italiassa ja Saksassa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään asiantuntijuuden roolia ja mahdollisia muutoksia asiantuntijuuteen tukeutumisessa korona-ajan päätöksenteossa edellä mainituissa maissa. Asiantuntijuuteen tukeutumisella viitattiin tutkimuksessa siihen, missä määrin päättäjät siirsivät vastuuta koronakriisin hoidosta asiantuntijoille. Tutkimuksessa selvisi, että asiantuntijoihin luotettiin poliitikkojen toimesta enemmän pandemian alussa. Pandemian edetessä asiantuntijoiden näkemykset alkoivat eroamaan poliitikkojen näkemyksistä, mistä johtuen kuilu poliitikkojen ja asiantuntijoiden välillä kasvoi eikä yhteistyö ryhmien välillä ollut enään yhtä mutkatonta kuin pandemian alussa.

Tutkimuksessa selvisi, että poliitikkojen luottamus asiantuntijoita kohtaan lähti jyrkkään laskuun kriisin edetessä. Tutkimuksesta selvisi myös, että kansalaisista tuli rokotteen kehittämisen jälkeen huomattavasti skeptisempiä rajoituksia kohtaan. Vaikka poliitikkojen luottamuksen asiantuntijoihin nähtiin laskevan, poliitikot tarvitsivat tutkimuksen mukaan asiantuntijoita oikeuttamaan ja legitimoimaan määrättyjä rajoituksia, sillä kansalaiset tunsivat olevansa enemmän turvassa rokotteen saannin jälkeen. Rokotteen saamisella oli merkittävä negatiivinen vaikutus kansalaisten luottamukseen poliitikkojen päätöksiä kohtaan jokaisessa neljässä tutkimukseen valitussa kohdemaassa.

Kettel ja Kerr (2022) tarkastelivat tutkimuksessaan Iso-Britannian hallituksen korona-aikana pidettyjen tiedonantojen epäpolitisointia. Tutkimuksessa tutkittiin tiedonantoja kahden kuukauden ajalta ja tutkimuksessa keskityttiin analysoimaan hallituksen yrityksiä tasapainoilla hyödyn itselleen ottamisen ja toisaalta syyllisyyden muille siirtämisen välillä. Analyysissa identifioitiin neljä ydinkategoriaa ja tarinaa, joita ministerit lähettivät eteenpäin tiedonannoissaan koronakriisin aikana. Nämä neljä tarinaa olivat seuraavanlaiset: (1) odottamaton hallituksen aktivismi, (2) suunnitelman työstäminen, (3) kansallinen turvallisuus, sota-ajan yhtenäisyys, uhrautuminen ja (4) tieteelliseen tietoon perustuva ohjaus. Näistä neljästä tarinasta korostui odottamaton hallituksen harjoittama aktivismi, jossa ministerit kertoivat julkisesti kansalaisille tekemistään kriisinhallinnan toimista. Tutkimuksessa korostui politisoinnin ja epäpolitisoinnin vaikutukset edellä mainittujen tarinoiden keskuudessa. Kettel ja Kerr näkevät epäpolitisoinnin jatkuvana diskursiivisena prosessina yksittäisen hallinnollisen aktin sijaan.

Tutkimuksen analyysissä selvisi, että koronapandemia loi väliaikaisen kontekstin, mikä pakotti päättäjät reagoimaan pikaisesti ja ottamaan kantaa tilanteisiin, jotka vaihtuivat päivittäin. Iso-Britannian koronaviestinnästä puuttui yksi koherentti ydinnarratiivi, jonka varaan hallituksen linja rakentuisi. Sen sijaan päättäjät epäonnistuivat yhtenäisen tarinan luomisessa, ja aloittivat epäpolitisoinnin ja samalla myös politisoinnin käytön osana kriisiviestintää. Ministerit epäpolitisivat toimiaan vetoamalla tieteellisen ja lääkinnällisen tiedon vastaanottamiseen alojen asiantuntijoilta ja perustaen päätökset näihin saatuihin tietoihin.

Toisaalta ministerit myös politisoivat kriisin hallintaa aloittamalla monia 'maailman johtavia' aktivismin toimia, kuten erilaisten yritystukien jakamista. Ministerit korostivat perusteluissaan jatkuvasti sitä, että Iso-Britannian kriisin hoito oli ensiluokkaista koko maailmaan verrattuna. Harjoitetun viestinnän tuloksena syntyi vaihtuva kokoelma erilaisia epäpolitisoinnin narratiiveja hallituksen tasapainnoillessa syyllisyyden välttämisen ja krediitin ottamisen välillä. Lopulta epäpolitisoinnin esiintymiseen vaikuttivat vahvasti kriisiajan konteksti ja pakko toimia tiukan aikataulun puitteissa. Epäpolitisointi nähtiin tutkimuksen valossa rinnakkaisena kansallisten kriisien kanssa.

Suomessa on sen sijaan hiljattain tutkittu retoriikan merkitystä pandemian johtamisessa ja hallinnassa Suvi Einolan, Marko Kohtamäen, Marina Kinnusen ja Päivi Bergin toimesta (2023). Tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan tutkijoiden luomaan kysymykseen siitä, minkä tyyllisiä retorisia käytäntöjä Pohjanmaan hyvinvointialuekuntayhtymän johto on käyttänyt koronapandemian johtamisen tukena. Tutkimuksessa käytetty aineisto koostui koronakoordinaatioryhmän pöytäkirjoista, johtamiseen kytkeytyneistä tiedotuksista pandemian ajalta, pandemiajohtoryhmän pöytäkirjoista, ja näiden ulkopuolelta löydetystä pandemian johtamiseen liittyvästä materiaalista.

Tutkimus rajautui vuoteen 2020 ja tutkimuksesta pystyttiin identifioimaan kolme aineistossa esiintyvää retorista käytäntöä: suostuttelemine, kannustaminen ja velvoittaminen. Suostuttelemine näyttäytyi aineistossa suosittelemisena, kehottamisena ja muistuttamisena. Kannustamisena sen sijaan pidettiin positiivisen palautteen antamista kansalaisten suuntaan rajoitusten toteutemisesta sekä johtajan kansalaisille tekemää positiivissävytteistä kirjettä. Velvoittaminen näyttäytyi aineistossa perustelemisena ja huolen esittämisenä. Lopulta kaikki edellä esitellyt retoriikan keinot kuvastavat erilaisia tapoja, joilla retoriikkaa hyödynnettiin pandemian johtamisessa ja merkityksellistämässä Pohjanmaalla. Tutkimus osoitti retoriikan valtavan merkityksen kriisitilanteen aikana, ja toi ilmi epäpolitisoinnin esiintymistä politisoinnin lisäksi.

Stenvall, Rannisto, Johanson ja Pekkola (2023) ovat tutkineet koronajohtamista Suomessa artikkelissaan *Reagoiva koronajohtaminen - Case Suomen hallitus*. Aineistona käytettiin vuodesta 2020 vuoteen 2021 tehtyjä ministeriöiden, keskushallinnon ja ylimmän poliittisen johdon edustajien haastatteluita. Tutkimuksessa korostui kriisiajan ja etenkin kriisijohtamisen tutkimisen haastavuus, sillä onnistumisen ja epäonnistumisen arviointi oli tutkijoiden mukaan

koronan luomissa olosuhteissa hyvin haastavaa. Tutkimuksen haasteellisuudesta huolimatta kriisijohtamisen perusteista löytyi kolme kokonaisuutta; tietoperusta, ratkaisukeskeinen johtaminen ja päätöksentekokulttuuri.

Kyseinen tutkimus osoittaa koronakriisin synnyttämän äärimmäisen epävarmuuden tilan johtaneen “varmuuden vuoksi” tehtyihin päätöksiin, kuten rajoitustoimenpiteisiin tai yritysten rahoitusratkaisujen toimeenpanemiseen. Lisäksi asiantuntijavallan korkea rooli päätöksenteossa ja sen aiheuttama informaation ristiriitaisuus sekä viestinnän puutteellisuus johtivat siihen, että päättäjien piti itse arvuutella, mitkä asiantuntijoiden antamat tiedot ovat luotettavia tai epäluotettavia. Päätöksentekijät ovat pyrkineet tutkimuksen mukaan korostamaan mediassa sellaista tietoa, jota heidän omat linjauksensa tukevat ja sortumaan jopa erilaisten valtapelien käyttämiseen oman hallituksen sisällä.

Kaikki tässä osiossa esitellyt aiemmat tutkimukset viittaavat siihen, että koronakriisin aikaista retoriikkaa ja kriisiviestintää on tutkittu laajalla skaalalla monista eri näkökulmista käsin, mutta tilaa uudelle tutkimukselle jää vielä runsaasti. Tässä tutkimuksessa painotetaan varsin erilaista tulokulmaa kuin aiemmissa tutkimuksissa, ja keskitytään epäpolitisointiin ja sen esiintymiseen valitussa aineistossa koronakriisin aikana. Voidaan todeta tämän tutkimuksen löytäneen uudenlaisen lähestymistavan mielenkiintoiseen aiheeseen, mikä on kriisien tutkimisen näkökulmasta ainoastaan positiivinen asia.

2. Kriisiajan viestintä

2.1 Kriisit

Kriisiä voidaan pitää kattokäsitteenä erilaisille yhteiskuntaa horjuttaville ja laajoja hankaluuksia tuottaville tapahtumille (Lang 2010, 87). Tällaisia edellä mainittuja yhteiskunnan järjestystä horjuttavia tapahtumia esiintyy maapallolla lähes jatkuvasti, mikä kertoo kriisien ja etenkin kriisin käsitteen laajuudesta ja toisaalta käsitteen arkipäiväistymisestä ihmisten sanavarastoon. Kriisejä on monenlaisia ja ne tapahtuvat eri korkuisilla taajuuksilla, mikä on johtanut siihen, että ihmiset ymmärtävät kriisin käsitteen monella eri tavalla monista eri lähtökohdista käsin (Seeck & Aula 2009, Lang 2010, 87). Toisille kriisi voi tarkoittaa jo hyvin pientä arkisessa elämässä tapahtuvaa asiaa, kun taas toisille kriisi saattaa viitata johonkin suurempaan koko maailmaa koskettavaan tapahtumaan

tai tapahtumaketjuun.

Käsitteen moninaisuus on johtanut ajan saatossa siihen, että ihmiset eivät aina ole samaa mieltä kriisin merkityksestä ja olemassaolosta, kriisin kiireellisyydestä ja siitä, mitä toimenpiteitä sen hetkisen kriisin eteen olisi tarpeen ryhtyä linjaamaan. Epätietoisuus lisää manipulaation mahdollisuutta päättäjien, poliitikkojen, median ja kansalaisten luodessa kriisin tuntua saadakseen aikaan muutoin mahdottomina pidettyjä toimia. Manipulaatio kytkeytyy perusteluiden puutteellisuuteen ja poikkeuksellisesta tilanteesta hyötyjen keräämiseen. Samaan aikaan toisella puolella olevat eri näkökulman omaavat yrittävät kieltää kriisien olemassaolon säilyttääkseen status quon yhteiskunnassa. Kriisin nähdään olevan luonteeltaan aina poliittinen tilanteesta riippumatta. (Boin, Hart & Kuipers 2017, 24, 25.)

Kriisin poliittisuudella viitataan kriisin luonteeseen; kriisi määritellään politiikan kielessä poliittiseksi ongelmaksi, jonka ratkaisemiseksi vaaditaan erilaisia poliittisia prosesseja ja toimenpiteitä. Useimmiten media edistää omalla toiminnallaan kriisien politisoitumista ja kriisin ensisijaisina vastuullisina toimijoina pidetään kriisin politisoitumisen seurauksena poliittisia päättäjiä. Toisaalta esimerkiksi Ukrainan kriisin osalta mediat jäsentävät kriisiä myös humanitäärisessä suhteessa, minkä seurauksena kriisi esiintyy yleisölle väkivallan, menetyksen ja surun kehyksissä. (Kangas, Ojala & Pantti 2015, 187, 206.) Koronakriisi linkittyy Ukrainan kriisin tavoin sekä kriisin politisoitumiseen mediassa että humanitäärisen puolen kehyksiin, jossa kriisistä puhuttaessa viitataan koronan aiheuttamiin kuolematilastoihin ja päivittäisiin menetyksiin. Kriisin käsitteen näkemyseroista tai laaja-alaisuudesta huolimatta on kuitenkin olemassa erilaisia tapoja määritellä spesifimpi tarkoitus sille, mihin kriiseillä yleisesti niistä puhuttaessa viitataan.

Yksi tapa ajatella kriisiä on H. R. Hermanin näkemys, jossa kriisi on 1) päätöksentekojärjestelmän korkean prioriteetin tavoitteita uhkaava tilanne, 2) tilanne, joka rajoittaa toimenpiteisiin käytössä olevaa aikaa ja 3) tapahtuma, joka yllättää päättäjät ja poliitikot tapahtumillaan (Hermann 1969, 414). Kyseinen määritelmä on vanhanaikainen, mutta siitä huolimatta hyvin paikkansa pitävä. Nykypäivän kriisit, kuten koronakriisi tai Ukrainan kriisi näyttävät täyttävän Hermanin kolme kriisille lukeutuvaa ehtoa. Toisaalta, kriisin voidaan nähdä myös syntyvän siinä hetkessä, jolloin erilaiset yhteiskunnan elämää ylläpitävät systeemit tai merkittävimmät arvot, kuten turvallisuuden tunne ja terveys tulevat uhatuiksi (Boin ym. 2017, 24). Kriisistä voidaan puhua, kun ryhmä, organisaatio tai yhteisö kokee sellaisen uhan,

joka vaikuttaa kyseisen systeemin perusarvoihin tai rakenteisiin muokaten päätöksentekoa paineistetuksi ja tehden siitä epävarmaa (Rosenthal, Charles & Hart 1989, 10).

Lopulta kriisin määritelmän voi kuitenkin kiteyttää tarkoittavan jotakin odottamatonta, yllättävää ja ennalta arvaamatonta tilannetta, mikä poikkeaa riittävästi normaalista ja, mitä suurin osa yhteiskunnan jäsenistä pitää kriisinä (Roux-Dufort 2007, 107). Koronapandemia lukeutuu kaikkiin yllä esiteltyihin kriisin määritelmiin, vaikka se on maailmalla lähiaikoina koettuihin kriiseihin verrattuna poikkeuksellinen sekä laajuudeltaan että luonteeltaan. On hyvin merkityksellistä määritellä yhteiskunnassa esiintyvät kriisit niiden luonteiden mukaan, jos mahdollista, jotta niitä voidaan ryhtyä lähestymään ja hoitamaan toimiviksi katsotuilla keinoilla. Mikäli erilaisia kriisejä on valmistauduttu määrittelemään ja tunnistamaan jo etukäteen, voidaan aloittaa sujuvammin luomaan kullekin kriisille sopivaa kriisijohtamisen strategiaa (Juuti 2022, 17). Merkityksellinen osa kriisijohtamisen strategiasta on tehokasta kriisiviestintää.

3.1.2 Koronakriisi Suomessa

Koronakriisin alku oli Suomessa ja koko maailmassa poikkeuksellinen. Tilanne koronaviruksen leviämisestä paheni vain muutamissa viikoissa niin pahaksi, että maailman terveysjärjestö WHO julisti 11. maaliskuuta vuonna 2020 koronaviruksen nopean leviämisen seurauksena globaalin pandemian syntyneen ja koskettavan kyseisestä hetkestä eteenpäin koko maapalloa ja kaikkia siellä asuvia (WHO 2020). Vain viisi päivää myöhemmin, 16.3.2020 Suomessa maan hallitus sekä tasavallan presidentti ilmoittivat yhteisesti koronavirustilanteen seurauksena poikkeusolojen alkaneen koko maassa (Valtioneuvosto 2020). Kriisi oli viimeistään 2020 vuoden maaliskuusta eteenpäin kaikkia maapallolla asuvia ihmisiä vahvasti yhdistävä tekijä ja samalla ikään kuin 'uusi normaali', johon oli tavalla tai toisella sopeuduttava.

Koronakriisi laittoi poliittiset päättäjät ennätyskellisen koville, sillä haastavista olosuhteista huolimatta, kriisistä oli selviydyttävä erilaisin kriisinhallinnan ja kriisiviestinnän keinoin. Pandemiakevään 2020 poikkeuksellisia olosuhteita kuvastaa kaunistelematta se, että ensimmäisten kolmen kuukauden poikkeusolojen aikana annettiin 48 hallituksen esitystä, joilla tehtiin muutoksia normaaliin lainsäädäntöön (Valtioneuvosto 2021, 14). Nämä 48

annettua esitystä olivat vasta pieni osuus hallituksen toteuttamista toimista koko koronapandemian kriisinhallinnan kontekstissa. Covid-19 virus pakotti päättäjiä toimimaan uusien toimintatapojen pohjalta, sillä koronaviruksen kaltaisen pandemian johtaminen haastoi kaikki aiemmat, totut johtamisen käytännöt (Nohria 2020).

Vaikka koronakriisin olemassaolo vaikutti tavalla tai toisella koko maapalloon, kriisin hoito, viestintä ja pandemiasta aiheutuneet sekä lyhyt- että pitkäaikaiset seuraukset vaihtelevat maittain. Jokaisen koronakriisin läpikäyneen maan kohdalla sairauskertomukset ovat vaihdelleet ja toimintatavat ovat olleet vaihtelevien lainsäädännöllisten raamien ja kansallisten perinteiden mukaisesti muuttuvia suhteessa muiden valtioiden toimintatapoihin (Engler ym. 2021). Kuten suurelle osalle EU:n jäsenmaista, myös Suomelle sosiaali- ja terveystalitiikkaa on pidetty ennen kaikkea kansallisena politiikkana ylikansallisen sijaan (Ketola, Immonen & Vogt 2023, 60). Suomessa ei olla juurikaan keskitytty unionin yhteisen sosiaali- ja terveystalitiikan seuraamiseen tai edistämiseen. Suomen tavoitteena on ollut oman kansallisen järjestelmän pitäminen ennallaan EU:n mallien rakentamisen ja muuttamisen sijaan (Saari & Kari 2006).

Suomi jatkoi samaa kansallista linjausta sosiaali- ja terveystalitiikan osalta myös koronakriisin suhteen. Suomen tavoitteena oli pysytellä turvallisen etäisyyden päässä unionin tavasta hoitaa pandemiaa koronakriisin alkaessa, mikä heijastuu eittämättä kriisin alkuvaiheen hoitamiseen Suomessa. Kriisin alkuvaiheessa asetetuista tavoitteista korostui omien kansalaisten suojaaminen ja kansallisten intressien ajaminen, mikä hyvin nopeasti leimasi Suomen itsekkääksi toimijaksi unionissa suhteessa muihin jäsenmaihiin (Ketola ym. 2023, 62, 63). Itsekkyutenä pidetyt kriisin hoitokeinot ja tehdyt rajoitukset vaikuttivat Suomessa pandemian aikana tehtyihin toimenpiteisiin, sillä Suomi esimerkiksi asetti koko Schengen-alueen tiukimmat maahantulorajoitukset pandemian ensimmäisen vuoden aikana (Heinikoski ym. 2021).

Suomen itsekkyytenä pidetty toiminta ei välttämättä ollut tarkoituksenmukaista, kansallisten sosiaali- ja terveystalitiikan toimintatapojen seuraamisesta huolimatta. Onkin syytä pohtia sitä, missä määrissä Suomen itsekkyyttä kriisin hoidossa voidaan pitää jatkumona jo aiemmin kansalle esitetylle tarinalle erittäin onnistuneesta suomalaisesta varautumistalitiikasta ja toisaalta myös kokonaisturvallisuuden painotukselle kansallisissa intresseissä (Mörttinén 2021). Suomessa oltiin todennäköisesti luottavaisempia maan omaan kykyyn ja valmiuteen

selvitä kriisistä itsenäisemmin kuin monissa muissa unionin jäsenmaissa. Itsekkyuden voidaan nähdä nousevan erilaisista oletuksista liittyen kansallisiin mahdollisuuksiin ja toisaalta myös hallinnon kykyyn vastata kriiseihin. Seuraukset Suomen itsekkäänä pidetystä käyttäytymisestä kriisin alkuvaiheessa eivät kuitenkaan olleet isossa kaavassa merkittäviä unionin kannalta, eikä Suomi etäännytynyt oman strategian käytön seurauksena unionin yhteisten arvojen parista. (Ketola ym. 2023, 63.)

Suomen pysyessä kohtalaisesti mukana eurooppalaisessa, jokseenkin yhtenäisessä kriisin hoidossa, naapurimaa Ruotsi erottautui unionimaiden joukosta radikaalisti. Merkittävänä erona muihin jäsenmaihin verrattuna Ruotsissa ei otettu käyttöön hallinnollis-oikeudellista arsenaalia ja muiden maiden tarpeellisiksi katsottuja sulkutoimenpiteitä, kuten 'lockdowneja' ei julistettu. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoista on myös se, että Ruotsissa pandemian julkiset kasvot annettiin kansanterveysviraston valtionepidemiologille Anders Tegnellille pääministerin ja poliitikkojen pysytellessä vahvasti kriisinhoidon taustajoukoissa. (Rainio-Niemi 2020, 162.) Ruotsissa koronakriisin hoito oli näiden tietojen perusteella vahvasti epäpolitisoitu. Vastuu pandemian hoidosta siirrettiin asiantuntijoille tai Ruotsin tilanteessa yhdelle asiantuntijalle. Yhteen asiantuntijaan nojaaminen siirsi valtavan määrän valtaa pois päättäjien vastuualueelta ja kasvatti samalla kriisin epäpolitisoitumista.

Laumasuojan käsite esiintyi mielenkiintoisessa roolissa koronakriisin hoidossa etenkin Ruotsia ja Suomea vertaillen. Laumasuojalla tai laumaimmunitetilla viitataan esimerkiksi suuren rokotuskattavuuden tuottamaan väestön immuniteettiin, joka voi suojata myös rokottamattoman ja tautia aiemmin sairastamattoman yksilön samalla estäen taudin leviämistä (Terveyskirjasto 2021). Ruotsissa oli hyvin erilainen käsitys laumasuojasta, sillä laumasuojaan pyrkimisestä ei virallisesti annettu minkäänlaista lausuntoa; sen sijaan koronavirukseen menehtyi Ruotsissa ennätysmäärä ihmisiä ja samalla ikäihmisiä oltiin valmiita uhraamaan kymmenellä prosentilla nuorten koulunkäynnin sallimisen hyväksi (Expressen 12.8.2020). Sen sijaan Suomessa ikääntyneiden ja riskiryhmien suojelua koronavirukselta pidettiin äärimmäisen tärkeänä kriisin alusta saakka (THL 2020). Laumasuojan yhteydessä päättäjien piti puntaroida sitä, ketkä tai mitkä ryhmät yhteiskunnassa kärsivät koronaviruksen leviämisestä tai rajoitustoimenpiteiden lievittämisestä ja, mitä yhteiskunnan ryhmiä haluttiin suojella toisten ryhmien kustannuksella. Näkemykset näihin kysymyksiin vaihtelivat maittain ja erityisesti Suomen ja Ruotsin välillä aloitettiin päinvastaisia toimenpiteitä eri ryhmien suojelemiseksi.

Ruotsin radikaalin epäpolitisoinnin keskellä, Suomessa tavoiteltiin samaan aikaan ennakoivaa päätöksentekoa. Tätä päätöksentekoa vaikeuttivat lainsäädännölliset esteet, sillä mahdollisuus saada esimerkiksi ihmisten terveystietoja ja niihin liittyvää dataa käyttöön, olivat hyvin rajalliset (Stenvall ym. 2023, 203, 205). Kriisin päätyttyä on selvää, ettei ennakoiva päätöksenteko lopulta ollut Suomen kohdalla voittava strategia kriisin hoidossa äärimmäisyyden epävarmuuden vallitessa. Suomen toteuttama strategia vaihtui kriisin edetessä hybridistrategioihin, jotka reagoivat tilanteisiin vasta niiden tapahtumahetkellä, mikä teki ennakoinnista haastavaa. Hallitus joutui muuttamaan jo tehtyä hybridistrategiaa yhdeksän kertaa aikavälillä 1.8.2020- 31.12.2021.

Ennakoinnin mahdollisuutta strategioiden vaihtuvuuden lisäksi vaikeutti se, että strategioissa keskityttiin vain rajallisiin viruksen kehityskulkuihin, mikä teki ennakoinnista kapea-alaista, puhumatta tilannekuvien ministeriökohtaisuudesta. (Stenvall ym. 2023, 206, 207.) Toisaalta nopeasti vaihtuvat strategiat ja tiukkoina pidetyt rajoitustoimenpiteet kertovat myös kriisin yhteydestä välttämättömyyteen. Koronakriisin jatkuessa päättäjien oli tehtävä päätöksiä, vaikka niiden toimivuudesta ei ollut varmuutta. Toisinaan päätösten tekeminen ja nopean toiminnan ylläpitäminen kuvastivat välttämätöntä tarvetta linjata tiettyjä päätöksiä ja toimia ennen kuin kriisi ehti siirtyä seuraavaan vaiheeseen. Samalla välttämättömyyttä voidaan käyttää myös kielellisesti hyödyksi perustelemalla tehtyjä päätöksiä välttämättömyyteen vedoten.

Koronakriisin luonne oli poikkeuksellinen verrattuna esimerkiksi ilmastokriisiin tai energiakriisiin. Pandemia johti uusien käyttäytymisen tapojen käyttöönottoon ja vaikutti yksilöiden, suomalaiset mukaan lukien omaan käyttäytymiseen monin eri tavoin muutaman vuoden ajan. Vastaavanlaisia rajoitteita esimerkiksi ulkona liikkumiseen ei ole annettu muiden kriisien kuten ilmastokriisin tai energiakriisin yhteydessä. Toimet ilmasto- ja energiakriisin hillintään ovat kriisin hallinnan osalta pohjautuneet luonteeltaan erilaisiin toimenpiteisiin kuin koronakriisin aikana. Kriisit ovat nykymaailmassa arkipäivää, mutta mahdollisesti koronakriisin poikkeuksellinen luonne laittoi sekä kansalaiset että päättäjät uudenlaisen tilanteen eteen, missä tehdyt toimenpiteet olivat aiempien kriisien yhteydessä hyödynnettyihin tapoihin nähden ennennäkemättömiä. Myös medialla oli iso rooli kriisin hoidon tiedottamisessa koronapandemian aikana Suomessa.

Pandemiasta puhuttaessa voidaan puhua medialisoituneesta tapahtumasta ja ilmiöstä kaikkien eri tiedonvälityksien muotojen ollessa kyllästettyjä, mikä kasvatti matkimisen logiikkaa valtioiden välillä. Matkimisella viitataan koronakriisiin yhteydessä siihen, että valtiot alkoivat itse toteuttamaan omaa kriisin hallintaa ja ottivat käyttöön toimenpiteitä muiden jäsenmaiden käytössä olevia keinoja hyödyntäen. Tiedon lisääntyessä äärimmäisten hätätilatoimien jälkeen kaikki EU:n jäsenmaat alkoivat vähitellen ymmärtämään, ettei pandemiasta ollut ulospääsyä ilman yhteistoimintaan panostamista. Kaikilla valtioilla oli kuitenkin yhtenäinen tavoite taudin hillitsemiseksi; mahdollisimman vähäinen ihmishenkien menetys. Tavoitteeseen päästäkseen valtiot joutuivat epävarmassa tilassa, Suomi mukaan lukien tukeutumaan hetkellisiin ratkaisuihin lopullisten sijaan. (Ketola ym. 2023, 65, 67.)

2.2 Viestintä kriisitilanteessa

Politiikassa käytettävä kieli luo monilla eri tasoilla, myös arkipäiväisellä ja poikkeuksellisen tilanteen vallitessa rajat koko poliittiselle maailmalle. Kieltä ja puhetta pidetään parlamentin tärkeimpänä tehtävänä (Kuusisto 1996, 270; Pekonen 2011, 195, 219.) Kriisitilanteissa kielen ja viestinnän merkitys korostuu entisestään verrattuna yhteiskunnan normaalitilaan. Tapa, jolla johtajat puhuttelevat ja viestivät kansalaisille vaikuttaa siihen, miten suuret vaikeudet yhteiskunnassa ymmärretään (Spector, 2020; Van Bavel et. al. 2020). Toisaalta, onnistuttaessa viestimään selkeästi kriisitilanteissa myös todennäköisyys sille, että toimijat toteuttavat annettuja ohjeita kasvaa merkittävästi (Einola ym. 2023, 135). Edellä mainituista syistä viestinnällä voidaan nähdä olevan keskeinen rooli itse kriisistä selviytymisessä.

Kuitenkin viimeiset vuodet ovat osoittaneet, että kriisiajan viestinnän toteuttaminen ei välttämättä ole yksinkertaista maailmanlaajuisen koronapandemian asettaessa nopealla aikataululla lähes kaikki maapallolla ilmenevät raamit ja totut käytännöt ylösalaisin. Koronapandemian syntyminen yllätti päättäjät niin, että kriisin luonne teki tehokkaan viestinnän toteuttamisesta haastavaa. Päätökset piti toteuttaa nopeutetulla aikataululla hyvin alkeellisten pohjatietojen ja informaation perusteella (Häikiö ym. 2021, 207). Päätösten ja toimenpiteiden linjaaminen tiukkojen aikapaineiden alaisuudessa nidottuna tarkasti pohdittuun ja tehokkaaseen kriisiviestintään, näyttäytyi kriisin osalta lähes mahdottomalta toteuttaa. Siitä huolimatta, päättäjiltä odotetaan kriisin alkaessa sitä, että he tuottavat kansalaisille riittävää informaatiota kriisitilanteessa ja luovat suunnitelman normaalitilan palauttamiseksi (Jong 2017).

Lisäksi normaalitilanteen palauttamiseksi pandemian aiheuttamien poikkeuksellisten olosuhteiden vallitessa tarve uudenlaisten, jopa tuntemattomien keinojen hyödyntämiselle on valtava (Häikiö ym. 2021, 207). Kriiseistä ei voida selvitä kunniakkaasti totuttuja keinoja käyttämällä, mutta samaan aikaan uusia toimintamalleja ei ole vielä ehditty luoda (Saarelma-Thiel 2009, 10). Normaalitilassa harvinaisena pidetyt toimenpiteet voivat johtaa viestintään ja retoriikkaan, mikä sotii aiemmin hyväksi todettuja ja normaaleina pidettyjä käytäntöjä vastaan. Tämä saattaa johtaa hämmennykseen ja epäselvän viestinnän toteuttamiseen, sillä totuttujen toimintamallien loistaessa poissaolollaan ja uusien keinojen ollessa vielä tuntemattomia kriisiviestinnältä puuttuu selkeät raamit ja yhdenmukaisuus.

Kriisin synnyttämästä tilanteesta huolimatta Valtioneuvoston tehostetun viestinnän ohje linjaa, että minkä tahansa kriisin aiheuttamasta epänormaalista kontekstista huolimatta viestinnän tulisi olla yhdenmukaista ja ennen kaikkea luotettavaa. Samaan aikaan tiedonkulku eri tahojen välillä on oltava sujuvaa. Kriisiviestinnässä tapahtuvien erilaisten tietojen vaihdoksien on toimittava normaalin tapaan myös kriisitilanteessa. Viestinnän rooli on keskeinen kriiseissä, jolloin asiantuntijoiden, johdon ja viestinnän ammattilaisten yhteistyö korostuu. Yhteinen tilannekuva on voitava jakaa esteittä. Kriisitilanne vaatii usein monia viranomaisia, jolloin viestintä pohjataan kolmeen ulottuvuuteen; kansalle kerrotaan (1, operatiivinen) mitä on käynyt ja missä, (2, hallinnollinen) mitä tutkintaprosesseja, menettelytapoja ja lainsäädäntöä käytettiin ja (3, yhteiskunnallinen) mihin kontekstiin tapahtuma on yhteydessä ja, mitä seurauksia sillä on . (Valtioneuvosto 2019, 16, 17, 21.) Valtioneuvoston poikkeustilanteiden varalle tehty tehostetun viestinnän ohje sisältää selkeät raamit kriisiviestinnän toteutukselle Suomessa. Siitä huolimatta kaikkeen ei ole mahdollista varautua kriisien ollessa erilaisia, mikä ilmenee koronakriisin aikaisessa viestinnässä.

Kriisijohtamisessa ja -viestinnässä korostuu johtamisen ja organisaation tehokkuus sekä kyky toimeenpanna isojaakin muutoksia kriisin etenemisen mukaan reaaliajassa (Roux-Dufort 2007, 109; Saarelma-Thiel 2009, 12). Tehokkaan kriisiviestinnän tulisi olla ennen kaikkea avointa, empaattista, luottamusta herättävää ja kehottaa kansalaisia toimimaan kriisin kannalta parhaalla mahdollisella tavalla (Reynolds & Quinn 2008, 13). Kriisien ollessa syvimmiltään aina poliittisia, kriisiviestinnän luonne on usein epäpoliittisempaa poikkeuksellisesta kontekstista johtuen. Kriisiviestinnän toimivuutta lisää se, että kriisejä on etukäteen valmistauduttu tunnistamaan, ja on pystytty luomaan erilaisia kriisijohtamisen strategioita valmiiksi muuttuvien poikkeustilanteiden varalle (Juuti 2022, 17). Kriisien aikana toteutetulla viestinnällä saattaa olla merkittävä vaikutus

siihen, miten kansalaiset ottavat tehdyt päätökset vastaan, toimivat ja kokevat poikkeuksellisen tilanteen.

Lisäksi niin kuin kaikilla poliittisilla päätöksillä, myös kriisin kontekstissa toteutetuilla päätöksillä on usein pitkäaikaisia seurauksia. Siksi kriisien aikana toteutetulla viestinnällä on suuri merkitys ja, sitä olisi syytä toteuttaa harkiten. Toisaalta, samoista syistä kriisiajan viestintää pyritään tehostamaan tai toteuttamaan erilaisten politiikalle ominaisten kielellisten keinojen avulla. Valtiot ovat jo pitkään tunnistaneeet informaation kontrolloinnin korkean arvon kriisien aikoina (Eck & Hatz 2020). Tutkielman seuraavissa osioissa tarkastellaan ja selvitetään pandemian synnyttämän poikkeuksellisen kontekstin vaikutusta kriisiviestintään ja niihin keinoihin, joita siinä hyödynnettiin epäpolitisoinnin osalta.

3. Teoreettinen viitekehys

3.1 Epäpolitisointi

Epäpolitisointi on populismin kaltaisesti poliittinen käsite, mikä on täynnä kompleksisuutta ja eriäviä määrittelyjä sanan syvimmästä tarkoituksesta. Epäpolitisoinnin käsitteelle ei ole olemassa samankaltaisia raameja kuin edellä esitetylle kriisin käsitteelle, mutta siitä huolimatta käsite on mahdollista avata yleisölle, lukijan näkemys huomioiden. Ytimeltään epäpolitisointi viittaa tehtävien ja toimintojen siirtämiseen kauemmas valituilta poliitikoilta (Flinders & Wood 2015, 1). Epäpolitisoinnin käsite nähdään itsessään sanallisen ulkomuodon osalta harhaanjohtavana, sillä epäpolitisointia ei voi erottaa politiikasta täysin. Sen sijaan politiikalle ominaiset päätöksenteon areenat tai prosessit muuttuvat siirryttäessä epäpolitisovien keinojen käyttöön. Epäpolitisoinnin yhteydessä tapahtuvien prosessien ja proseduurien osalta olisi välillä epäpolitisoinnin sijaan puhuttava areenan vaihdoksesta. (Flinders & Buller 2006, 296.)

Epäpolitisointi yhdistetään monessa suhteessa välttämättömyys- ja jopa pakkoretoriikkaan. Epäpolitisointia ei kuitenkaan voida täysin yhdistää apolitiikkaan tai antipolitiikkaan, sillä käsitteillä viitataan täysin erilaisiin asioihin. Epäpolitisoinnilla ei pyritä kääntämään nykyisiä demokraattisia rakenteita pääläelleen niin kuin antipolitiikassa on tapana tehdä.

Epäpolitisointi eroaa myös apolitiikasta, koska epäpolitisointi ei pyri vähentämään osallistumisen määrää poliittisten ongelmien osalta. Sen sijaan epäpoliittiset toimijat

pyrkivät tiettyihin lopputulemiin, ja näiden lopputulemien ollessa uhan alla, epäpoliittiset toimijat ajautuvat tiettyjen poliittisten toimien käyttöönottoon, jotka usein sisältävät epäpolitisointia. (Robinson 2023, 306.)

Epäpolitisointia on kuvailtu 2000-luvun alussa Euroopan politiikkafoorumissa (2000, 11) yhdeksi lupaavimmaksi kehitykseksi politiikan saralla, mikä kieli epäpolitisoinnin trendin pitkäikäisyydestä. Epäpolitisoinnin käsitteellä viitattiin aiemmin poliittisen kirjallisuuden historiassa sellaisiin ongelmiin, jotka epäonnistuivat poliittiseksi muuttumisessa (Robinson 2023, 307). Tämä näkemys on kuitenkin nykypäivän epäpolitisoinnin olemukseen nähden riittämätön yksinään kuvaamaan kyseistä käsitettä ja sen sisältöä. Epäpolitisoinnin hahmottaminen on helpompaa, kun ymmärtää käsitteen sisältävän monia politiikassa helposti tunnistettavissa olevia asioita, ilmiöitä ja kielellisiä keinoja osaksi epäpolitisoinnin kontekstia.

Politiikka näyttäytyy yleisesti ja nykypäivänä vielä korostuneemmin tavallisille kansalaisille toisinaan monimutkaisena ja vaikeasti hahmoteltavissa olevan asiana sekä ilmiönä. Kansalaisten tietämättömyys ja toisaalta sitä kautta mahdollinen vähäinen kiinnostuneisuus politiikkaa kohtaan luo yhä enemmän tilaa epäpolitisoinnin hyödyntämiselle osana viestinnän strategiaa. Päättäjät ja virkamiehet voivat hyödyntää omassa retoriikassaan ja käyttämissä viestinnän keinoissa yleistä tietämättömyyttä tai kiinnostuneisuuden tasoa politiikasta, sillä poliittisten asioiden ollessa hankalia sisäistää, esimerkiksi asiantuntijuuden korostamista tai vaihtoehtojen poissulkua ei välttämättä koeta epäpolitisoivana tai tunnisteta retoriseksi keinoksi.

Epäpolitisointi tarvitsee rinnalleen aina politisointia ja politikointia. Politisoinnin, epäpolitisoinnin ja politikoinnin määritelmät esiintyvät yleisesti yhdessä siitä huolimatta, että niillä viitataan erilaisiin ilmiöihin ja tapahtumiin. Politikointi viittaa käsitteenä sellaiseen toimintaan, jossa osa agenteista pitää jotain tiettyä toimintaa politisoituneena, mutta samaan aikaan toiset toimijat näkevät kyseisen asian vahvana epäpolitisoinnin ilmentymänä, mikä avaa tilaa edelleen uudelle politisoinnille (Kauppi ym. 2016, 8). Epäpolitisoinnin ja politisoinnin ilmiöt voidaan nähdä osana politikoinnin käsitettä, vaikka politikoinnilla toisinaan viitataan negatiivisessa mielessä toimintaan, joka nähdään poliittisena pelaamisena (Palonen 2003, 177). Politikointi ei kuitenkaan ole pelaamiseen viittaavana määritelmänä poikkeus politiikan kentällä, missä kaikki poliittinen viittaa joissain määrin poliittiseen

pelaamiseen.

Myös politisointi voidaan politikoinnin ohella nähdä olevan määritelmä, joka viittaa johonkin sellaiseen, mikä on pelattavissa (Palonen 2003, 171). Politisoinnilla viitataan usein julkisten kiistojen, kuten terveydenhoitoon liittyvien aiheiden poliittiseen instrumentalisointiin, jota toteuttavat sellaiset poliitikot, jotka pyrkivät kasvattamaan omaa valtaansa ja äänestäjäkuntaansa (Numerato ym. 2021). Politisointi luo tilaa, aikaa ja ongelmia poliittiselle toiminnalle, ja pyrkii muuttamaan ei-kilpailullisia olettamuksia, identiteettejä ja perusteita poliittisiksi kiistoiksi (Kauppi ym. 2016, 8, 12). Politisoinnin rooli on merkittävä niin koko politiikan kentällä kuin epäpolitisoinnin esiintymisen näkökulmasta. Politisoinnilla voidaan yllä esitetyn mukaan toisinaan varovaisesti muut seikat huomioiden viitata prosessiin, jossa epäpoliittisia asioita muutetaan poliittisen luonteen omaaviksi (Zürn 2016, 167). Niin kuin aiemmin todettiin, politisointi on paljon muutakin kuin poliittisen luonteen antamista jollekin asialle tai ilmiölle. Politisointi laajentaa kokonaisvaltaisesti politiikan kenttää muuttaen sellaisia aloja osaksi nykypäivän politiikkaa, jotka aiemmin olivat kyseisen kentän ulkopuolella (Kauppi ym. 2016, 7).

Politisoinnin voidaan yksinkertaisen katsomuksen mukaan ajatella tarkoittavan poliittisen luonteen antamista jollekin ilmiölle tai asialle. Vastaavanlaisella logiikalla epäpolitisointina voidaan nähdä poliittisuuden aspektin poistamista joltain poliittisen luonteen omaavalta asialta. Edellä esitelty tapa ajatella politisoinnin ja epäpolitisoinnin määritelmiä voi olla apuna molempien määritelmien hahmottamisessa, mutta on samanaikaisesti vanhanaikainen sekä riittämätön määritelmä, josta puuttuu riittävästi kirjallisuutta ja tietoa kyseisen näkemyksen taustalle (Flinders & Wood 2015, 2). Siispä, epäpolitisointi ei ole politisoinnin vastakohta, vaan nämä kaksi ovat syvästi kietoutuneita toisiinsa toisen vahvistaessa toista ja toisin päin (Robinson 2023, 309). Epäpolitisoinnin käsitteen sisäistäminen vaatii politisoinnin ja politikoinnin määritelmien ymmärtämistä ja näkemistä osana epäpolitisoinnin ilmiötä. On kuitenkin huomioitava, että epäpolitisoinnin, politisoinnin ja politikoinnin käsitteet viittaavat eri asioihin.

Lähiaikoina politisoinnista onkin tullut yksi EU:n tutkimusten suurimmista aiheista epäpolitisoinnin ohella, jota on edeltänyt kansalaisten kasvava epätyytyväisyys EU:n integraatiota kohtaan, mikä on vuorostaan rakennuttanut hedelmällisen pohjan politisoinnille ja sen synnylle (Kauppi ym. 2016, 1). Politisoinnin määritelmä vaikuttaa muotoutuvan yhä

uudelleen ajanjaksosta ja kontekstista riippuen. Politisoinnin määritelmä vaihtelee sen mukaan, mikä nähdään poliittisena ja miltä politiikka milloinkin näyttääytyy (Kauppi ym. 2016, 1). Käsite muuttaa merkitystään yhteiskunnan muuttuessa, uudenslaisia ympäristöjä ja politiikan alueita huomioiden.

Epäpolitisointi voi liittyä instituutioihin kuten keskuspankkiin, Ruotsin koronapolitiikkaan tai Euroopan unioniin, ja sillä on myös kielellinen aspekti ja ilmenemismuoto, kuten poliitikkojen puheet poliittisen diskurssin tasolla. Instituutioihin liittyvä epäpolitisointi pyrkii epäpolitisoimaan poliittisina pidettyjä päätöksiä, asioita sekä ilmiöitä instituutioihin nojaten. On runsaasti sellaisia päätöksenteon alueita, joissa yhteiskunnissa on epäpolitisoitu tiettyjä päätöksiä instituutioiden avulla, jotta vältyttäisiin poliitikkojen oman edun ja seuraavien vaalien tuloksen tavoittelemisesta. Näin tehtiin esimerkiksi korkopolitiikan ja valuuttapolitiikan suhteen, jolloin keskuspankeille annettiin päävastuu päätöksistä. Samaan aikaan päättäjät kokivat järkevämmäksi irtaantua vastuusta kyseisten päätösten suhteen, ja antoivat suuren määrän valtaa alan asiantuntijoille ja asiaa hoitavalle päättäjien valitsemalle instituutiolle.

Politiikka nähdään rakentuneena vallan käsitteen ympärille. Nyky-yhteiskunnissa epäpolitisointia esiintyy erityisesti vallanvaihdosten yhteydessä (Palonen 2012, 192). Epäpolitisoinnilla voidaan nopeuttaa siirtymää kohti jälkidemokratiaa, missä hallinnon osat näyttävät ulospäin vahvoina ja yhtenäisinä, vaikka valtaa on siroteltu järjestelmän sisällä hallinnon ulkopuolelle (Korvela 2012). Euroopan unionin integraation prosessi näyttääytyy esimerkkinä vallan jakamiseen ja insituutioihin viittaavasta epäpolitisoinnista. EU:n integraatiprosessi pyrittiin pitämään mahdollisimman kaukana ympäri Eurooppaa asuvista kansalaisista maksimaalisen luottamuksen saavuttamiseksi, mistä syytä prosessia on esitelty ulospäin epäpoliittisena. Prosessin ulkoistaminen pitkälle kansalaisten omista vaikutusmahdollisuuksista päinvastoin vähensi kansalaisten luottamusta politiikkaa kohtaan joka puolella Eurooppaa. (Kauppi ym. 2016, 6.) Epäonnistuessaan epäpolitisointi vahingoittaa päätöksentekijöiden uskottavuutta (Kovanic & Steuer 2023). Edellä esitellyn EU:n integraation osalta epäpolitisointi vahingoitti kansalaisten luottamusta politiikkaan, mikä vaikuttaa myös luottamukseen päätöksentekijöitä kohtaan. Siitä huolimatta päätöksentekoprosessien ja kokonaisten politiikan alueiden siirtämisestä valittujen poliitikkojen kontrollin ja valtion ulkopuolelle, on tullut valtavirtaa koko maailmassa (Roberts 2011).

Ilmiötä on mahdollista tarkastella hallinnon epäpolitisoitumisena vallan siirtämisen takia, millä tarkoitetaan modernin yhteiskunnan laajaa muutosta, jossa lopulta demokratiasta tulee osa johtoelintä sen sijaan, että se esiintyisi hallinnon vastustajana. (Palonen 2012, 261, 262.) Epäpolitisoinnin voidaan nähdä monien muiden asioiden ohella muuttavan nykyisen poliittisen kentän muotoa, eikä trendi epäpolitisoitumisen käytöstä ole ihan vielä hiipumassa. Päinvastoin, epäpolitisoinnista saattaa tulla politiikan valtavirtaa. Epäpolitisointi on yksi diplomatian dominoivista malleista 2000-luvun moderneissa yhteiskunnissa (Flinders & Wood 2015, 1).

Epäpolitisoinnin liittyessä poliittisiin diskursseihin puheen tasolla, sen sisältö voi muuttua. Epäpolitisoinnin taustalla vaikuttaa olevan trendikäs hallinto-tutkimuksen ja hallintosuuntauksen puhetyyli, jonka tarkoituksena on pyrkiä siirtämään valtaa virkamiesten, asiantuntijoiden ja muiden etujärjestöjen vastuulle (Palonen 2012, 261, 262). Poliittisten diskurssien osalta epäpolitisoinnin ytimessä on entistä suurempi ajatus siitä, että vaikeasti ymmärrettävissä oleva politiikka korvataan tai peitetään esimerkiksi teknisiä asiantuntijavastauksia hyödyntämällä, erilaisia vaihtoehtoja häivyttämällä tai välttämättömyyteen vedoten (Palonen 2012, 262; Urbinati 2010, 74; Kauppi ym. 2016, 3; Roberts 2011). Lisäksi edellä kuvatun kaltaiselle epäpolitisoinnille on yleistä esittää tehdyt poliittiset päätökset vaihtoehdottomina, ja niistä toisinaan irrotetaan kokonaan poliittisuus ja politiikan aspekti (Kauppi ym. 2016, 6).

Epäpolitisointi on intensiivisimmillään viranomaisten ja komiteoiden parissa, jotka operoivat käden ulottuvissa poliitikoista, sillä heille allokoidaan sellaisia päätöksiä, jotka ovat liian vaarallisia jätettäväksi päättäjille. Päätösten vaarallisuudella viitataan tilanteisiin, joissa poliitikoilla saattaa olla sellaisia, itse lähellä olevia päätöksenteon alueita, joiden suhteen he ovat valmiita tekemään epäilyttäviä ratkaisuja. Päättäjät saattavat kyseisten päätösten osalta joustaa yhteisen edun ajamisesta omien intressien ajamisen edistämiseksi epähyväksyttävien perustein. (Pettit 2004, 53, 63.) Esimerkiksi Suomen koronakriisin osalta epäpolitisointia esiintyi puheen kautta erityisesti päättäjien allokoimissa toimenpiteitä kriisiä hoitaville viranomaisille ja asiantuntijoille. Epäpolitisointi voi auttaa virassa olevia poliitikkoja eristäytymään poliittisen epäonnistumisen haitallisista seuraamuksista (Flinders & Buller 2006, 296). Kriisin yhteydessä haitallisina seuraamuksina voidaan pitää esimerkiksi päätösten aiheuttaman vastuun kasautumista epäonnistumisen sattuessa tietyille poliitikoille, ja siitä syntyvää median negatiivista huomiointia tai äänestäjien menetyksiä.

Palosen näkemyksen mukaan koko eduskuntaa ja parlamenttia pidetään epäpolitisoituneena ympäristönä, jossa työskentelee enemmän epäpoliitikkoja kuin politiikalle eläviä poliitikkoja (Palonen 2012, 189, 195). Epäpolitisoinnin laaja, melko nopea levittäytyminen ja suosion kasvu saattaa olla peräisin epäpolitisoinnin eri muotojen olemassaolosta. Toisaalta Palosen näkemys epäpoliitikkojen määrästä saattaa olla epäpätevä etenkin nykyhetkeen peilattuna, argumentin esittämisestä olevan nyt jo yli kymmenen vuotta aikaa. Tämän hetken parlamentissa työskentelevien epäpoliitikkojen ja 'politiikalle elävien poliitikkojen' määrästä ei ole tarkempaa tietoa tätä tutkimusta tehdessä. Joka tapauksessa näkemys antaa jonkinlaista osviittaa siitä, millainen rooli epäpolitisoinnilla on moderneissa demokratioissa ja vahvistaa epäpolitisoinnin trendin nousevaa linjaa.

Epäpolitisointi voidaan jaotella tietoiseen toimintaan ja tiedostamattomaan toimintaan, joista tietoinen epäpolitisointi tapahtuu tarkoituksenmukaisesti ja tiedostamaton epäpolitisointi tapahtuu ilman toimijaa. Tiedostamattomalla epäpolitisoinnilla viitataan ensin poliittisina esiintyneiden asioiden rutinisoitumiseen itsessään, minkä seurauksena voi syntyä tiedostamaton epäpolitisoitumisen kierre. (Palonen 1993, 134.) Epäpolitisointi voi joissain tapauksissa muuttua päättäjien ja politiikan kieltä puhuvien ihmisten huomaamatta kierteeksi, jonka katkaiseminen ei luultavasti käy yhtä nopeasti kuin sen syntyminen.

Edellä esitelty tiedostamaton epäpolitisoinnin uudehko muoto viittaa siihen, ettei kaikki politiikassa esiintyvä epäpolitisointi ole harkittua retorista toimintaa tai kovin helposti estettävissä. Toisinaan, epäpolitisointia käytetään puhujan itse huomaamatta, mutta useimmiten lähtöoletuksena voidaan ajatella, että päättäjät kuitenkin pohtivat omaa kielen käyttöönsä sekä viestinnän erilaisia keinoja etukäteen välttääkseen väärinymmärryksiä ja saadakseen asiansa selkeästi ilmaistua. Epäpoliittinen demokratia on osallistumisen erityinen irrallaan oleva passiivisen olemuksen muoto, mikä mahdollistaa epäpolitisoinnin erilaiset olemukset; tiedostetun ja tiedostamattoman epäpolitisoinnin. (Urbinati 2010, 70).

Nykyisessä yhteiskunnassa on saavutettu uudenlainen poliittinen piste. Epäpolitisointia voidaan löytää politiikan kentältä paikoista tai konteksteista, joissa esiintyy politiikan muotoja, kuten puhetta. Epäpolitisoinnin tarve ilmenee moderneissa yhteiskunnissa demokratiassa tapahtuvan deliberaation ymmärtämisen puitteissa (Urbinati 2010, 67). Epäpolitisointia tarvitaan Pettitin mukaan demokraattisen deliberaation onnistumiseen; jos deliberaation halutaan johtavan julkista elämää, ei ole muuta vaihtoehtoa kuin epäpolitisoida

julkisia päätöksiä monin eri tavoin. Niin kuin sota on liian merkittävä jätettäväksi kenraalien käsiin, demokratia ja deliberatiivinen demokratia on liian tärkeää tulla jätettäväksi poliitikkojen käsiin; ei demokratisaatiota ilman epäpolitisointia (Pettit 2004, 64, 67.)

Niin kuin politiikan, asiantuntijuuden ja arkipäiväisyyden väliset suhteet ovat muuttuneet radikaalisti viime vuosisadan aikana, niin myös epäpolitisoinnin rooli on vaihdellut sekä puolesta että vastaan näiden kolmen kategorian välillä (Robinson 2023, 312). Epäpolitisointia nähdään esiintyvän erilaisissa konteksteissa, mikä tekee ilmiöstä moniulotteisen ja toisinaan vaikeasti ymmärrettävän. Epäpolitisoinnilla on paljon annettavaa esimerkiksi myös antipolitiikan ja maalaisjärjen politisoinnin saralla (Robinson 2023, 312). Epäpolitisointia, tunnistettavissa olevaa tai piilevää esiintyy nykyään jossain määrin kaikkialla siellä, missä poliittista retoriikkaa esiintyy. Lopulta epäpoliittisten arvojen eroosio johtaa demokratian myrkyttämiseen (Urbinati 2010, 67).

3.2 Epävarmuus

Politiikkaan liittyy monessa kontekstissa epävarmuuden käsite, mutta erityisesti kriiseissä epävarmuus lisääntyy ja sen merkitys korostuu entisestään. Epävarmuus siitä, mitä huomenna, viikon, kuukauden tai vuoden päästä tulee tapahtumaan. Ja ennen kaikkea epävarmuus siitä, miten osataan tehdä oikeita päätöksiä tietämättä tulevasta mitään.

Toisinaan epävarmuuden vallitessa voidaan puhua riskiyhteiskunnan käsitteestä, jossa pyritään riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan epävarmassa yhteiskunnassa (Beck 1992). Riskiyhteiskunta nojaa nykypäivänä entistä vähemmän ajatukseen, jossa nykyhetkessä ja tulevaisuudessa on totuttava elämään ennustamattomien uhkien kanssa; sen sijaan riskiyhteiskunnan ajatuksen mukaan elämme maailmassa, jossa päätöksiä tulee pystyä tekemään tulevaisuutta ajatellen, itseaiheutetussa pitkittyneessä epävarmuuden tilassa (Beck 2009, 7-8).

Riskiyhteiskunnan ajatuksen takana nähdään olevan jatkuva epävarmuuden kierre, joka on päässyt syntymään ihmisten toiminnan seurauksena vaihtuvissa olosuhteissa. On ymmärrettävää, että riskien ja uhkien lisääntyessä epävarmuus lisääntyy ihmisten toimesta sekä tiedostaen että tiedostamatta, sillä pelko ja uudenlaiset uhat kasvattavat yleistä epävarmuutta ja pelon ilmapiiriä. Riskit eivät ulotu ainoastaan terveyteen ja ympäristöön,

vaan myös keskeiset sosiopoliittiset arvot, kuten vapaus, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja demokratia koetaan olevan uhattuna (Ekberg 2007). Toisaalta, riskien lisääntyessä myös niiden ennustettavuus väistämättä vaikeutuu uusien tuntemattomien uhkien ilmaantumisen seurauksena.

Ihmiset eivät enää nykypäivänä välttämättä luo jokaisen kriisin kohdalla epävarmuutta tietoisesti. Sen sijaan yhteiskunta saattaa ajautua esimerkiksi tietämättömyyden, pelon lietsunnan tai mediassa esitettyjen informaatioiden takia epävarmuuden kierteeseen. Vaikka riskiyhteiskunnan käsite ei niinkään kannata ajatusta siitä, että ihmisten on totuttava elämään uudenlaisten ja lisääntyvien uhkien kanssa epävarmuuden kasvaessa, se on kuitenkin nykyaikaisten demokratioiden tulevaisuutta. Kyse ei enään moderneissa yhteiskunnissa ole ainoastaan riskeistä, jotka pitää hoitaa, koska on vaarallista olettaa niiden olevan hoidettavissa; sen sijaan ei-mitattavia epävarmuuksia pitää oppia riskien ohella käsittelemään (Roe 2020, 78).

Koronapandemian yhtenä tunnuspiirteenä voidaan pitää epävarmuuden kasvamista historiallisen suureksi, mitä tuntemattomat, rajut rajoitustoimenpiteet kasvattivat entisestään (Silvo 2021, 3). Kriisit pakottavat päättäjiä tekemään korkeiden panoksien päätöksiä uhan, aikapaineen ja epävarmuuden tilassa (Lipsy 2020, 2). Päättäjät joutuvat punnitsemaan erilaisia vaihtoehtoja tietämättä tulevasta mitään. Epävarmuudelle on ominaista eritellä erilaisia riskejä ja laskea niille todennäköisyyksiä, jotta pystyttäisiin tekemään oikeanlaisia päätöksiä muutoksen keskellä. Toisinaan epävarmuudessa tehdään ratkaisuja 'varmuuden vuoksi' skenaarioiden vaihdellessa ja varauduttaessa pahimpaan mahdolliseen lopputulemaan (Stenvall ym. 2023, 204). Päätöksiä oli tehtävä harvinaisen korkeassa epävarmuuden tilassa myös koronakriisin aikana, minkä odotetaan heijastuvan poliittisen kielen esiintymiseen epäpolitisoinnin osalta tutkimuksessa tarkasteltavassa aineistossa.

Politiikan harjoittaminen epävarmuudessa vaatisi kokopäiväistä työtä niiltä, jotka ottavat politiikan tosissaan (Roe 2020, 80). Tämä kertoo epävarmuuden tuomasta haasteellisuudesta politiikan saralle jo ennestään vaikeassa kriisitilanteessa. Politiikan harjoittaminen poikkeuksellisessa kriisitilanteessa ja sen tuomassa epävarmuudessa vaatii valtavan määrän työtä, eikä takeita lopputulemasta silti voida antaa. Koronasta ja epävarmuudesta puhuttaessa on mielekäästä puhua myös asioista, joista tiedämme ettemme tiedä niitä (known unknowns) ja asioista, joista emme edes tiedä että emme tiedä niitä (unknown unknowns) (Pawson ym.

2011, 543). Käsitteillä viitataan sellaisiin nykymaailmassa esiintyviin tapahtumiin, joita jollain tavalla osaamme odottaa ja toisaalta sellaisiin, joiden olemassaoloa emme osaa edes kuvitella. Epävarmuus liittyy edellä mainittuihin tapahtumiin, sillä niiden olemassaolon kasvaessa, myös epävarmuus saattaa kasvaa.

Aiemmin esiteltyihin käsitteisiin (unknown unknowns, known unknowns) liittyy ajatus tietämättömien asioiden pelosta 'fear of the unknown', jota on kuvattu yhdeksi ihmisten keskeisimmäksi peloksi (Carleton 2016a). Suurinta osaa ihmisistä kauhistuttaa epävarmuus, sillä se luo jatkuvaa uhan ja pelon ilmapiiriä. Slovic (1987) on esittänyt, kuinka korkean katastrofin potentiaalinen omaavat tapahtumat ja asiat koetaan enemmän uhkaavina kuin matalamman katastrofin mahdollisuuden omaavat tapahtumat, vaikka jälkimmäiset johtaisivat vakavampiin tuhoihin ja menetyksiin. Koronasta puhuttiin alusta asti uhkakuvien ja korkean katastrofin potentiaalinen omaavana viruksena, mikä on edellä esitetyn näkemyksen mukaan saattanut kasvattaa yleistä epävarmuuden tilaa yhteiskunnassa kriisin aikana. Vaikka yhteiskunnissa on tällä hetkellä normaalista poikkeavaa, jopa radikaalia epävarmuutta on varmaa, että koronavirus tulee olemaan yksi tämän aikakauden merkittävimmistä poliittisista haasteista (Dunlop, Ongaro & Baker 2020, 366).

3.3 Asiantuntijuus

Asiantuntijuus ja asiantuntijoiden rooli nykypäivän politiikassa on osoittautunut mielenkiintoiseksi ilmiöksi. Asiantuntijoihin näytetään luottavan päätöksenteossa yhä enenevässä määrin, ja asiantuntijat näyttäytyvät kansalaisille toisinaan jopa poliittisina henkilöinä, kuten poliitikkoina. Poliitikan kokonaisvaltainen harjoittaminen ilman asiantuntijoita on haastavaa ellei lähes mahdotonta, mutta trendi asiantuntijoiden vallan kasvusta näyttäisi lisääntyneen koronakriisin alkamisen jälkeen tai ainakin asiantuntijavallasta tuli entistä näkyvämpää kansalaisten suuntaan kriisin edetessä. Siitä huolimatta, asiantuntijoiden merkitystä sekä roolia poliittisessa päätöksenteossa on pohdittu jo kauan. Huoli asiantuntijoiden vallan liiallisesta kasvusta on nyky-yhteiskunnissa todellinen.

Huoli siitä, että poliittiset päätökset ja päätöksenteko siirtyvät yhä enemmän ei-vaaleilla valittujen henkilöiden näkemyksiin ja siirtyvät entistä kauemmas kansalaisten ulottuvilta (Dahl 1989, 332-338). Päätöksenteon ja vallan siirtyminen kauemmas kansalaisista on

demokratian kannalta negatiivinen asia, mikä pitää huomioida. Koska asiantuntijatieto ja sen prosessointi on usein jo valmiiksi monimutkaista jopa deliberatiivisten kansalaiskeskusteluiden yhteydessä, tavallisten kansalaisten on vaikeaa ymmärtää asiantuntijoiden tuottamaa informaatiota (Leino, Kulha, Setälä & Ylisalo 2022). Asiantuntijoiden esittämä informaatio voi olla monimutkaista ja eri alojen spesifeihin käsitteisiin tai tieteelliseen sanastoon kietoutunutta.

Asiantuntijavallan lisäämisellä ei olettamuksista huolimatta välttämättä ole positiivisia seurauksia itse asiantuntijoille. Asiantuntijoiden jakaessa omia tietojaan poliitikoille he riskeeraavat oman auktoriteettinsa palvelemaan poliittisia lopputulemia, ja toisaalta asiantuntijoiden auktoriteettia voidaan käyttää myös hyväksi poistamalla vastuuta päättäjien harteilta vetoamalla asiantuntijoihin (Moore & Mackenzie 2020). Epäpolitisointi voi olla juuri edellä kuvattua toimintaa. Onkin mielenkiintoista tutkia sitä, tukeeko tutkimuksen aineisto osaltaan tällaista jopa liiallisen asiantuntijavallan ilmenemistä politiikassa ja jos kyllä, niin millaisena asiantuntijuuden rooli näyttäytyy tutkimukseen valitun aineiston valossa.

Koronakriisi kuitenkin osoitti, että asiantuntijoiden valtaan olisi syytä kiinnittää huomiota. Poliitikkojen tasapainoillessa monien erilaisten ryhmien intressien etujen välillä päätöksiä tehdessä, asiantuntijat tekevät spesifejä suosituksia omaan asiantuntijatietoon ja alaan perustuen. Poliitikkojen ottaessa vain tiettyjen asiantuntijoiden informaatiota vastaan, poliitikot helposti sivuuttavat sen, miten päätökset vaikuttavat erilaisiin ihmisryhmiin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa päättäjät nojasivat koronakriisin aikana lähinnä terveysalan asiantuntijoihin, mitä voidaan pitää kapea-alaisena. Viruksella on vaikutuksia muihinkin yhteiskunnan osa-alueisiin, kuten talouteen, joten muiden asiantuntijoiden informaation sivuuttamisella kriisin aikana, on mahdollisesti kohtalokkaita yhteiskunnallisia seurauksia myöhemmin. (Moore & Mackenzie 2020; Weingart ym. 2022: Cairney & Wellstead 2020.)

Etenkin asiantuntijoiden ollessa eri mieltä, mitä todistettiin koronakriisin aikana myös Suomessa, asiantuntijaryhmien monipuolinen käyttö informaation lähteenä korostuu entisestään. Parhaimmassa tapauksessa asiantuntijoiden avulla pystytään rakentamaan entistä rikkaampaa ja tietoperusteisempaa politiikkaa. Asiantuntijatiedon avulla onkin pyritty oikeuttamaan poliittisessa päätöksenteossa syntyneitä rajoituksia, toimenpiteitä, säännöksiä ja

samalla hyödynnetty niitä asiantuntijavastauksia, jotka tukevat haluttuja linjauksia. (Stenvall ym. 2023, 208). Asiantuntijuudesta puhuttaessa onkin ennen kaikkea kyse siitä, miten asiantuntijoiden spesifi alakohtainen tietämys saadaan rikastuttamaan politiikkaa kenenkään etuja polkematta ja kaikkia väestöryhmiä huomioiden.

Asiantuntijuus tuo ilmoille näkemyksen näyttöön perustuvasta politiikasta (evidence-based policymaking), minkä nykyään voidaan nähdä pohjautuvan melko vaativaan ajatukseen asiantuntijuuden vallan problemaattisuuden näkökulmasta. Näyttöön perustuvan politiikan yleisenä ajatuksena on, että asiantuntijoiden tunnistaessa jonkin ongelman, heidän pitäisi pystyä tuottamaan sellaisia suhteellisia ratkaisuja, joista päättäjät valitsevat tehokkaimman ja eniten todisteisiin perustuvan ratkaisun, joskin näin ei kuitenkaan tapahdu (Cairney 2016, 1). Asiantuntijat pystyvät todennäköisesti tuottamaan ratkaisuja, mutta päättäjien on hankalaa valita niistä kyseisen teorian mukaisesti yksi ratkaisu. Niin kuin aiemmin on tullut ilmi, ajatus siitä, että päättäjien tulisi pohjata tehdyt päätökset asiantuntijuuteen ja tieteellisiin todisteisiin on varsin ongelmallinen (Cairney 2016, 4).

Toisaalta näyttöön perustuva politiikka on myös omalla tavallaan yhteydessä epäpolitisointiin, sillä epäpolitisointi niin kuin tutkimuksessa esitettiin aiemmin, voi olla esimerkiksi asiantuntijavallan kasvua ja asiantuntijavastauksien hyödyntämistä. Lisäksi sekä todisteisiin perustuvassa politiikassa että epäpolitisoinnissa nähdään jonkinlainen tarve asiantuntijuuden hyödyntämiselle osana politiikkaa, vaikka asiantuntijatiedon käyttö olisi toisinaan ongelmallista. Asiantuntijuuteen vetoaminen ei ole yksinkertaista demokratian kannalta. Asiantuntijuuden hyödyntäminen vaatii monenlaista pohdintaa toiminnan oikeuttamiseksi.

Epäpolitisoinnissa ei ole kuitenkaan vastaavanlaisia raameja sille, miten päättäjien kuuluu käyttää asiantuntijoiden jakamaa tietämystä ja ratkaisuvaihtoehtoja. Näyttöön perustuvassa politiikassa keskeisin ajatus sen sijaan perustuu asiantuntijuuteen ja siihen, että poliittinen prosessi pohjautuu riittäviin ja erityisesti vahvoihin tieteellisiin perusteisiin (evidence) (Cairney 2016, 1). Epäpolitisoinnissa tiedon todisteilla ei ole yhtä paljon merkitystä, vaikka ei siinäkään mitä tahansa tietoa voi hyödyntää. Argumenttien tarve on vahvasti läsnä politiikassa riippumatta poliitikkojen käyttämien kielellisten keinojen tavoista. Lopulta sekä epäpolitisointia että näyttöön perustuvaa politiikkaa nähdään esiintyvän nykypäivän medioissa enenevässä määrin (Cairney 2016, 1; Urbinati 2010).

4. Metodi ja aineisto

4.1 Metodi

Tutkimuksen luonteen pohjalta tutkimus noudattaa laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmää. Laadullinen menetelmä mahdollistaa aineiston eli tiedotustilaisuuksien hedelmällisen analysoinnin tutkimukselle ominaisten keinojen avulla. Tutkimus keskittyy päättäjien puheiden ja kielellisten seikkojen analysointiin liikkuva kuva, konteksti, teoriapohja ja valittu metodi huomioiden. Tutkimuksen keskiössä on kuitenkin puheen analysointi, mikä vahvistaa laadullisen tutkimuksen puoleen kääntymistä. Laadullinen tutkimus nojaa havaintojen teoriapitoisuuteen, toisinaan enemmän ja välillä vähemmän. Joka tapauksessa teoria säilyy jatkumona tutkimuksen tekemisen pohjana, mikä ilmenee myös tämän tutkimuksen analyysissä.

Havaintojen teoriapitoisuudella viitataan siihen, millainen käsitys tutkijalla on ilmiöstä, millaisia merkityksiä ilmiölle annetaan ja tutkimuksessa käytettävien välineiden muotoon. Tutkimustulokset eivät esiinny irrallisina, vaan kaikella tutkimuksessa esitetyllä tiedolla on subjektiivinen tausta ja tutkimuksessa esiintyy riittävästi perusteluja tukemaan esitettyjä tutkimustuloksia. (Sarajärvi & Tuomi 2017, 15.) Laadullinen tutkimus tämän tutkimuksen tavoin tarvitsee taustalla olevaa teoriaa ja riittäviä perusteluja, mutta on kuitenkin avoin tutkijan omalle ymmärrykselle. Edellä mainituista syistä teoria ei voi kuitenkaan vallata tutkimusta, sillä tutkimus ei voi täysin pohjautua objektiivisuuteen. Kriittisessä diskurssianalyysissä painotetaan laadullisten tutkimusten tavoin tutkimuksen kontekstia ja tutkijan omaa näkemystä.

Laadullisen tutkimuksen subjektiivisuus ja siitä aiheutuvat seuraukset on pidettävä mielessä sekä tutkimusta tehdessä että sitä lukiessa. Epäpolitisoinnin analysointi on mahdollisista tutkimusmenetelmiin liittyvistä huomioitavista seikoista huolimatta mielekäästä tämän tutkimuksen valossa kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin. Tutkimuksessa on käytetty tukena myös Nvivo-tekstityökalua, jonka avulla aineistoa on haravoitu ja, siitä on etsitty päättäjien puheissa esiintyviä epäpolitisointeja. Lopulta tähän tutkimukseen metodiksi valikoitui laadullisten tutkimusmenetelmien joukosta diskurssianalyysi, jota tarkastellaan seuraavaksi tarkemmin.

4.1.1 Diskurssianalyysi

Diskurssien tutkija keskittyy tarkastelemaan kieltä ymmärtääkseen enemmän jostakin paljon laajemmasta kontekstista pelkän kielen tuntemuksen sijaan (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13). Diskurssien tutkija on enenevässä määrin kiinnostunut todellisten ihmisten kielenkäytöstä yhteiskunnassa, ja samalla tutkii kieleen kytkeytyneitä laajempia jännitteitä, tekijöitä, seurauksia ja vaikutuksia (Pynnönen 2013, 5). Periaatteessa diskurssianalyysin kohteina voivat olla mitkä tahansa kielenkäytön tai viestinnän muodot, mutta tyypillisiin kohdealueisiin kuuluvat esimerkiksi poliittisen retoriikan, kielenkäytön roolin ja yhteiskunnallisten epätasa-arvoisten käytäntöjen alueet. Koska kohdealueet voivat olla lähes mitä tahansa, tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset määrittävät käytettävän aineiston. (Pälli & Lillqvist 2020, 385, 386.)

Diskurssianalyysissä ei ole kyse ainoastaan diskurssien tutkimisesta, vaan sen avulla yritetään selvittää monia piileviä ja merkityksellisiä asioita sekä ilmiöitä, jotka vaikuttavat diskurssien taustalla. Näillä piilevillä asioilla ja ilmiöillä saattaa olla suurempi merkitys yhteiskunnalle ja politiikan tutkimukselle kuin pelkästään kielen, retoriikan ja diskurssien tutkimisella. Nykyään arvostetaan enemmän diskurssianalyysin monimuotoisuutta kielen tarkastelun sijaan, sillä sosiaalisen median merkityksen kasvun seurauksena merkittävä osa kohtaamistamme teksteistä sisältää myös liikkuvaa kuvaa ja graafisia elementtejä (Pälli & Lillqvist 2020, 387). Diskurssien tutkimus on monipuolistunut erilaisten tutkimusten tarpeiden muuttuessa ja lisääntymisessä. Diskurssit eivät enään esiinny ainoastaan tekstimuodossa paperilla, vaan ovat osa suurempaa kokonaisuutta. Tämä tekee toisinaan diskurssien tutkimisesta haasteellista, kun huomioitavia seikkoja on aiempaan nähden välillä enemmän.

Diskurssien merkitys vaihtelee ajan, käyttötarkoituksen ja aihepiirin mukaan. Diskurssin määritelmää käytetäänkin monien eri alojen yhteydessä, joskin diskurssi tulee aina määritellä ymmärtämään ja vahvistamaan tutkijan omia lähtökohtia tutkimuksen teolle (Meyer & Wodak 2009, 2-3). Diskurssianalyytikolla täytyy olla mielikuvitusta löytää erityyppisiä yhteyksiä sosiaalisen kanssakäymisen ja kielenkäytön välillä (Pälli & Lillqvist 2020, 406). Diskurssianalyysin erilaisia menetelmiä on monia muuttuvien käyttötarkoitusten mukaisesti. Sopivan analyysimenetelmän valintaan vaikuttavat aineiston tyyppi, aineiston määrä sekä

tutkimuksen tavoitteet; siten analyysi voidaan rajata johonkin tarkkareunaiseen näkökulmaan tai vain yhteen käsitteeseen, kuten narratiivisuuteen (Pälli & Lillqvist 2020, 389). Tässä tutkimuksessa analyysi pohjautuu narratiivisuuden mukaisesti yhteen käsitteeseen, epäpolitisointiin, jonka esiintymistä aineistossa tutkitaan.

Tutkimuksessa käytetään kriittistä diskurssianalyysiä muiden diskurssianalyysin menetelmien sijaan. Kaikista suurin eroavaisuus diskurssi- ja kriittisen diskurssianalyysin kesken ilmenee jälkimmäiseen rakennetun ongelmalähtöisyyden ja monitieteellisyyden tarkastelemisessa. Kriittisessä diskurssianalyysissä ollaan kielen tutkimuksen lisäksi kiinnostuneita tarkastelemaan erilaisia laajoja yhteiskunnassa esiintyviä ilmiöitä ja ongelmakohtia, joiden keskinäiset suhteet on ensin ymmärrettävä voidakseen tutkia niitä (Meyer & Wodak 2009, 2.) Faircloughin kriittisessä diskurssianalyysissä tarkastellaan kieltä sekä yhteiskunnallisena tuotoksena että yhteiskunnallisena vaikuttajana (Fairclough 1997, 75,76). Tutkittavan aiheen yhteiskunnallinen merkitys ja ajankohtaisuus korostuvat kriittisessä diskurssianalyysissä. Erityisesti kriittisessä diskurssianalyysissä tekstissä esiintyvät taustaoletukset ovat merkittäviä kuten se, mitkä asiat tekstissä nähdään arvokkaina, hyvinä ja normaaleina tai päinvastoin epäarvokkaina, huonoina ja erilaisina (Pälli & Lillqvist 2020, 398).

Kriittisen diskurssianalyysin tavoitteena on kasvattaa demokraattisuutta julkisessa keskustelussa tuomalla esiin poliittisessa keskustelussa esiintyvien puhumisen tyylien ytimessä esiintyviä yhteyksiä erilaisiin näkemyksiin, trendeihin sekä sosiaalisiin kiinnostuksen kohteisiin ja lisäksi tuoda ilmi näiden puhetapojen tehokkuutta vallan ilmenemisessä ja käyttämisessä sekä korostaa sosiaalisista käytännöistä johtuvia seurauksia (Törrönen 2005, 158). Koska politiikassa nähdään olevan aina kyse vallasta, puhetapojen vaikuttavuutta ilmentää myös epäpolitisoinnin ja politisoinnin eri muotojen esiintyminen käytetyssä kielessä. Valtasuhteet tehtyjen oletusten takana muodostuvat käytäntöjen avulla (Fairclough 1997, 75). Kriittinen diskurssianalyysi mahdollistaa erilaisten ilmiöiden, kuten populismin tai tämän tutkimuksen puitteissa epäpolitisoinnin tarkastelun, sillä kriittinen diskurssianalyysi keskittyy aiempaan viitaten erilaisten kielellisten aspektien lisäksi myös vaihteleviin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin ilmiöihin.

Tässä työssä käytettävä kriittinen diskurssianalyysi pohjautuu Norman Faircloughin kielelliseen analyysiin. Fairclough ymmärtää diskurssit tietynlaisena yhteiskunnallisena toimintana, joka mahdollistaa kanssakäymisen ihmisten välillä ja tärkeänä osana sosiaalisen

todellisuuden rakentamista (Fairclough 1997, 31). Diskurssit luovat sosiaalista todellisuutta ja ovat siten yhteydessä vallankäyttöön (Kunelius 2003, 225). Vallankäyttöön liittyvä tutkimus luo hedelmällistä pohjaa poliittiseen tutkimukseen. Kriisit ja niiden hoito liittyvät vallankäyttöön vaatiessaan toimenpiteitä. Fairclough rajaa kriittiseksi diskurssianalyysiksi luokiteltavan analyysin tutkimukseksi, jossa esiintyy vähintään kolme seuraavaa piirrettä:

1. Analyysi ei rajoitu ainoastaan tekstianalyysiin, vaan sen sijaan analyysissä esiintyy myös diskurssin ja sosiaalisten toimintojen välisiä suhteita, josta käytetään nimitystä semioosi.
2. Diskurssianalyysi on paljon muutakin kuin yleistä kommentointia diskurssista.
3. Analyysi on ennen kaikkea kuvailevaa, eikä ohjeita määräävää. Lisäksi siinä pyritään löytämään aineistosta sosiaalisia vääryyksiä ja keinoja niiden lievittämiseksi.

(Fairclough 2013, 10-11.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä tekstit, kirjallinen tai suullinen kommunikaatio nähdään erilaisina sosiaalisina tiloina, joissa tapahtuu sekä representaatioita että sosiaalisen kanssakäymisen muuttuvia prosesseja. Useimmiten kriittisen diskurssianalyysin tutkimuksessa tarkastellaan jollain tavoilla yhteiskunnassa vallitsevaa hegemoniaa tai yhteiskunnassa esiintyviä ideologioita. Ideologioilla luodaan poliittista liikehdintää ja niitä esiintyy diskursiivisten käytäntöjen lisäksi myös esiintyvissä valtarakenteissa. Hegemonialla sen sijaan viitataan tutkimuksen tekohekellä vallassa olevaan rakenteeseen ja sen tyyppiin. (Fairclough 1995, 4-6, 70-78.)

Fairclough esittää kriittisen diskurssianalyysin teolle tutkimusmallin, joka perustuu kolmeen toisiaan täydentävään diskurssin ulottuvuuteen. Nämä kolme ulottuvuutta jaetaan seuraaviin luokkiin: tekstiin, sosiaalisiin käytäntöihin ja diskursiivisiin käytäntöihin. Tekstin ulottuvuudella viitataan yksinkertaisesti tekstin, joka voi olla myös puhetta, esitettyyn sisältöön ja muotoon. Sosiaalisiin käytäntöihin lasketaan tutkittavan tekstin ympäristö ja konteksti, missä se esiintyy. Diskurssin käytäntö sen sijaan kattaa esimerkiksi ne tavat, joiden avulla tekstiä esitetään, luetaan ja tuotetaan. (Fairclough 1995, 5-10, 97-102.)

Tämän tutkimuksen puitteissa tekstiulottuvuus viittaa tiedotustilaisuuksien sisältöön eli poliittisten päättäjien puheisiin, jotka ovat julkisia ja virallisia tiedotustilaisuuksia. Teksti on muodoltaan formaalista ja sisältää koronapandemiaan liittyvien asioiden ja rajoitustoimenpiteiden pohdintaa. Diskurssin käytäntöjen ulottuvuus näyttäytyy aineiston

esiintymistavoissa eli liikkuvassa kuvassa esiintyvissä tavoissa ja eleissä, puheenvuorojen luonteissa, puhujien välisessä vuorovaikutuksessa ja ennen kaikkea käytetyissä kielellisissä käytännöissä. Sosiaaliset käytännöt merkitsevät tutkimuksen kannalta kriisiajan poikkeuksellista ympäristöä ja kansalaisten asettamista eriarvoisiin asemiin kriisin hoitamisessa. Toisaalta sosiaalisiin käytäntöihin voidaan myös laskea mukaan valta-asetelmat eri viranomaisten välillä tiedotustilaisuuksien tekohetkellä.

Faircloughilla on monia näkemyksiä diskurssin sisällöstä, joista alla esitelty on kaikista ajankohtaisin. Fairclough näkee kaikella sosiaalisella toiminnalla olevan jonkinlainen semioottinen ulottuvuus. Semioosilla viitataan erilaisiin merkkiopillisiin muotoihin, kuten tekstiin, liikkuvaan kuvaan ja kehonkieleen. Diskurssi nähdäänkin merkityksen antajana ja tiettyjen kielellisten tai kehollisten merkkien määrittäjänä ja yhteiskunnan sekä kulttuurin muovaajana. Lisäksi, diskurssi voidaan nähdä johonkin tiettyyn toimintaan sitoutuneena, kuten tämän tutkimuksen puitteissa tiedotustilaisuuksissa esiintyvänä diskursseina. Viimeisenä, diskurssi jäsentää Faircloughin mukaan maailmaa eri tavoin, mutta kuitenkin nivoutuneena johonkin ideologiaan tai tapaan jäsenellä maailmaa. (Fairclough 1997, 51; Fairclough 2013, 179.)

Faircloughin menetelmä ei ole täysin ongelmaton ja siitä on muiden menetelmien tavoin esitetty monenlaista kritiikkiä. Yhtenä kritiikin aiheena on esitetty menetelmän poliittisuutta, millä viitataan kyseisen menetelmän vahvaan poliittiseen latautuneisuuteen. Toisaalta, valtarakenteita tutkivan menetelmän poliittisuuden kieltäminen ainoastaan vahvistaa tutkittavia valtarakenteita. (van Dijk 1993, 250-254.) Kriittisen diskurssianalyysin pyrkiessä vallan ja yhteiskunnan epätasa-arvojen tutkimiseen, poliittisuuden poistaminen metodista kokonaan käy mahdottomaksi. Lisäksi metodia ei ole tehty varsinaisesti esimerkiksi pandemioiden ja modernin yhteiskunnan haasteita pohtien, sillä mahdolliset haasteet, kriisit ja poliittinen kenttä on muuttunut ajan saatossa. Faircloughin kriittinen diskurssianalyysi ei anna selkeitä ohjeita itse tekstianalyysin teolle, mikä haastaa tutkijaa (Poole 2010, 148). Siitä huolimatta menetelmää pystyy soveltamaan monenlaisiin politiikan alan tutkimuksiin, ja se on yhä relevantti tapa analysoida kieltä ja siinä esiintyviä aspekteja sekä rakenteita.

Lopulta diskurssin tutkija valitsee tutkittavat aiheet omasta kokemuspöörästään. Laajan kohdealueen seurauksena tutkimuksen kohteeksi voi valita monia ilmiöitä tai tapahtumia.

Diskurssianalyttinen mielikuvitus kerää yhteen sosiologisen ja lingvistisen mielikuvituksen, jotta diskurssianalyttikko oivaltaa erilaisia yhteyksiä kielenkäytön ja sosiaalisten rakenteiden käytön välillä (Pälli & Lillqvist 2020, 406-407.) Diskurssianalyysissä tutkijan omalla ideologialla on painoarvoa ja, sillä ohjataan tutkimuksen mahdollista suuntaa.

Diskurssianalyysi soveltuu tähän tutkimukseen, teoriapohjaan, tutkimuksen kontekstiin ja valittuun aineistoon mielekkäällä tavalla, ja mahdollistaa kielen analysoinnin tarkan rajauksen eli epäpolitisoinnin näkökulmasta.

4.2 Aineiston esittely

Tutkielman aineisto koostuu koronakriisin aikana pidetyistä tiedotustilaisuuksista.

Tiedotustilaisuudet yleistyvät koronakriisin aikana, ja niistä tuli seurattuja tilaisuuksia kriisiin liittyvän tiedon välittämisessä kansalaisille. Tutkielman analyysissä tarkastellaan sitä, miten päättäjät epäpolitisoiivat koronakriisin hoitoa ja tehtyjä rajoitustoimenpiteitä. Tutkielmaan ei voida lukea kaikkia koronakriisin ajan tiedotustilaisuuksia tutkimuksen rajauksen puitteissa. Ajallisella vertailulla pyritään tarkastelemaan aineistossa mahdollisesti esiintyviä muutoksia epäpolitisoinnin esiintymisessä kolmanteen tutkimuskysymykseen vastaten. Kyseiset ajankohdat ovat valittu myös oikeudellisista ja ajankohtien poliittisten luonteiden perusteista käsin. Siksi tutkielma keskittyy kahteen eri kriisin ajankohtaan, joista ensimmäinen on koronakriisin alku vuonna 2020 ja siihen liittyvät Uudenmaan sulku sekä liikkumisrajoitukset. Toinen tutkimukseen valittu ajankohta liittyy vuoteen 2021 ja käyttöön otettuihin maahantuloon liittyviin säännöksiin sekä koronapassiin.

Keväällä 2020 koronakriisiin liittyvät rajoitukset saivat alkunsa. Keväällä toimeenpantiin erilaisia kansalaisten liikkumiseen ja perusoikeuksiin liittyviä rajoituksia, kuten kokoontumis- ja yleisörajoitukset, maskipakko, ravintoloiden ja kulttuuripalveluiden kiinni laittaminen, alueelliset sulut, kuten Uudenmaan rajaaminen muusta Suomesta liikenteen osalta, matkustamisen rajoittaminen ja mökeille menemisen estäminen. Keväällä rajoituksia tuli nopealla tahdilla voimaan yksi toisensa perään ja poikkeusolot olivat voimassa monta kuukautta. Syksyllä 2021 koronatilanne oli täysin erilainen, sillä taudinkuva oli muuttunut, koronarokote oli tullut kansalaisten saataville ja rajoituksia oli joidenkin osalta höllennetty verrattuna kriisin ensimmäiseen puoleen vuoteen. Silti, tilanne pääsi jälleen pahenemaan ja uutena kriisin hoitokeinona aloitettiin koronapassin käyttäminen sekä maahantulorajoitukset päivitettiin. (Eduskunta 03/2020; Valtioneuvosto 2020; Valtioneuvosto 2021.)

Niin kuin tutkimuksen alkuvaiheilla esiteltiin, kyseiset ajankohdat valittiin tutkimuksen aineistoksi monestakin syystä. Yhtenä syynä juuri näiden ajankohtien valitsemiselle nousi oikeudelliset perusteet ja tarkemmin kansalaisten perusoikeuksien rajoittaminen. Kyseisinä ajankohtina toteutetut rajoitustoimenpiteet olivat selvästi yksiä rajuimpia toimenpiteitä, mitä koko kriisin aikana toteutettiin. Sekä ensimmäisen koronakevään liikkumisrajoitukset että toisena koronasyksynä toteutetut maahantulosaännökset ja koronapassin käyttöönotto rajoittivat perusoikeuksia kajoamalla runsaalla kädellä ihmisten vapauksiin ja oikeuksiin. Kevään 2020 aikana poikkeusolot olivat käytössä, mikä viittaa rajoitusten kovuuteen Uudenmaan sulun ja liikkumisrajoitusten ajanjaksolla. Suomen kriisinhoito oli alkuun jopa Euroopan kentällä poikkeavan rajua. Suomi esimerkiksi kriisin alkuvaiheessa jatkoi liikkumisrajoituksiaan ja muita vaatimuksia, vaikka unioni suositteli sisärajalvonnan poistamista 15.5.2020 ensimmäisen koronakevään aikana (EU-komissio 2020a). Toisin sanoen rajoituksia jatkettiin ilman riittäviä perusteita, joskin epävarmuuden tila tulee huomioida kriisin hoitoa arvioitaessa. (Oikeusministeriö 2011; Muukkonen 2022; Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2021.)

Epävarmuus ja poikkeukselliset olosuhteet vaikuttivat osaltaan myös valittujen ajankohtien aikana toteutettujen toimenpiteiden luonteisiin. Molemmissa tapauksissa mediassa uutisointi näyttäytyi runsaana, ja poliittisen konfliktin ainekset olivat selkeästi esillä. Poliittisen konfliktin ilmapiirin ohella epävarmuus, epäselvät ohjeistukset ja esimerkiksi muista unionin maista eriävät ratkaisut, kuten yllä mainittu sisärajalvonnan suositus aiheuttivat eripuraa sekä kansalaisten että päättäjien ja virkamiestenkin välille. Poliittisen konfliktin ainekset olivat kriisin aikana vahvasti esillä, mikä ilmenee myös tiedotustilaisuuksissa. Lisäksi mahdollisuus ajalliselle vertaukselle tuo lisäarvoa itse tutkimukseen; eri ajankohtien valitseminen mahdollistaa kriisin eri vaiheiden ja tapahtumien peilaamista tutkittavaan ilmiöön tai asiaan, tässä tapauksessa epäpolitisoinnin esiintymiseen aineistossa. Lopulta tutkimukseen ei ollut mahdollista sisällyttää koko koronakriisin monen vuoden mittaista ajanjaksoa, koska siinä tapauksessa käytettävän aineiston määrä olisi kasvanut aivan liian suureksi. Siksi oli loogista valita tutkimukseen kaksi eri ajankohtaa: yksi kriisin alkuvaiheilta ja toinen viimeisimpien merkittävien ja kovien toimenpiteiden ajoilta.

Tutkimukseen päätyneet tiedotustilaisuudet ovat valittu edellä mainittujen ajankohtien ajoilta eli tutkielman rajauksen puitteissa. Lisäksi tiedotustilaisuuksia on karsittu sanallisen sisällön

perusteella, tutkimuksen keskittyessä yksityiskohtaiseen kielelliseen keinoon ja ajankohtiin. Näillä perustein esimerkiksi kaikkia kevään 2020 tiedotustilaisuuksia ei ole valittu analyysiin, osan sisällön keskittyessä muihin aiheisiin kuin tutkielmassa analysoitaviin tapahtumiin. Tutkimuksen aineistoksi valikoitui tiedotustilaisuudet muiden aineistovaihtoehtojen, kuten sanomalehtiartikkelien sijaan. Tiedotustilaisuudet mahdollistavat kielen tarkastelua hedelmällisestä näkökulmasta sallimalla myös liikkuvan kuvan, kontekstin, puhujien eleiden ja kielen tarkemman huomioinnin lyhyiden artikkeleissa julkaistujen lainausten sijaan. Pitkien tiedotustilaisuuksien tarkastelu antaa myös tutkijalle tilaa valikoida tutkimuksen aiheeseen liittyviä poimintoja, joita journalisti ei välttämättä ole edes pyrkinyt etsimään artikkeleiden sisältöä ajatellen.

Tutkimuksessa käytettyjen tiedotustilaisuuksien kaikki tallenteet ovat Valtioneuvoston verkkosivuilta poimittuja (ks. <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet>) ja löytyvät edelleen myös Youtubesta valtioneuvoston kanavalta. Tutkimukseen ei ole otettu muiden kuin hallituksen järjestämiä valtioneuvoston tiedotustilaisuuksia. Esimerkiksi STM ja THL ovat järjestäneet ja julkaisseet koronakriisin aikana runsaasti omia tiedotustilaisuuksiaan, joissa vieraillee myös ministereitä ja hallituksen jäseniä, mutta niitä ei huomioida tässä tutkimuksessa aiheen valinnan ja selkeyden vuoksi. Tästä syystä vuodelta 2021 on valittu vain kaksi tiedotustilaisuutta, sillä syksyn muita tiedotustilaisuuksia johtivat muut asiantuntijatahot, eivätkä ne olleet valtioneuvoston järjestämiä. Lisäksi monissa syksyllä 2021 järjestetyissä tiedotustilaisuuksissa hallitus loisti poissaolollaan, jolloin kyseisten tilaisuuksien valitseminen tutkimukseen ei olisi enään mahdollistanut valittua tutkimusasetelmaa. Tutkimus pyrkii tarkastelemaan päättäjien kieltä ja epäpolitisoinnin ilmentymistä nimenomaan hallituksen tiedotustilaisuuksissa, joten aineiston rajausta oli selkeä. Lisäksi muiden tahojen järjestämiä tiedotustilaisuuksia oli valtava määrä, mikä olisi vaikeuttanut analyysin tekoa.

Tiedotustilaisuudet on poimittu tähän tutkimukseen valtioneuvoston nettisivuilta kohdasta 'ajankohtaista', yläotsikon 'tiedotustilaisuuksien ja tapahtumien tallenteet' ja alaotsikon 'hallituksen tiedotustilaisuudet' alta. Koronakriisin aikaväliltä on tutkimuksen tekohetkellä saatavilla 70 hallituksen tiedotustilaisuutta ja tilannekatsausta aikavälillä 27.2-14.1.2022 valtioneuvoston verkkosivuilta. Alunperin pyrin hakemaan tiedotustilaisuudet valtioneuvoston sivuilta koronavirusosion alta ja otsikolla 'Hallituksen tiedotustilaisuudet koronavirustilanteesta', jossa oli aiemmin kootusti koronaan liittyvät hallituksen

tiedotustilaisuudet. Sivusto ei kuitenkaan enään toimi, eikä kyseistä sivua ole olemassa (ks. <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/tilannekatsaukset>), joten aineistoon valitut tiedotustilaisuudet, joita lopulta valikoitui yhdeksän kappaletta seulattiin kaikkien tiedotustilaisuuksien ja ajankohtien joukosta yksi kerrallaan.

On kuitenkin huomioitava tutkimukseen valitun aineistomuodon asettamat rajoitteet tähän tutkimukseen. Niin teksti- kuin videoaineiston analysoinnissa on haasteita.

Tiedotustilaisuuksien kohdalla haasteita tuottaa videoiden pituus, aineiston konteksti ja toisaalta ylipäättään liikkuvan kuvan analysointi. Videoiden kestot minuutteina vaikeuttavat mahdollisesti kaikkien yksityiskohtien huomaamista ja analyysin pituuden hillitsemistä. Aineiston konteksti eli poikkeuksellinen kriisiaika ja yhteiskunnalliset erityisolot haastavat normaalia tutkijan työtä ja toimintatapoja. Liikkuvan kuvan analysointi sen sijaan lisää haastetta elekielen, tilanteen hahmottamisen ja puhutun kielen tarkastelemisessa. Näistä seikoista huolimatta tiedotustilaisuudet antavat pandemia-ajan viestinnän tarkastelemiseen otollisimmat näkökulmat saatavilla olevista aineistovaihtoehdoista. Lopulta tutkimuksen analyysin valikoitui yhteensä yhdeksän tiedotustilaisuutta, jotka esitellään lyhyesti taulukon muodossa seuraavaksi.

4.2.1 Tiedotustilaisuudet

Alla olevassa taulukossa 1. esitellään tutkimuksen aineistona toimivat tiedotustilaisuudet, joita on valittu tähän tutkimukseen yhdeksän kappaletta. Taulukko sisältää tiedotustilaisuuksien päivämäärät, otsikot, kestot minuutteina ja osallistujat.

Taulukko 1. Tutkielman aineisto esiteltynä aikajärjestyksessä. Taulukossa esitetään jokaisen valitun tiedotustilaisuuden julkaisupäivä, aihe, osallistujat sekä kesto minuuotteina.

Päivämäärä	Aihe	Osallistujat	Kesto
27.2.2020	Koronaviruksen ensimmäinen tiedotustilaisuus, hallituksen varautuminen	Sanna Marin, Krista Kiuru, Katri Kulmuni, Aino-Kaisa Pekonen	33,52
16.3.2020	Valmiuslain käyttöönotto	Sanna Marin, Katri Kulmuni, Aino-Kaisa Pekonen, Krista Kiuru, Li Andersson	36,49
25.3.2020	Uusimaan liikkumisrajoitukset ja viranomaisten työtehtävät	Sanna Marin, Maria Ohisalo, Timo Harakka, Antti Kaikkonen, Anna-Maja Henriksson	56,44
30.3.2020	Liikkumis- ja kokoontumisrajoitusten jatko	Sanna Marin, Katri Kulmuni, Anna-Maja Henriksson, Li Andersson, Maria Ohisalo	37,37
15.4.2020	Uudenmaan liikkumisrajoitusten tarkastelu	Sanna Marin, Maria Ohisalo, Anna-Maja Henriksson, Liisa-Maria Voipio-Pulkki, Mika Salminen	59,23
17.4.2020	Henkinen kriisinkestävyys rajoitusten aikana	Sanna Marin, Sauli Niinistö, Kristiina Kumpula, Outi Ruishalme, Hanna Markkula-Kivisilta	38,15
15.6.2020	Poikkeusolojen päätyminen	Sanna Marin, Anna-Maja Henriksson	36,59
21.9.2021	Koronapassi ja maahantulosäännösten käyttöönotto	Krista Kiuru, Taneli Puumalainen, Kirsi Ruuhonen, Riitta Kaivosoja, Liisa Huhtala	58,59
22.12.2021	Muutokset koronapassin käyttöön	Li Andersson, Antti Kurvinen, Krista Kiuru +	01,14,21

		muita asiantuntijoita	
--	--	-----------------------	--

5. Analyysi

Tutkimuksen analyysiluvussa tarkastellaan tutkimuksen aineistoa eli koronakriisin aikaisia tiedotustilaisuuksia, ja niissä esiintyviä epäpolitisointeja. Analyysi on jakautunut kolmeen osaan; ensin tarkastellaan yleisellä tasolla tutkimukseen valittujen tiedotustilaisuuksien sisältöjä pääpiirteittäin, jonka jälkeen analysoidaan aineistossa vallitsevia epäpolitisoinnin diskursseja. Viimeisessä alaluvussa nivotaan diskurssianalyysin tuloksia yhteen ja pohditaan kriisiajan viestinnän kokonaiskuva epäpolitisoinnin osalta kyseisessä aineistossa. Analyysi toteutetaan teoriapohjan ja tutkimuksen metodin eli kriittisen diskurssianalyysin pohjalta, joskin tutkijan omat tulkinnat huomioiden.

5.1 Tiedotustilaisuuksien sisällöt tiivistetysti

Tiedotustilaisuudet ovat yleisilmeeltään neutraaleja tilaisuuksia, joiden visuaalinen osa noudattaa hillittyä linjaa. Tiedotustilaisuuden videoilla esiintyvä tausta on suomalaisuuteen viittaava leijonasympoleineen ja Valtioneuvoston logoineen. Sininen väri myös korostaa kansallista identiteettiä ja toimii kuulijoita yhdistävänä tekijänä. Tiedotustilaisuuden puhujat eli poliitikot ovat videoilla neutraaleissa asuissa ja kaikki samalla linjalla puhujan penkkien kanssa. Tilaisuuksista ei välity puhujien välisiä valtasuhteita samalla tavalla kuin politiikassa yleensä. Pääministeri on muiden puhujien kanssa kirjaimellisesti samalla viivalla; puhujat seisovat rivissä identtisten puhujan penkkien kanssa. Huomioitavana seikkana aineiston kahdessa viimeisessä tiedotustilaisuudessa pääministeri Marin ei ole paikalla aiempien tilaisuuksien tavoin. Sen sijaan asiantuntijoilla on entistä suurempi rooli tiedotustilaisuuksien sisällöstä verrattuna vuoden 2020 aineistoon. Tiedotustilaisuuksien kohdeyleisönä on kaikki Suomen kansalaiset ja Suomessa oleskelevat ihmiset, joille koronaviestintää toteutettiin. Aineistossa päättäjät kuitenkin usein tervehtivät erityisesti median edustajia, joten mediaa voidaan pitää myös merkittävänä kohdeyleisönä: sitä kautta tilaisuuksien sanoma kulkeutui kansalaisten korviin.

Aineistoon valitun ja koko koronakriisin ensimmäinen hallituksen tiedotustilaisuus pidettiin 27.2.2020. Tiedotustilaisuuden päällimmäisenä tarkoituksena oli ottaa kantaa koronakriisiin

ja varautumiseen. Tilaisuudessa rauhoiteltiin kansalaisia ja painoitettiin, että epidemiaa ei vielä Suomessa ole tilaisuuden julkaisuhetkellä. Tartuntariskiä pidettiin tiedotustilaisuudessa lähes olemattomana ja suurimpana riskinä nähtiin valheellisen tiedon leviäminen taudin leviämisen sijaan. Lisäksi keskusteluissa korostui Suomen hyvä varautumisen taso epidemioita kohtaan, korkea viranomaisten kouluttautuminen ja materiaalien hyvä saatavuus. Koronaviruksesta ei tilaisuuden pohjalta voida sanoa olevan juuri minkäänlaista vaaraa Suomelle, lukuunottamatta Kiinan talouden hidastumisesta. (Valtioneuvosto 2020a.)

Ajallisessa järjestyksessä valitussa aineistossa on seuraavaksi 16.3.2020 pidetty tiedotustilaisuus. Kyseinen tilaisuus keskittyy linjaamaan erilaisia voimaan tulevia rajoituksia, ja aloittamaan poikkeusolot koko Suomessa. Tiedotustilaisuudessa määrättiin esimerkiksi lähiopetuksen lopettamisesta, kokoontumisrajoitusten rajaamisesta kymmeneen henkilöön, kulttuuripalveluiden sulkemisesta ja etätöihin siirtymisestä. Hallitus linjasi myös matkustaja- ja henkilöliikenteen keskeyttämisestä sekä mainitsi mahdollisuudesta puuttua viranomaisten avulla myös kansallisten rajojen sisällä tapahtuvaan liikennöintiin. Tilaisuuden ytimessä oli valmiuslain, joka sisältää monia mahdollisia poikkeusoloja, käyttöönotto (Valtioneuvosto 2020b.)

25.3.2020 pidetyssä tiedotustilaisuudessa siirrytään yhä rajumpiin poikkeusolojen toimenpiteisiin. Hallitus kertoo tilaisuudessa alueellisista liikkumisrajoituksista ja Uudenmaan alueen eristämisestä muusta Suomesta. Käytännössä Uudellemaalle meneminen ja sieltä poistuminen kielletään 16.4.2020 saakka, joskin rajoitus ei koske esimerkiksi työmatkaliikennettä tai alueella asuvia ihmisiä. Tilaisuudessa korostetaan kaiken liikkumisen välttämistä. (Valtioneuvosto 2020c.) Aineistoon valitussa seuraavassa tiedotustilaisuudessa (30.3.2020) linjataan poikkeusolojen jatkamisesta kuukaudella eteenpäin, lukuunottamatta Uudenmaan sulkua koskevia liikkumisrajoituksia. Lisäksi koulujen sulkua jatketaan, koronatestien määrää kasvatetaan, pohjois- ja länsirajojen työmatkaliikenne lakkautetaan ja ravintolat pakotetaan sulkemaan ovensa. Edellä mainittujen aiheiden lisäksi tilaisuudessa sivutaan uuden koronakoordinaatioryhmän kokoonpanoa. (Valtioneuvosto 2020d.)

15.4.2020 pidetyssä tiedotustilaisuudessa hallitus pohti Uudenmaan rajoitusten jatkamista, ja antoivat lopulta asetuksen Uudenmaan sulun purkamisesta. Tilaisuus keskittyi asetuksen antamiseen ja selittämiseen, ja toisaalta hallitus koki aiheelliseksi kuitenkin antaa erilaisia 'suosituksia'. Nämä suositukset eivät perustu minkäänlaisiin laillisiin perusteisiin tai

poikkeusolojen asetuksiin, vaan ovat ainoastaan suuntaa antavia ohjeita, joskin ne tiedotustilaisuudessa kuulosti hyvin vakavilta suosituksilta. Tilaisuudessa esimerkiksi suositeltiin välttämään kaikkea tarpeetonta matkustamista Suomessa (Valtioneuvosto 2020e.)

Kaksi päivää myöhemmin 17.4.2020 Sanna Marin ja Sauli Niinistö pitivät yhdessä tiedotustilaisuuden poikkeusolojen keskellä lujittamaan kansalaisten henkistä kriisinkestävyttä. Tiedotustilaisuus on varsin erikoinen muihin aineistoon valittuihin tiedotustilaisuuksiin verrattuna, koska tässä tilaisuudessa ei keskitytty rajoituksiin ollenkaan. Sen sijaan pääministeri ja presidentti yhdessä kertoivat uudesta Suomi-toimii kampanjasta, jonka ytimessä nähtiin kansalaisten puhaltaminen yhteiseen hiileen ja suositusten sekä rajoitusten noudattamista annettujen ohjeiden mukaisesti. Tilaisuudessa korostui vahva ajatus me-hengen luomisesta ja noudattamisesta, minkä avulla kriisistä selvitään. Tiedotustilaisuus oli tsemppaava, eikä juuri muistuta poliittisia tilaisuuksia. (Valtioneuvosto 2020f.)

Seuraava aineistoon valittu hallituksen tiedotustilaisuus on pidetty 15.6.2020 eli noin kaksi kuukautta edellisen esitellyn tiedotustilaisuuden jälkeen. Kyseinen tilaisuus pohjautuu poikkeusolojen päättymiseen ja, siten normaalioloihin siirtymiseen. Hallitus linjasi valmiuslain käytön päättymisen ja keskusteli valmiuslain oikeuttavista perusteista, joita ei enään tässä vaiheessa löytynyt. Samalla toivottiin, ettei valmiuslakia tarvitsisi ottaa enään yhtäkään kertaa käyttöön epidemian aikana Suomessa. Valmiuslaista luopumista perusteltiin esimerkiksi asiantuntijoiden antamien arvioiden pohjalta. Tilaisuudessa linjattiin myös esimerkiksi kokoontumisrajoituksista ja samaan aikaan tilaisuuden aikana painotettiin epidemian jatkumista rajoitusten purkamisesta huolimatta ja korostettiin jälleen kansalaisten vastuuta kriisin hoidossa. (Valtioneuvosto 2020g.)

Kaksi viimeistä aineistoon valittua tiedotustilaisuutta sijoittuvat yli vuoden myöhempään ajankohtaan. 21.9.2021 pidetty tiedotustilaisuus keskittyy koronapassin käyttöönottoon ja maahantulosäännösten linjaukseen. Tilaisuudessa linjataan koronapassin käytöstä, rajoitteista ja muista matkustamiseen liittyvistä rajoituksista. Koronapassi yhdessä maahantulosäännösten kanssa estää ulkomaista alkuperää olevien koronavirustartuntojen pääsemistä ja leviämistä Suomeen. Koronapassi on yhteinen EU:n alueella, joskin osa maista on jo lopettanut tai suunnitellut lopettavansa koronapassin käytön. Hallitus ohjeistaa passia käytettäväksi esimerkiksi tapahtumiin ja ravintoloihin, ja samalla viittaa passin käytön tarpeellisuuteen siihen saakka kunnes rokotuskattavuus on yli 80%. (Valtioneuvosto 2021a.)

22.12.2021 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa linjattiin jälleen uusia koronarajoituksia ja perusteltiin koronapassin käytön jatkoa. Tilaisuudessa linjattiin tiukempia rajoituksia monille osa-alueille ja määrättiin koronapassin käytöstä eri maakunnissa. Lisäksi tiedotustilaisuudessa julistettiin alkavaksi sisäraja- ja valvonta, mikä edellyttää koronapassin lisäksi 48 tunnin sisällä tehdyn koronatestin negatiivisen tuloksen. Hallitus linjasi ja suositteli myös rokotusten ottamista vahvasti (Valtioneuvosto 2021b.)

5.2 Epäpoliisoinnin diskurssit

Seuraavaksi tutkimus siirtyy tarkastelemaan epäpoliisoinnin esiintymistä päättäjien ja hallituksen puheissa koronakriisin aikaisissa tiedotustilaisuuksissa Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin avulla. Analyysistä nousevia huomionarvoisia seikkoja tarkastellaan suhteessa teoriapohjaan ja määritelyihin tutkimuskysymyksiin. Tiedotustilaisuuksien tarkastelu tällä tavoin paljastaa, millaisia epäpoliisointeja päättäjät käyttivät kriisiviestinnässä Suomessa ja, minkälaisia perusteluja epäpoliisoinneille mahdollisesti koronan yhteydessä annettiin. Analyysin avulla pyritään myös tarkastelemaan epäpoliisoinnin diskurssien esiintymistä ajallisen vertailun kautta ja pohtimaan epäpoliisoinnin merkitystä kriisiajan viestinnässä Suomessa. Faircloughin metodia hyödyntäen aineistosta nousee esiin viisi päädiskurssia, joilla koronakriisiä ja sen hoitoa epäpoliisoiitiin. Tutkimuksen viisi päädiskurssia ovat: asiantuntijuus, välttämättömyysretoriikka, auktoriteettiin vetoaminen, perusteluiden puutteellisuus ja poliittisuudesta etäännyminen.

Näillä diskursseilla vaikutettiin tiedotustilaisuuksissa katsojille välitettyyn kuvaan koronakriisistä, sen vakavuudesta ja ennen kaikkea kriisin hoidosta ja siihen liittyvistä erilaisista suoritetuista toimenpiteistä ja rajoituksista. Diskurssit ilmenevät tiedotustilaisuuksissa päättäjien puheiden sisällön, painotettujen asioiden, puhuja-henkilöiden erilaisten roolien, kontekstin sekä liikkuvan kuvan muodoissa. Diskurssit eivät aina ole yhtä selkeästi havaittavissa, sillä niiden huomioiminen vaatii epäpoliisoinnin kokonaisuuden tietämystä ja analysointia. Diskurssit esiintyivät kuitenkin aineistossa huomattavalla tavalla, ja epäpoliisointeja löytyi varsin runsaasti. Huomioitavaa on se, että diskurssit syntyivät aineiston analysoinnin yhteydessä, sillä niitä ei voinut etukäteen ennustaa. Ainoastaan

asiantuntijuuden diskurssin kohdalla, oli olemassa jonkinlainen oletamus siitä, että kyseistä epäpolitisoinnin tapaa esiintyy luultavasti aineistossa, sillä se välittyi jo koronakriisin aikana vahvasti uutisoinnin kautta katsojalle näkyväksi. Löydettyjä epäpolitisoinnin diskursseja mahdollisesti vahvistaa itse kriisin luonne ja tiedotustilaisuuksien konteksti toimittaa ajankohtaista tietoa poikkeuksellisesta tilanteesta medialle ja siten koko kansalle.

5.2.1 Asiantuntijuus

Ensimmäisenä epäpolitisoinnin diskurssina aineistosta nousee esille asiantuntijuuden diskurssi, mikä viittaa tämän tutkimuksen puitteissa asiantuntijuuteen vetoamiseen ja vallan siirtämiseen hallitukselta asiantuntijoille. Kriisin ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa hallituksella oli varovainen linja koronakriisin julistamisen osalta. Lähinnä päättäjät keskittyivät sen perustelemiseen, mistä syistä Suomessa ei ole vielä epidemiaa, ja mitä toimia kriisiin varautumisen eteen on jo tehty ja, mitä toimia tehdään jatkossa. Epidemian uhan todellisuutta ei huomioitu sillä tavoin, mitä tiedotustilaisuuksien poikkeuksellisuudesta voisi olettaa. Tiedotustilaisuuksien pitäminen viruksen seurauksena ei ole ollut yleistä.

Koronakriisiä tai epidemian uhkaa ei pidetty ensimmäisessä tiedotustilaisuudessa todellisena, vaikka virus oli levinnyt jo moniin maihin.

Asiantuntijuuteen vetoaminen alkoi kuitenkin jo ensimmäisen tiedotustilaisuuden alussa Marinin kertoessa, että: *”Suomessa seurataan tilannetta tiiviisti yhdessä eri viranomaisten kanssa ja meillä on kulloinkin ajankohtaiset tiedot koronavirustilanteessa tapahtuvista muutoksista”* (Marin 27.2.2020, 02,01). Tällä lauseella Marin viestittää, että tilannetta hoidetaan yhdessä muiden kanssa, eikä ainoastaan hallituksen kesken. Informaatiota tilanteen etenemisestä saadaan myös muilta tahoilta. Marin viittaa kommentissaan neutraalisti diskurssin tektiulottuvuuteen, eli oman kirjoitetun puheensa sisältöön, mutta toisaalta puheenvuorosta ilmenee myös diskurssin sosiaalisten käytäntöjen ulottuvuus tilanteen poikkeuksellisuutta kuvaavana ulottuvuutena. Marin tiedostaa tilanteen mahdollisen nopean muutoksen epävarmassa tilanteessa, mutta ei usko taudin leviämiseen Suomeen.

Kriisin edetessä asiantuntijuuden diskurssi muuttua muotoaan, vaikka tilaisuuksien julkaisemisen välissä oli vain noin kolme viikkoa aikaa. Kriisin kohdalla lyhyessäkin ajassa ehtii kuitenkin tapahtua paljon, kuten koronaviruksen osalta tapahtui. Maaliskuussa Li

Andersson täsmentää hallituksen käyttämän asiantuntijatahon alakohtaisuutta sanomalla: *”Suomessa ollaan koko ajan noudatettu niitä ohjeita, joita olemme täällä saaneet terveysviranomaisilta”* (Andersson 16.3.2020, 29,06). Andersson kertoo selkeästi, että terveysviranomaiset ovat sellainen asiantuntijataho, jonka sanaan hallitus luottaa kriisin hoidossa. Ero ensimmäiseen tiedotustilaisuuteen on huomattava, sillä nyt hallitus viittasi asiantuntijatahoihin tarkentaen informaation lähteen alakohtaisuuden, terveysviranomaiset. Pääministeri Marin jatkaa Uudenmaan liikkumisrajoituksen legitimoinnin yhteydessä omassa puheessaan Anderssonin linjausta toteamalla: *”Me kannamme vastuun näistä päätöksistä, mutta asiantuntijoihin tietenkin luotamme; Suomen terveysviranomaiset ovat alansa huippuja koko maailmassa ja heidän asiantuntemukseensa vahvasti nojaamme näitä päätöksiä tehdessämme”* (Marin 25.3.2020, 36, 08).

Marin sanoittaa vahvasti, että kyseiset päätökset ovat enenevässä määrin toimeenpantu terveysviranomaisten suositusten pohjalta. Kyseiset argumentit ovat epäpolitisointia vahvimmillaan siirtäessään valtaa valituilta päättäjiltä muille tahoille, tässä tilanteessa kriisin hoidon vastuuta siirrettiin asiantuntijoille kaikkien kuulijoiden läsnäollessa. Epäpolitisointia ei harjoitettu pimennossa, vaan valtaa siirrettiin epäpolitisoinnin ja toiston käyttämisen kautta koko Suomen kansalle. Näin ollen Anderssonin ja Marinin käyttämä diskurssi ilmenee entistä vahvempana tekstiulottuvuuden eli puheen sisällön sekä käytäntöjen eli epäpolitisoinnin käytön osalta. Andersson ja Marin painottavat asiantuntijuuden diskurssia vahvistamalla epäpolitisoinnin käyttöä viittaamalla terveysviranomaisiin. Lisäksi puheenvuorojen sisällöllä vaikutetaan asiantuntijuuden diskurssin esiintymiseen. Marin sekä Andersson puhuvat asiantuntijuuden diskurssin yhteydessä erilaisista ohjeista ja päätöksistä, joita päättäjät ovat viranomaisilta vastaanottaneet.

Viisi päivää myöhemmin, asiantuntijuuden diskurssi tarkentuu edelleen Ohisalon kertoessa liikkumis- ja kokoontumisrajoitusten jatkosta seuraavasti: *”Rajoitustoimet tosiaan jatkuvat nyt kuukauden pidempään eli 13.5. asti. Tämä tarkoittaa sisäministeriön osalta sitä, että sisärajavaltvontaa ja kokoontumisrajoituksia jatketaan. Samoin EU:n ulkorajojen liikkumisrajoitukset pysyvät voimassa. Pohjois- ja länsirajan osalta aloitetaan pikaisesti valmistelu rajanylitysten tiukentamiseksi entisestään. Tämä tapahtuu sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojen pohjalta”*. (Ohisalo 30.3.2020, 08,03.) Viittaus terveysviranomaisista vaihtui taudin edetessä tarkennettuihin asiantuntijatahoihin; sosiaali- ja terveysministeriöön sekä Terveiden ja hyvinvoinnin

laitokseen. Näin ollen asiantuntijadiskurssi vahvistui entisestään kriisin edetessä. Myös epäpolitisoinnin käyttö koronakriisin aikaisessa viestinnässä korostui rajoitusten koventuessa. Rajoitusten koventuessa tarve rajoitusten perustelemiselle saattaa kasvaa, sillä kansalaisten vastatentahtoisuus ja erilaiset huolet voivat helposti lisääntyä sitä enemmän, mitä tiukempia rajoituksia tehdään. Ohisalo korostaa puheenvuorossaan etenkin käytännöllistä diskurssin ulottuvuutta vahvistaessaan kielellisiä, asiantuntijoihin vetoavia keinoja painottamalla puheessaan STM:n ja THL:n roolia rajoitustoimien jatkamisessa.

Uudenmaan sulku ja sen yhteydessä aloitetut liikkumisrajoitukset olivat yksi kovimmista rajoituksista koko kriisin ajalta. Uudenmaan sulun rajoituksiin viitattiin vielä kumoamisen jälkeenkin muiden rajoitusten yhteydessä ja niitä perustellessa. Henriksson kertoo nykyisten rajoitusten jatkosta: *”Hallitus kuunteli terveydenhuollon asiantuntijoita hyvin herkällä korvalla, silloin kun Uudenmaan eristämisestä päätettiin... Nyt hallitus on myös kuunnellut erittäin herkällä korvalla meidän terveydenhuoltoalan viranomaisia”* (Henriksson 15.4.2020, 09,06, 09,57). Henriksson haluaa viitata Uudenmaan liikkumisrajoituksiin vielä muiden rajoitusten legitimoinnin yhteydessä kertomalla, että samoja tahoja eli terveysviranomaisia on kuunneltu myös tämän tiedotustilaisuuden julistuspäivänä asetettujen rajoitusten yhteydessä. Uudenmaan sulkuun liittyvät rajoitukset olivat harvinaisen kovia, mistä syystä niihin rajoituksiin on haluttu vielä palata seuraavien toimenpiteiden tärkeyden perustelun lomassa. Asiantuntijoiden roolia päätöksenteossa korostaa toisto sanoista *’hyvin herkällä korvalla’* ja *’erittäin herkällä korvalla’*. Henriksson painottaa asiantuntijuuden diskurssia toiston avulla, mikä on yksi epäpolitisointiin kuuluva keino. Henrikssonin lausahdukset viittaavat siihen, että hallitus on siirtänyt paljon valtaa asiantuntijoille kyseisten päätösten yhteydessä ja kriisin hoidon kokonaisuudessa.

Pari päivää myöhemmin (17.4.2020), Marin ja Niinistö järjestävät yhdessä tiedotustilaisuuden henkisestä kriisin kestävyydestä. Marin perustelee yleisön kysymyksiin vastaamalla kriisin tähänastisia toimeenpantuja rajoitustoimia seuraavasti: *”Hallitus on tehnyt toimenpiteitä ja asettanut näitä rajoituksia kuunnellen erittäin tarkasti meidän terveysviranomaisia, THL:ää ja tietenkin sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntemusta, joihin nämä päätökset on pohjattu”* (Marin, 17.4.2020, 24,05). Marin jatkaa vielä; *”Ja terveyden- ja hyvinvoinninlaitos on meillä aivan keskeinen asiantuntijataho, jota hallitus kuuntelee”* (Marin 17.4.2020, 25,15). Pääministeri siirtää valtaa hallitukselta terveysviranomaisille sanomalla päätösten pohjautuvan terveysviranomaisten

asiantuntemukseen. Epäpolitisointi esiintyy puheenvuorossa aiempien puhujien tavoin erityisesti käytäntöjen ulottuvuuden ja pääosin kielellisten käytäntöjen pohjalta. Vetoamalla asiantuntijuuteen edellä mainitulla tavalla, pääministeri epäpolitisoi itse koronakriisiä vahvasti kertomalla, ettei hallituksella ole ollut kovin suurta roolia kyseisten rajoitusten osalta. Tällä tavoin hallitus jakaa vastuuta kriisin hoidosta muille ja välttää tarkemmat yleisökysymykset siitä, miltä pohjalta rajoituksia ja toimenpiteitä on tehty ja toisaalta, mitä perusteluja tehdyille päätöksille annetaan. Marin ohjeistaa median edustajia esittämään jatkokysymykset rajoituksista ja viruksen tämänhetkisestä tilasta paikalla oleville terveydenhuollon asiantuntijoille. Marin vahvistaa asiantuntijuuden diskurssia painottamalla asiantuntijoiden roolia kriisin hoidossa tiedotustilaisuudessa, jossa ei toimeenpantu uusia rajoituksia. Tiedotustilaisuus pohjautuu henkisen jaksamisen teemoihin, mikä tekee asiantuntijoihin vetoamisesta poikkeuksellista kyseisten teemojen osalta. Marin epäpolitisoi kriisin hoitoa tilaisuudessa, mikä ei oikeastaan liity kriisin hoitoon.

Yli vuosi myöhemmin, syksyllä 2021 asiantuntijuuden diskurssi esiintyy yhä voimakkaana tutkimuksen aineistossa, vaikka kriisi on kestänyt jo pitkään. Kiuru linjaa koronapassista ja tulevista maahantulosäännöksistä kertomalla, että: *”Ja tässä kokonaisuudessa joudumme tasapainottelemaan terveysturvallisuustoimien riittävyys näkökulmasta suhteessa sitten siihen, minkälaisia vaikutuksia on, jos nämä terveysturvallisuustoimet eivät ole kohdallaan. Ja tällä hetkellä, kuten tossa Puumalainen jo totesi, nämä terveysturvallisuustoimet ovat osoittautuneet varsin toimiviksi”*. (Kiuru 21.9.2021, 28,46.) Kiuru ei viittaa puheenvuorossaan vain asiantuntijuuteen ja terveysturvallisuustoimien ryhmänä, vaan nimeää henkilökohtaisesti yhden viranomaisen, jonka sanaan voi terveysturvallisuustoimien käytännöllisyyden perusteluiden suhteen hänen mielestään luottaa. Täten Kiurun puheenvuorossa korostuukin sosiaalisten käytäntöjen ja erityisesti viranomaisiin liittyvien valta-asetelmien esiintuonti epäpolitisoinnin kautta. Tällaisella viestinnällä korostetaan asiantuntijoiden ja asiantuntijavallan merkitystä nimeämällä yksittäisiä asiantuntijoita päätösten tai kriisin hoidon takana. Hallituksen viesti kuuntelijoille on vahva; mainitulla henkilöllä, kuten tässä esimerkissä Taneli Puumalaisella on ollut asiantuntijana merkittävä rooli kyseisen asian hoidon osalta. Julkisen vallansiirron kriisin toimenpiteiden suhteen ja siihen liittyvän epäpolitisoinnin negatiivisena puolena on se, että on mahdollista, että tauti saa täysin uudet kasvot, kuten esimerkiksi Ruotsissa. Siellä viruksen ja koko kriisin kasvoina toimi yksi asiantuntijahenkilö, Tegnell.

Aineiston viimeisessä tiedotustilaisuudessa Andersson perustelee etäopetuksen vaikutuksia ja eri ikäryhmien rajoituksia liittyen koulunkäyntiin: *”Tähän harkintaan on vaikuttanut myöskin se, että THL:n mukaan lyhyellä etäopetusjaksolla ei olisi merkittävää vaikutusta tän epidemian leviämisen kannalta”* (Andersson 22.12.2021, 18.30). Näin Andersson perustelee sitä, miksi tietyt ikäluokat eivät siirry etäopetukseen näissä poikkeuksellisissa oloissa verrattuna esimerkiksi korkeakouluopiskelijoihin. Linjauksen tekoon on vaikuttanut enemmän tai vähemmän THL:n näkemys etäopiskelun vaikutuksista viruksen leviämisessä.

Ministeri Kurvinen vetoaa niin ikään asiantuntijoiden tuottamaan informaatioon kriisistä toteamalla koronapassin osalta: *”Tässä negatiivisessa ja ikävässä tilanteessa, johon me ollaan jouduttu, niin vetoan tiedeministerinä siihen, että me kaikki suomalaiset seuraamme asiantuntijoiden ohjeita, jotka perustuu tutkittuun, tieteelliseen tietoon terveydenhuollon asiantuntijoita ja muita asiantuntijoita, jotka nojaavat omat arvionsa parhaaseen viimeisimpään tieteelliseen, tutkittuun tietoon. Lisäksi rohkaisen kovasti kaikkia meitä suomalaisia hyödyntämään ihmiskunnan tieteen viimeisintä suurinta saavutusta eli ottamaan koronarokotteet.”* (Kurvinen 22.12.2021, 27,55.) Näillä sanoilla Kurvinen perustelee koronapassia ja muita siihen liittyviä ajankohtaisia rajoitustoimenpiteitä. Mielenkiintoista Kurvisen puheenvuorossa on kuitenkin se, että ’muita asiantuntijoita’ ja siihen kuuluvia asiantuntijaryhmiä tai aloja ei avata ollenkaan kuulijalle. Se, mitä näillä muilla kuin terveydenhuollon asiantuntijoilla tarkoitetaan, jäävät yleisön näkökulmasta täysin pimentoon.

Sen sijaan kriittisen diskurssianalyysin avulla tehdyt löydökset epäpolitisoinnin esiintymisestä tiedotustilaisuuksissa asiantuntijavallan suhteen ovat laajoja ja selkeitä, eikä läheskään kaikkia löytyneitä lainauksia ole edellä esitelty. Asiantuntijuuden diskurssi esiintyi vahvasti tiedotustilaisuuksissa, mikä viittaa runsaaseen epäpolitisointiin asiantuntijuuden suhteen. Asiantuntijuuden diskurssin esiintymisessä on havaittavissa muutos tiedotustilaisuuksien edetessä. Asiantuntijuuteen vetoaminen tarkentui laajoista tahoista yksittäisiin henkilöihin viittamiseen kriisin edetessä. Asiantuntijuuden diskurssin osalta on havaittavissa ajallista muutosta tutkimuksen aineiston pohjalta. Diskurssin esiintymisen pohjalta voidaan todeta, että asiantuntijuuden diskurssin kautta tapahtuvalla epäpolitisoinnilla oli merkitystä siihen, millaista kriisiajan viestintää hallitus toteutti pandemian yhteydessä.

5.2.2 Välttämättömyysdiskurssi

Faircloughin diskurssianalyysin pohjalta toisena aineistossa esiintyvänä epäpolitisoinnin diskurssina on välttämättömyysdiskurssin ja vaihtoehdottomuuden esiintyminen tiedotustilaisuuksissa. Nämä epäpolitisoinnin muodot esiintyvät aineistossa erityisesti diskurssin tekstiulottuvuuden osalta, sillä välttämättömyydellä ja vaihtoehdottomuudella epäpolitisoidaan pääosin puheiden sisällön kautta eli tekemällä kielellisiä valintoja siitä, että puhuja haluaa käyttää välttämättömyyteen ja vaihtoehdottomuuteen vetoamista omilla puheenvuoroissaan. Myös kriisiajan poikkeuksellisuus epävarmana viestintätilanteena saattaa vaikuttaa diskurssin sosiaalisten käytäntöjen osalta epäpolitisoinnin muotoon. Uudenmaan sulun ja muiden liikkumisrajoitusten yhteydessä esiintyi runsaasti välttämättömyyteen vetoamista. 25.3.2020 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa Marin perustelee aluksi Uudenmaan sulkuun ja liikkumiseen liittyviä rajoituksia: *”Tällä hetkellä meidän arviomme on se, että ainoa toimiva keino hidastaa epidemian etenemistä on vähentää ihmisten välisiä kontakteja rajoitustoimenpiteiden kautta ja tässä kohtaa välttämättömäksi on tullut myös liikkumista koskevien rajoitusten käyttöönotto”* (Marin 25.3.2020, 01,39). Marin ottaa välttämättömyyden diskurssin käyttöön omassa viestinnässään vedotessaan, että liikkumisrajoitusten käyttöönotto on välttämätöntä ihmisten välisten kontaktien vähentämiseksi. Siten vastuu rajoitusten käyttöönotosta ei ole niin suuri yleisön ymmärtäessä, ettei mitään muuta vaihtoehtoa ole hallituksen mielestä olemassa ihmisten välisten kontaktien vähentämiseksi. Välttämättömyysdiskurssi esiintyy toimenpiteiden oikeuttamisen tukemisessa vahvana epäpolitisoinnin ilmenemismuotona aineistossa.

Samaisessa tiedotustilaisuudessa Kiuru ottaa kantaa samoihin Uttamaata ja muuta Suomea koskeviin liikkumisrajoituksiin: *”Tässä tilanteessa on aivan välttämätöntä rajoittaa virustartunnan leviämistä ihmisten välisissä kontakteissa Uudeltamaalta alueille, missä virusta on vielä vähemmän”*. Pari minuuttia myöhemmin Kiuru palaa välttämättömyyden osoittamiseen toistamalla: *”Toistan vielä viestini, on siis välttämätöntä, että kaikki keinot viruksen valtakunnallisen leviämisen estämiseksi ja hidastamiseksi, jotta tehohoidon kapasiteetti riittäisi, hoitoon ottamista ei jouduttaisi rajaamaan ja tartunnan saaneiden ja muiden tehohoitoa tarvitsevien henki ja terveys eivät vaarantuisi”*. (Kiuru 25.3.2020, 09,27, 11,24.) Välttämättömyyteen vetoaminen on näissä puheenvuoroissa erittäin vahvaa. Kiuru painottaa välttämättömyyttä tarkoituksellisesti toistamalla saman viestin rajoitusten välttämättömyydestä kahteen kertaan. Tällaisen toistoon pyrkivän välttämättömyyden korostamisen yhteydessä puhutaan epäpolitisoinnin kontekstissa jokseenkin myyttisistä välttämättömyyshokemista, joita esiintyy useimmiten talouspolitiikan toteuttamassa

viestinnässä (Lappalainen 2017, 354). Samantyylistä viestintää saattaa esiintyä esimerkiksi tällä hetkellä arvonlisäveron korotuksiin liittyvässä viestinnässä, joiden yhteydessä korostetaan toimenpiteen välttämättömyyttä valtion talouden kuntoon saamiseksi. Välttämättömyyden osalta epäpolitisointia esiintyy aineiston perusteella Faircloughin metodin tekstiulottuvuuden ja käytäntöjen ulottuvuuden tasoilla päättäjien korostaessa välttämättömyyttä omissa kielellisissä keinoissaan tiedotustilaisuuksien sisältöjen mukaisesti.

Välttämättömyyden diskurssin toistamista esiintyy Kiurun lisäksi myös Ohisalonn puheissa, edelleen saman tiedotustilaisuuden aikana: *”Hallitus on siis todella esittämässä näitä lisätoimia, joilla koronavirustartunnan leviämistä nyt hidastetaan entisestään, toimia on lisätty terveysviranomaisten asiantuntija-arvion pohjalta ja sen perusteella, mikä on katsottu aivan välttämättömäksi.* Saman puheenvuoron aikana Ohisalo jatkaa: *”Siksi on välttämätöntä, painotan välttämätöntä, että jokainen pysyy kotona ja välttää lähikontakteja.* (Ohisalo 25.3.2020, 17,30, 22,02.) Tällaisilla argumenteilla välttämättöminä esitetyt ratkaisut epäpolitisoidaan ja esitetään vaihtoehdottomina eli sellaisina, ettei muita vaihtoehtoja ole ratkaisujen tekohetkellä ollut saatavilla. Välttämättömyyteen ja vaihtoehdottomuuteen vetoaminen epäpolitisoinnin muotona saattaa toisinaan lisätä yleisön epäluottamusta ja epäilyksiä politiikkaa kohtaan (Kauppi ym. 2016, 3). Tämä on toki riippuvaista myös muista asioista kuin pelkästään välttämättömyyteen tai vaihtoehdottomuuteen nojaamisesta.

Vaihtoehdottomuus on osa välttämättömyyttä, mutta esitettynä toisella tavalla. Marin kommentoi 15.4.2020 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa liikkumisrajoituksia seuraavasti: *”Tämän arvion pohjalta olemme tulleet siihen arvioon, että hallituksella ei ole muita vaihtoehtoja kuin purkaa tämä rajoitustoimenpide välittömästi kuten tässä on kuvattu, valmiuslain mukaan toimen pitää olla välttämätön, sen tulee olla oikeasuhteinen, ja kun nämä edellytykset eivät enään täyty ja, kun se hallituksen tietoon on tullut, niin hallituksella ei ole muuta vaihtoehtoa kuin purkaa tämä rajoitustoimenpide* (Marin 15.4.2020, 48,22). Puheenvuorossaan Marin pyrkii osoittamaan, ettei perusteita Uudenmaan liikkumisrajoituksen jatkamiselle enään ole nojaamalla välttämättömyysretoriikalle ominaiseen viestintään sanavalintoja myöten. Hallituksella ei ollut hänen mukaansa muita vaihtoehtoja kuin purkaa Uudenmaan liikkumista rajoittava toimenpide, eli toisin sanoen rajoituksen purkaminen oli välttämätöntä.

Aineiston viimeisessä tiedotustilaisuudessa puidaan koronapassiin liittyviä rajoituksia ja niiden jatkoa. Erityisesti etäopetuksen osalta aineistossa esiintyy epäpolitisointia välttämättömyyden diskurssin muodossa. Andersson käyttää puheenvuoronsa etäopetuksen rajoituksen selventämiseen kertomalla, että *”Voimassa olevan lainsäädännön mukaan etäopetus on kuitenkin paikallisten tartuntatautiviranomaisten ja opetuksenjärjestäjien keinovalikoimassa, mikäli se on välttämätöntä paikallisesti opetuksen terveysturvallisuuden varmistamiseksi”* (Andersson 22.12.2021, 18,38). Tällä Andersson viittaa etäopetuksen välttämättömyyteen, muttei kuitenkaan anna virallista linjausta siitä, missä tilanteissa etäopetukseen tulisi siirtyä ja, onko se ylipäätään pakollista. Kuitenkin välttämättömyyden käyttäminen osana perustelua luo tilanteesta vakavan kuvan. Tiedeministeri Kurvinen jatkaa samasta aiheesta: *”Suositus ei koske välttämätöntä lähiopetusta eli välttämättömyysperusteella, jos välttämättömäksi koetaan eri syistä, niin voidaan lähiopetusta järjestää, mutta muuten suositellaan vahvasti ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa etäopintoihin siirtymistä”* (Kurvinen 22.12.2021, 23,42). Näin Kurvinen kuvailee etäopintoihin siirtymistä omassa puheenvuorossaan. Hän korostaa välttämättömyyttä kolme kertaa saman lauseen sisällä, mutta Anderssonin tavoin hän tuo kuitenkin esiin suositusnäkökulman.

Suositus ja välttämättömyys ovat ristiriidassa toisiinsa nähden, sillä suositus ei ole itsessään velvoittava toimi, vaan ennemmin ohjeistus tiettyyn toimintatapaan siirtymisestä. Sen sijaan välttämättömyydellä usein viitataan sellaiseen asiaan, missä valittu toimi on aivan välttämätöntä asian onnistumisen kannalta tai asiaan, johon ei ole saatavilla muita ratkaisumalleja. Välttämättömyyden diskurssi saakin aineiston pohjalta erilaisia muotoja, joiden avulla koronakriisin aikaista viestintää on toteutettu epäpolitisoinnin näkökulmasta. Asiantuntijuuden diskurssin vastaisesti välttämättömyyden esiintymisessä ei esiintynyt aineiston pohjalta huomattavia eroja ajallisen vertailun osalta. Sen sijaan välttämättömyys liittyy kriisitilanteisiin ja poliittiseen viestintään erityisesti poliittisen konfliktin mahdollisuuden omaavissa tilanteissa. Välttämättömyysdiskurssin esiintymisellä on merkitys pandemian kriisiviestinnässä, mutta välttämättömyysdiskurssin käyttö voidaan yleisesti liittää konfliktin mahdollisuuden omaavien tilanteiden viestinnän tyyliin, joista koronakriisi ei ole poikkeus. Huomioitavaa on kuitenkin välttämättömyysdiskurssin erityisen runsas esiintyminen tiedotustilaisuuksissa, mikä voi olla yhteydessä koronakriisin poikkeuksellisen epävarmuuden olemassaoloon.

5.2.3 Auktoriteettiin vetoaminen

Auktoriteettiin vetoamisen diskurssi linkittyy asiantuntijuuden diskurssiin siinä määrin, että molemmissa epäpolitisointi tapahtuu siirtämällä vastuuta ja valtaa jollekin asiantuntijaryhmälle, asiantuntijalle tai auktoriteetille. Auktoriteetin suhteen epäpolitisointi viittaa kuitenkin enemmän jonkun viranomaisen auktoriteetin valtaan, jonka avulla päätöksiä oikeutetaan. Auktoriteettiin viittaava diskurssi esiintyy tiedotustilaisuuksissa erityisesti sosiaalisina käytäntöinä, joilla viitataan eri tahojen ja viranomaisten välisiin valta-asetelmiin. Kiuru toteaa ensimmäisessä koronaviruksen aikana järjestetyssä tiedotustilaisuudessa: *”Ja erinomainen yhteistyökumppani on päivittäisessäkin käytössä, Euroopan tautien ehkäisy- ja torjuntakeskus, jonka ohjeistuksen mukaisesti Suomessa toimitaan”* (Kiuru 27.2.2020). Kiuru viittaa Euroopan tautien ehkäisy- ja torjuntakeskuksen auktoriteettiin ja asemaan EU:n alueella, sekä kertoo päätösten tekemisestä heidän ohjeistuksen mukaisesti. Huomioitavaa aineistossa oli kuitenkin se, että kyseistä keskusta ei mainittu kertaakaan uudestaan aineiston muissa tiedotustilaisuuksissa. Tämä viittaa mahdollisesti siihen, että aluksi ajateltu linja kriisin hoidosta ja merkittävistä tahoista muuttui kriisin edetessä tai kriisin alussa koettiin tilanteen poikkeuksellisuuden vuoksi merkitykselliseksi vedota laajempaan ja korkeampaan tahoon EU:n tasolla.

16.3.2020 pidetyssä tiedotustilaisuudessa pääministeri epäpolitisoi auktoriteetin diskurssin kautta poikkeusolojen alkamista viittaamalla presidentin auktoriteettiin: *”Ja sen seurauksena, valtioneuvosto on tänään istunnossaan yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todennut poikkeusolot”* (Marin 16.3.2020, 06,09). Marin vetoaa puheenvuorossaan siihen, että poikkeusolojen alkamisesta on päättänyt hallituksen lisäksi myös tasavallan presidentti. Ilman presidentin auktoriteetin mainitsemista, päätöksestä kertominen olisi mahdollisesti saanut viestinnällisesti erilaiset raamit päätöksen oikeuttamisen osalta. Pääministeri jatkaa samaa linjaansa presidentin auktoriteetin tuonnista esiin kiittämällä presidenttiä 17.4.2020 pidetyssä henkisen kriisin kestävyuden tiedotustilaisuudessa: *”Kiitos arvon tasavallan*

presidentti tärkeistä sanoistanne kansalaisille, meille kaikille” (Marin 17.4.2020, 02,46). Marin korostaa presidentin sanojen merkitystä kriisin hoidossa viitaten Niinistön sanoman henkisestä jaksamisesta koskettavan kaikkia meitä suomalaisia, myös pääministeriä itseään. Lisäksi Marin hyödyntää epäpolitisoinnin tukena diskurssin käytännöllistä merkitystä, eli viittaa omilla videossa näkyvillä eleillään Niinistön auktoriteettiin. Marin katsoo Niinistön lähettämää videokuvaa hänen puhuessaan, osoittaa screeniä ja nyökkää vielä kiitoksen merkiksi Niinistön puheenvuoron päättyessä. Marin vahvistaa auktoriteetin diskurssin esiintymistä Faircloughin diskurssianalyysin käytännöllisen merkityksen pohjalta.

Marin vetoaa presidentin auktoriteetin lisäksi myös omaan asemaansa pääministerinä: *”Eli suosittelisin nyt palaamaan kotiin Uudellemaalle, jos sieltä on lähtenyt*” (Marin 25.3.2020, 40,29). Edellisessä lauseessa Marin suosittelee kotiin palaamista omasta näkemyksestään käsin ilman muihin asioihin, tahoihin tai henkilöihin viittaamista. Pääministerillä nähdään presidentin jälkeen olevan korkea valta-asema, joten itseensä viittaaminen saattaa lisätä puhutun sanoman painoarvoa. Myös poliisiin ja puolustusvoimien auktoriteettiin viitattiin erityisesti Uudenmaan sulun perusteluiden yhteydessä. Ohisalo kertoo tilanteesta seuraavasti: *”Liikkumisrajoitusten noudattamisessa toimivaltainen viranomainen on tässä kohtaa poliisi eli poliisi valvoo rajoitusten noudattamista ja reagoi rikkomuksiin... Poliisi voi tarvittaessa pyytää virka-apua puolustusvoimilta ja rajavartiolaitokselta sekä muilta toimivaltaisilta viranomaisilta*”. (Ohisalo 25.3.2020, 19,43, 20,38.) Poliisilla nähdään lähtökohtaisesti olevan korkea auktoriteetti Suomessa, minkä vuoksi Ohisalo vetoaa yhden kovimmista rajoituksista, Uudenmaan sulun kohdalla poliisin auktoriteettiin, mikä luo kuvan asian vakavuudesta ja mahdollisista seuraamuksista rajoitusten kiertäjille. Ohisalo epäpolitisoi puheessaan liikkumisrajoitusten noudattamisen valvomista siirtämällä vastuuta kriisin hoidossa erityisesti poliisille. Myös puolustusvoimien ja rajavartiolaitoksen mainitseminen poliisin yhteydessä kasvattaa rajoituksen vakavuutta kansalaisten silmissä.

Andersson aloittaa oman puheenvuoronsa 22.12.2020 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa: *”Kuten kollegat tässä edellä ovat todenneet, niin tilanne on tällä hetkellä vakava Suomessa ja on äärimmäisen tärkeää, että jokainen meistä vähentää lähikontakteja näiden tulevien viikkojen aikana*” (Andersson 22.12.2021, 17,34). Hän viittaa tilanteen vakavuuteen osoittamalla kollegoiden viestit tärkeiksi. Andersson viittaa kollegoilla tilaisuudessa oleviin muihin puhujiin, ja näyttää ajattelevansa tilanteen nykyisestä tilasta samoin kuin muut kollegat. Hän viittaa puheessaan kollegoiden auktoriteettiin, mutta lisää samanaikaisesti myös

oman auktoriteetin asiayhteyteen mukaan. Hetkeä myöhemmin Andersson vetoaa suoraan omaan auktoriteettiinsa opetusministerinä toteamalla: *”Näin opetusministerin näkökulmasta ja uskon puhuvani koko hallituksen puolesta, kun sanon, että yhteiskunnan tavoite tulisi olla se, että me turvaamme lasten ja nuorten mahdollisuuden käydä koulua, myöskin heidän mahdollisuutta elää mahdollisimman normaalia arkea myöskin vaikeissa olosuhteissa”* (Andersson 22.12.2021, 21,10). Andersson vetoaa omaan auktoriteettiinsa opetukseen liittyvissä asioissa. Vaikka hän korostaa omaa asemaansa opetusministerinä, hän myös esittää asian niin, että koko hallitus seisoi hänen takanaan lasten ja nuorten koulunkäyntiin liittyvissä rajoituksissa. Andersson epäpolitisoi koulunkäynnin rajoitusten hoitoa, vaikkakin vastuun ja vallan siirto tapahtuu osin hänelle itselleen.

Myös ministeri Kurvinen esittää näkemyksensä koronapassin aikaisiin rajoitustoimiin: *”Tässä negatiivisessa ja ikävässä tilanteessa, johon me ollaan jouduttu, niin vetoan tiedeministerinä siihen, että me kaikki suomalaiset seuraamme asiantuntijoiden ohjeita, jotka perustuu tutkittuun, tieteelliseen tietoon terveydenhuollon asiantuntijoita ja muita asiantuntijoita, jotka nojaavat omat arvionsa parhaaseen viimeisimpään tieteelliseen tutkittuun tietoon. Lisäksi rohkaisen kovasti kaikkia meitä suomalaisia hyödyntämään ihmiskunnan tieteen viimeisintä suurinta saavutusta eli ottamaan koronarokotteet.”* (Kurvinen 22.12.2021, 27,55.) Kurvinen vetoaa Anderssonin ja Marinin tavoin omaan asemaansa tiedeministerinä ja asiantuntijana politiikan kentällä. Samaisessa puheenvuorossa hän viittaa myös asiantuntijuuteen, ja lopuksi hän viittaa vielä kerran oman auktoriteetin voimaan rohkaisemalla ihmisiä rokottautumaan virukselta.

Auktoriteetin rooliin vetoamalla päättäjät epäpolitisoiivat kriisin hoitoa ja ennen kaikkea rajoitusten ja toimenpiteiden perusteluja. Auktoriteettiin viittaava diskurssi esiintyy välttämättömyysdiskurssin tavoin vahvana koko aineistossa eli eri ajankohtien välillä ei näyttäydä eroja diskurssin esiintymisessä. Sen sijaan auktoriteettiin vetoamisen rooli koronapandemian hoidossa on merkittävä. Haluttujen toimintatapojen ja rajoitusten noudattamisen kannalta auktoriteetin diskurssilla on mahdollista saada parempi vastaanotto tehdyille toimenpiteille. Yleisellä tasolla kansalaisten voidaan olettaa reagoivan vahvemmin, kun päätöksen yhteydessä vedotaan esimerkiksi presidenttiin kuin, jos päätöksessä vedotaan naapuriin tai johonkin kriisin hoitoon kuulumattomaan tahoon tai auktoriteettiin.

5.2.4 Perusteluiden puutteellisuus

Yksi aineistosta esiin nouseva epäpoliisoinnin diskurssi on perusteluiden puutteellisuus tai vähyys. Perusteluiden puutteellisuus linkittyy myös välttämättömyyden diskurssiin, sillä usein välttämättömyyteen vedotessa perusteluja esiintyy vähäisesti niin kuin tiedotustilaisuudet aineistona osoittivat. Perusteluiden vähäisyys näyttäytyy koronapandemian valossa ristiriitaisena, sillä on suuri etu, että vaikeiden päätösten yhteydessä esitetään paljon perusteluja, jotta päätökset olisi helpompi esittää yleisölle ja yleisön olisi helpompi ymmärtää tehtyjen päätösten perusteet ja ajatukset päätöksenteon taustalla (Kuusisto 1996, 269). Perusteluiden vähäisyydellä on merkittävä yhteys nimenomaan kriittisen diskurssianalyysin sosiaalisiin käytäntöihin ja erityisesti tiedotustilaisuuksien poikkeukselliseen kontekstiin.

Kriisin yhteydessä asetetut toimenpiteet ovat melko kovia ja tilanne erilainen kuin, mihin päättäjät ovat tottuneet, mikä ilmenee luonnollisesti erilaisina kielellisinä käytäntöinä aineistossa epäpoliisoinnin diskurssien osalta. 25.3.2020 järjestetyssä tiedotustilaisuudessa Kiuru toteaa asetettujen liikkumisrajoitusten yhteydessä: *”On kuitenkin todettava, että lisätoimia tarvitaan”* (Kiuru 25.3.2020, 08,48). Hetken kuluttua Ohisalo kertoo liikkumisrajoituksen käyttöönotosta: *”Kyse on siis järeästä toimenpiteestä, johon ei tietenkään hallitus ole lähtenyt kevyein perustein”* (Ohisalo 25.3.2020, 18,17). Kiurun kommentti jää ilman selitystä siitä, miksi lisätoimia tarvitaan. Ohisalon puheenvuoro sen sijaan sivuuttaa sen selittämisen, mitä ne perusteet mainitun järeän toimenpiteen käyttöönotolle ovat. Tällä tavoin aineistosta poimitaan kriittisen diskurssianalyysin ja teoriapohjan puitteissa erilaisia epäpoliisointeja.

Seuraavan tiedotustilaisuuden alkaessa Marin arvioi välittömästi edellä asetettujen liikkumisrajoitusten toimivuutta sanomalla: *”Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että rajoittamistoimet ovat purreet, mutta niiden jatkamiselle on silti vahvat perusteet”* (Marin 30.3.2020, 0,43). Marin vahvistaa rajoittamistoimien tärkeyttä ja ylläpitää ajatusta rajoitustoimien välttämättömyydestä. Yleisö jää kuitenkin kaipaamaan selitystä siitä, mitkä nämä vahvat perusteet kovien rajoitustoimien taustalla ovat. Ja millä perusteella voidaan sanoa, että rajoittamistoimet ovat tepsineet. 15.4.2020 Marin sen sijaan kommentoi Suomen rajojen sisäpuolella tapahtuvaa liikkumista: *”Hallitus suosittaa vahvasti, että nyt vältettäisiin kaikkea ei-tarpeellista liikkumista eli kaikki tarpeeton matkustaminen Suomen sisällä, sitä pitäisi välttää. Nyt ei ole siis oikea aika lähteä mökille. Jos sinne on lähtenyt tai lähtee, niin*

siinä tapauksessa pitää välttää asiointia mökkipaikkakunnan palveluissa. Ensisijaisesti ei siis lähdetä. Jos joku henkilö kuitenkin ei tätä suositusta noudata, niin ei pidä asioida mökkipaikkakunnan palveluissa.” (Marin 15.4.2020, 26,46.) Marinin käyttämä puheenvuoro on melko pitkä ja politiikalle ominainen, mutta ei-tarpeellisen liikkumisen kieltämisen ja perustelujen sijaan pääministeri perustelee liikkumisen vähentämistä sillä, ettei mökkipaikkakunnille ja omille mökeille ole tiedotustilaisuuden pitämisen hetkellä oikea aika lähteä. Oikeudellista perustaa tai muuta rajoitustoimenpiteeseen oikeuttavaa perustaa ei kuitenkaan mökeille siirtymiseen liittyen ole asetettu. Argumentti rakentuu hallituksen suosituksen varaan ja toisaalta muihin epäpolitisoinnin diskursseihin, kuten auktoriteettiin vetoamiseen, vastuun siirtoon sekä osaltaan myös vaihtoehtoisten ratkaisujen näkemisen kieltämiseen. Faircloughin diskurssianalyysin pohjalta voidaan todeta, että aineistossa esiintyvät epäpolitisoinnin diskurssit voivat olla myös päällekkäisiä. Diskurssit eivät välttämättä esiinny yksin, vaan niitä voidaan entisestään vahvistaa muiden epäpolitisoinnin diskurssien avulla.

Myöhemmin samassa tiedotustilaisuudessa hallitus linjaa liikkumisrajoitusten poistamisesta: *”Hallitus kyllä suosittaa sitä, että vapaa-ajan matkustamista vältettäisiin ja ei tarpeetonta liikkumista vältettäisiin. Nämä toimet ovat edelleen siis ihan tarpeellisia, mutta sellaista oikeudellista perustaa niillä ei enään ole, että hallitus voisi tässä tilanteessa tämän rajoituksen antaa jatkaa.*” (Marin 15.4.2020, 49,39.) Puheenvuoro on mielenkiintoinen, sillä Marin epäpolitisoi liikkumisrajoitusten sekä tarpeellisuutta että tarpeettomuutta. Puheenvuoro on ristiriitainen, sillä ensin hallitus suosittelee ei-tarpeettoman liikkumisen ja vapaa-ajan matkustamisen välttämistä, mutta samassa puheenvuorossa kyseisille rajoituksille ei nähdäkään olevan tarvittavia perusteita. Puheenvuorossa oleellista olisi tuoda esille se, miksi nämä hallituksen suosittamat toimet ovat yhä tarpeellisia, vaikka niillä ei nähdä hallituksen toimesta olevan riittäviä oikeudellisia perusteita.

Samassa tiedotustilaisuudessa Marin kommentoi perusteluiden vähäisyyden diskurssin avulla aiempia koronakeväänä toimeenpantuja liikkumis- ja kokoontumisrajoituksia: *”Mutta olemme katsoneet, että monet näistä rajoituksista ovat perusteltuja nimenomaisesti koko maata koskien, emme ole missään voineet olla huoletta tämän vakavan tilanteen osalta*” (Marin 15.6.2020, 31,34). Puheenvuoron yhteydessä jää kuulijana kaipaamaan sitä, millä tavoin rajoitukset ovat perusteltuja ja, ketkä ovat näin katsoneet; hallitus vai asiantuntijat. Toisaalta perusteluiden vähäisyyttä koko aineistossa tukee näkemys siitä, että hallitus ei välttämättä

halunnut esittää kaikkien kriisiin liittyvien asioiden suhteen liian vahvaa kantaa tilanteen muuttuessa nopeasti. Kielellisten keinojen avulla voidaan tietoisesti välttää liian suorien kannanottojen ilmaisemista (Hänninen 1996, 167). Epäpolitisoinnin ja vastuun siirtämisen päättäjiltä muille tahoille taustalla saattaa piillä ajatus poliittisuuden häivyttämisestä siirtämällä vastuuta perusteluiden esittämisestä ja tiettyjen rajoitusten tekemisestä asiantuntijoille.

Kesäkuussa hallitus viestittää Suomen linjasta koronakriisin osalta Euroopan unionin toimintaan nähden seuraavasti: *”Mutta yhteistyötä tarvitaan ja tarvitsemme vahvaa euroopan unionia tulevaisuudessakin, ja suomalaiset ovat erittäin sitoutuneita euroopan unionin yhteiseen toimintaan ja tämä näkyy niistä monista kyselyistä, joita olemme tehneet* (Marin 15.6.2020, 29,30). Marin kertoo yhteistyöstä viitaten kyselyihin ja niiden tuloksiin. Näitä kyselyjä ei avattu tämän enempää, mikä saa viestin näyttämään siltä, että suomalaiset olisivat erittäin sitoutuneita yhteiseen toimintaan EU:n kanssa, ja jotkut hallituksen tuottamat tulokset vahvistavat tätä näkemystä. Se, mihin nämä tiedot suomalaisten sitoutuneisuudesta pohjautuvat jää kuulijalle mysteeriksi. Samoin se, miksi yhteistyötä tarvitaan ei tule sen enempää selville puheenvuoron aikana.

Koronapassiin ja sen yhteydessä käyttöönotettujen maahantulosäännösten perusteluissa hallitukselta pyydettiin linjausta Iso-Britanniasta tulevien turistien osalta, sillä he ovat merkittävä osa Lapin matkailualaa ja lappilaisten yritysten asiakaskuntaa. Kiuru toteaa britannialaisiin matkailijoihin liittyen: *”Mutta itse keskityn nyt oman tonttini asioihin, ja totean, että olemme varmistaneet sen, että hyväksytyllä rokotesarjalla melkoinen joukko Britanniasta on kyllä mahdollinen tulemaan”* (Kiuru 21.9.2021, 55,48). Kiuru esittää, että britannialaisia turisteja ollaan valmiita vastaanottamaan Lappiin, mutta se, miten heidän matkustaminen Suomeen on varmistettu koronakriisin keskellä jää avoimeksi. Kysymykset esimerkiksi siitä, miten sairastuneiden turistien osalta menetellään, ja mitä aktiviteetteja heille ylipäätään tarjottaisiin jäävät tulkinnan varaan, sillä Suomessa otettaisiin tulevina viikkoina käyttöön koronapassi, mitä ei sitten taas kaikissa muissa maissa ole käytössä. Lisäksi maahantulosäännösten koventamisella ajateltaisiin olevan mahdollisesti jotain merkitystä britannialaisten turistien Suomeen pääsyyn. Koronapassin käyttöönotto vaikuttaa myös esimerkiksi ravintoloihin pääsemiseen, mikä on olennaisesti iso osa matkailua.

Perusteluiden puutteellisuuden diskurssin esiintymisessä ei ollut ajallisesti vertailtuna suuria eroja. Perusteluiden puutteellisuuden diskurssi on toisinaan päällekkäinen muiden kriittisen

diskurssianalyysin avulla löydettyjen epäpolitisoinnin diskurssien kanssa. Useasti perusteluiden vähäisyyttä korostaa välttämättömyysdiskurssin käyttö, mikä vahvistaa koronapandemian epäpolitisointia tiedotustilaisuuksissa. Perusteluiden vähäisyys hankaloittaa tehokkaan kriisiviestinnän onnistumista rajaamalla päätösten perustelut riittämättömiksi tiettyjen toimenpiteiden kohdalla. Toisaalta perusteluille ei ehkä päättäjien toimesta nähty olevan suurta tarvetta.

5.2.5 Poliittisuudesta etäännyminen

Viimeisenä epäpolitisoinnin diskurssina voidaan pitää poliittisuudesta etäännyttä tai poliittisuuden pienentämistä. Kulmuni vetoaa suomalaisten vastuuseen taudin hoidossa: *”Tämä epidemian hillitseminen on kuitenkin jokaisen suomalaisen vastuulla ja, siksi kaikkia sääntöjä ja ohjeita on nyt tärkeä noudattaa, ja se vaatii meiltä kaikilta kyllä uhrauksia ja pitkäjänteisyyttä, mutta Suomen kansa on varmasti selvinnyt pahemmastakin ja me selviämme myös tästäkin”* (Kulmuni 30.3.2020, 04,37). Näillä sanoilla Kulmuni puhuu koronaviruksesta. Hän vetoaa kansalaisiin sillä, että he ovat kansana selvinneet pahemmastakin, minkä voisi ajatella viittaavan talvisotaan koko kansaa yhdistävänä tekijänä ja kokemuksena. Kulmuni epäpolitisoi puheenvuorossaan koronakriisiä puhumalla siitä politiikalle vieraaseen tyyliin eli vieraantumalla siitä epäpolitisoinnin kautta.

Muutama viikko myöhemmin, Marin ottaa kantaa kriisin etenemiseen ja hallituksen kykyyn reagoida tilanteeseen: *”Eli me olemme tämän taudin etenemisen ja sen ajankohtaisen tilanteen armoilla ja hallitus joutuu aina tekemään päätöksiä ajassa. Me tietenkin pyrimme siihen, että osuisimme oikeaan ja saisimme purettua rajoitustoimet oikea-aikaisesti ja taudin toista aaltoa ei tulisi, mutta en voi luvata, että tässä onnistumme. Tämä tauti on arvaamaton ja me joudumme tekemään päätöksiä epävarmuuden keskellä.”* (Marin 15.4.2020, 36,38.)

Puheenvuorollaan pääministeri etäännyttää päätöksentekoa politiikalle normaalista kaavasta toteamalla, ettei hän edes pääministerinä voi luvata kuulijoille hallituksen onnistuvan tavoitteissaan kriisin suhteen. Harvemmin poliittisissa päätöksissä käytetään vastaavanlaisia kielellisiä keinoja kuin edellä on esitetty, mutta niin kuin Marin antoi osviittaa, tilanne oli täysin poikkeuksellinen epävarmuuden vallatessa koko päätöksenteon areenan.

17.4.2020 Niinistö kommentoi nykyhetkeä: *”Alkuvuodesta ei varmasti kukaan osannut enteillä, mihin muutamassa kuukaudessa päädyimme. Me olemme kohdanneet mahdottoman,*

eikä se ole alkuunkaan ohi. Mutta tämä pirulainen on voitettavissa, me nujerramme sen... Mutta aika parempaan koittaa. Jos me tämän mahdottoman ja, kun me tämän mahdottoman nujerramme, niin kannattaa muistaa, että sille, joka mahdottoman voittaa on kaikki mahdollista; kaikki se hyvä mitä elämä tarjoaa.” (Niinistö 17.4.2020, 00,43, 02,02.) Niinistö jatkaa Kulmunin linjaa tukeutumalla kansalaisten sisukkuuteen, yhteiseen menneisyyteen ja tulevaisuudessa saapuvaan onneen. Niinistö käyttää myös itselleen epätyypillistä kieltä puheenvuorossaan viittamalla esimerkiksi *’pirulaiseen’* ja *’mahdottoman voittamiseen’*. Lisäksi Niinistö vaihtoi politiikalle ominaisen puhettavan kuulijoiden tunteisiin vetoavaksi, poliittisuuden aspektia häivyttäväksi. Niinistö tekee puheenvuorossaan koronapandemian hoidosta tunteisiin liittyvän tapahtuman.

Marin jatkaa tunteisiin vetoavaa linjaa: *”Me kaikki joudumme kriisin keskellä sietämään epävarmuutta. Meillä on huolia ja pelkoja, se on inhimillistä ja ymmärrettävää... Tässä tilanteessa tarvitsemme itse kukin rohkaisua siitä, että tästä selvitään”*. (Marin 17.4.2020, 03,52, 04,32.) Tällainen puheenvuoro Suomen hallitukselta on edellisen Niinistön puheenvuoron tavoin varsin poikkeuksellinen. Marin viittaa huoliin ja pelkoihin, mikä reflektoi todennäköisesti monien kuulijoiden kohdalla kriisin aikaansaamiin tunnetiloihin. Näiden sanojen kuuleminen pääministeriltä tuo kuitenkin erilaista lohdutusta kriisin keskelle, ja toisaalta tunteisiin vetoaminen on merkittävä tapa vaikuttaa ihmisten tekemisiin sekä asetettujen rajoitusten noudattamiseen. Kriisistä ei ilmene poliittisuuden aspekti kyseisten puheenvuorojen perusteella; päinvastoin kriisistä luodaan erilainen politiikasta etäännyvä kuva. Kriisin poliittisuuden näkökulmasta huomioitavaksi seikaksi nousee esiin myös kriisin määritelmän käyttö.

Harvemmin aineiston aikana kriisiin viitattiin korona-sanalla, vaan useimmin kyseinen sana kierrettiin käyttämällä jotain muuta sanaa. Esimerkiksi Marin kuvaili koronavirusta seuraavasti *”Eli sanoisin näin, että on syytä suhtautua nöyrästi tähän vakavaan uhkaan, joka edelleen on käsillä (Marin 15.6.2020, 35,38)*. Marinin puheenvuorossa koronakriisi korvataan sanoilla *’tähän vakavaan uhkaan’*. Tämän aineiston perusteella hallitus vältteli korona-sanana käyttöä omissa puheenvuoroissaan, mikä kieli poliittisuuden aspektin ja toisaalta konfliktin yhdistämisen aihepiiriin häivyttämisestä. Korona herättää sanana monenlaisia, erityisesti negatiivisia tunteita kuulijalle ja liittää sanan politiikkaan. Kriittisen diskurssianalyysin pohjalta voidaan todeta, että poliittisuuden häivyttämisen diskurssi esiintyi epäpolitisointina kaikkien kolmen Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin käytäntöjen

osalta; tekstiulottuvuuden, käytäntöjen ulottuvuuden sekä sosiaalisten käytäntöjen ulottuvuuden kautta. Poliittisuuden häivyttämiseen ja siten epäpolitisoinnin esiintymisen vaikutti itse puheiden sisältö ja tyyli, puheenvuorojen luonteet, kielelliset käytännöt ja kriisiajan asettama poikkeuksellinen ympäristö. Poliittisuudesta etäännyttämisen diskurssi korostui enemmän kriisin alkuvaiheen tiedotustilaisuuksissa. Poliittisuuden häivyttämisen diskurssin käytöllä oli kriisin poliittisuutta hälventävä vaikutus kriisiajan viestinnässä. Kyseinen diskurssi pyrki epäpolitisoinnin kautta vähentämään kriisin poliittista latautuneisuutta ja tekemään koronapandemiasta kansalaisille helpommin lähestyttävemmän.

5.3 Diskurssianalyysin keskeiset tulokset

Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin tulokset kertovat epäpolitisoinnin esiintymisestä politiikassa kriisiajan viestinnän kontekstissa. Analyysistä selvisi, että aineistossa esiintyy viisi erilaista epäpolitisoinnin diskurssia, jotka ovat asiantuntijuus, välttämättömyysdiskurssi, auktoriteettiin vetoaminen, perusteluiden puutteellisuus sekä poliittisuudesta etäännyttäminen. Hallituksen tiedotustilaisuudet ovat sisällöltään epäpolitisoisia, mutta epäpolitisointi on vain yksi osa koronapandemian aikana toteutetun kriisiviestinnän sisällöstä. Siitä huolimatta epäpolitisoinnin diskurssit esiintyvät vahvoina läpi aineiston.

Kriittisen diskurssianalyysin keskeiset löydökset liittyivät edellä mainittujen viiden diskurssin löytymiseen aineistosta ja siihen, miten ne esiintyvät aineistossa tutkimuskysymyksiin sekä teoriapohjaan peilaten. Asiantuntijuuden diskurssi esiintyi dominoivana diskurssina tiedotustilaisuuksissa. Asiantuntijuus esiintyi asiantuntijatahoihin viittamisen ja vallan sekä vastuun siirron muodossa erityisesti Faircloughin diskurssianalyysin tekstiulottuvuuden sekä sosiaalisten käytäntöjen ulottuvuuden osalta. Asiantuntijuuden diskurssi muuttui aineiston edetessä asiantuntijatahoihin yleisellä tasolla viittaamisesta aina yksittäisten asiantuntijoiden nimittämiseen kriisin edetessä, mikä osoittautui mielenkiintoiseksi havainnoksi.

Välttämättömyysdiskurssia esiintyi erityisesti diskurssin tekstiulottuvuuden osalta viitteen puheen sisällöllisiin elementteihin ja valittuihin kielellisiin keinoihin. Välttämättömyysdiskurssin yhteydessä esiintyi runsaasti vaihtoehdottomuuteen vetoamista, mikä näyttäytyi välttämättömyytenä. Välttämättömyysdiskurssia käytettiin epäpolitisoinnin

tukena hallituksen tekemien päätösten legitimoinnin osalta. Päättäjät viittasivat välttämättömyyteen ja vaihtoehtottomuuteen rajoitusten perusteluissa kansalaisille. Muita vaihtoehtoja tiettyjen rajoitustoimenpiteiden toimeenpanolle ei nähty, mikä teki välttämättömyysdiskurssista vahvan epäpolitisoinnin diskurssin pandemiaajan päätöksistä viestittäessä. Välttämättömyysdiskurssin esiintymisessä ei esiintynyt ajallista muutosta, vaan diskurssi oli yhtä vahva läpi aineiston.

Kolmantena diskurssina aineistosta ilmeni auktoriteettiin vetoamista, jossa auktoriteettia hyödynnettiin asiantuntijuuden diskurssin tavoin päätösten tekemisessä ja perustelemisessä läpi aineiston. Auktoriteettiin vetoamisessa ei esiintynyt merkittäviä eroja kriisin edetessä ja eri ajankohtien välillä. Auktoriteettiin vetoaminen viittaa aineiston pohjalta vastuun siirtämiseen päättäjiltä valituille auktoriteeteilla, mutta auktoriteettiin vetoamista käytettiin myös epäpolitisomaan päättäjien itse tekemiään päätöksiä. Huomionarvoista on se, miten monet päättäjät vetosivat kriisin hoidossa omaan auktoriteettiin esimerkiksi pääministerinä ja tiedeministerinä. Auktoriteettiin viittaamisen diskurssi liittyi erityisesti Faircloughin näkemykseen sosiaalisten käytäntöjen ulottuvuudesta, jossa hyödynnetään erilaisia valta-asemia.

Perusteluiden puutteellisuuden diskurssia esiintyi aineistossa toimenpiteiden perusteluiden tai perustelemattomuuden yhteydessä. Perusteluiden vähäisyys näyttäytyi toisinaan linkittyvän välttämättömyysdiskurssin käyttöön. Toisaalta perusteluiden vähäisyydellä voi olla yhteys kriisiajan poikkeuksellisuuteen ja epävarmuuden ilmapiiriin, jossa perusteluita ei aina ole mahdollista antaa jatkuvasti vaihtuvien tilanteiden takia. Perusteluiden puutteellisuus näyttäytyi erityisesti Faircloughin diskurssianalyysin sosiaalisten käytäntöjen eli tilanteen poikkeuksellisuuden valossa.

Poliittisuudesta etäännyminen näyttäytyi tiedotustilaisuuksissa sellaisina kielellisinä ilmauksina, jotka etäännyttivät koronapandemiaa politiikasta. Koronakriisiin viitattaessa hallitus usein korvasi korona-sanalla muilla ilmauksilla. Lisäksi kriisistä puhuttiin erilaisten tunteisiin vetoavien sanojen käytön kautta ja korostettiin suomalaisten menneisyyttä sisukkuudesta etenkin kriisin alkuvaiheen tiedotustilaisuuksien yhteydessä. Poliittisuudesta etäännyttä toteutettiin Faircloughin kaikkien kolmen diskurssin ulottuvuuden; tekstiulottuvuuden, sosiaalisten käytäntöjen ulottuvuuden sekä käytäntöjen ulottuvuuden osalta, mikä kertoo epäpolitisoinnin runsaasta käytöstä kyseisen diskurssin kohdalla.

Kaikkien viiden epäpolitisoinnin diskurssin kohdalla on huomioitava tiedotustilaisuuksien poikkeuksellinen ympäristö, mikä vaikuttaa epäpolitisoinnin esiintymiseen aineistossa. Löydökset olivat kuitenkin mielenkiintoisia löydettyjen diskurssien lukumäärän (5) ja runsaan ilmenemisen vuoksi.

6. Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Suomen kriisiviestinnässä esiintyviä epäpolitisointeja. Epäpolitisointeja tutkittiin poliittisten päättäjien puheenvuoroista koronakriisin virallisista tiedotustilaisuuksista. Tutkimuksen teoriapohja rakentui epäpolitisoinnin, epävarmuuden ja asiantuntijuuden käsitteiden ympärille kriisit ja kriisiajan konteksti huomioiden.

Epäpolitisoinnilla viitataan moniin asioihin ja ilmiöihin, mutta ytimekkäästi sanottuna epäpolitisointi on vastuun siirtämistä päättäjiltä muille tahoille, kuten asiantuntijoille. Epäpolitisointi voi olla myös politiikan korvaamista esimerkiksi vaihtoehtoja häivyttämällä tai välttämättömyyteen vetoamalla. Epävarmuus sen sijaan liittyy vahvasti koronakriisin luonteeseen epävarmuuden kasvaessa historiallisen suureksi. Epävarmuus yhdistyy tutkimuksen kontekstissa poikkeukselliseen aikaan ja riskiyhteiskunnan käsitteeseen. Riskiyhteiskunnalla tarkoitetaan nykyisenkaltaista yhteiskuntaa, jossa epävarmuus on osa ihmisten jokapäiväistä arkea. Asiantuntijuus on nostattanut erityisesti koronakriisin osalta kasvavan huolen siitä, että päätöksenteko ja vastuu siirtyvät yhä enemmän asiantuntijoille ja pois päin virkaan valituilta päättäjiltä. Huoli siitä, että kansalaisten vaikuttamismahdollisuudet vähenevät entisestään ja valta siirtyy viranomaisille, on aiheellinen.

Tutkimuksessa hyödynnettiin Faircloughin kriittistä diskurssianalyysia, jonka pohjalta aineistosta irtaantui kuusi epäpolitisoinnin diskurssia. Nämä diskurssit olivat asiantuntijuus, välttämättömyysretoriikka, auktoriteettiin vetoaminen, vastakkainasettelut, perusteluiden puutteellisuus ja poliittisuudesta etäännyminen. Epäpolitisoinnin diskurssien hahmottamisen ja jakautumisen lisäksi, kriittinen diskurssianalyysi mahdollisti myös liikkuvan kuvan huomioimisen aineistona ja toi esille mielenkiintoisia löydöksiä.

Asiantuntijuuden diskurssi esiintyi aineistossa vahvana jo ensimmäisestä koronavirukseen liittyvästä tiedotustilaisuudesta lähtien. Tutkimuksen alkuolettamuksena pidettiin sitä, että

epäpolitisointia esiintyy tutkimukseen valitussa aineistossa, ja asiantuntijuuden roolin voi olettaa esiintyvän merkittävässä roolissa epäpolitisointien osalta verrattuna muihin epäpolitisoinnin diskursseihin. Asiantuntijuuteen vetoaminen oli kuitenkin kriisin eri vaiheissa hieman erilaista, ja merkittävänä huomiona nousi esille asiantuntijuuden diskurssin vahvistuminen vähitellen tiedotustilaisuuksien ja kriisin edetessä. Aluksi asiantuntijoihin viitattiin viranomaisina, jonka jälkeen viittaus tarkentui terveysturvaviranomaisiin ja yhä edelleen sosiaali- ja terveysministeriöön sekä Terveysturvien ja hyvinvoinnin laitokseen, ja viimeisimpänä viittaus kohdistui yksittäisiin henkilöihin. Asiantuntijuuden diskurssi näyttäytyi epäpolitisoinnin muodossa vallan ja vastuun siirtämisenä asiantuntijoille kriisin hoidossa.

Välttämättömyysretoriikan diskurssissa korostui välttämättömyyteen ja vaihtoehdottomuuteen nojaaminen rajoitustoimenpiteiden perusteluissa. Välttämättömyyttä esiintyi tiedotustilaisuuksissa runsaasti, mikä näyttäytyi jatkuvana toistona asioiden ja toimenpiteiden välttämättömyydestä. Vaihtoehdottomuus sen sijaan näyttäytyi epäpolitisointina, jossa vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ei tunnustettu. Auktoriteettiin liittyvä diskurssi sen sijaan näyttäytyi kyseisessä aineistossa rajoitusten oikeutuksena auktoriteettien, kuten tasavallan presidentin tai kansainvälisen terveysorganisaation avulla. Mielenkiintoista auktoriteettiin vetoavassa diskurssissa oli se, että monet päättäjistä vetosivat auktoriteettiin puhuessaan omista sanomisistaan ja oikeuttamalla omia näkemyksiään.

Vastakkainasettelun diskurssi muotoutui pääosin asiantuntijatahojen keskinäisistä erimielisyyksistä, mutta myös poliitikkojen väliset erimielisyydet tunnustettiin tapahtuneeksi. Vastakkainasettelua aiheutti lisäksi eri tahojen erilaiset roolit ja vallan jakautuminen itse koronakriisin hoidossa. Hallituksella ei ollut valtioneuvostona kuin suosittelunvaltaa ja STM:llä ohjausvaltaa, sillä lopulliset päätökset jäivät monien rajoitusten osalta alueiden ratkaistaviksi. Viidentenä epäpolitisoinnin diskurssina näyttäytyi perusteluiden puutteellisuus. Tällä viitataan aineiston pohjalta hallituksen tekemien ratkaisujen perusteluiden vähäisyyteen. Poliitikalle on ominaista argumentoida tehdyille päätöksille riittävän tehokkaat perustelut, mikä jäi tutkimuksen aineistossa usein hieman heikoksi. Tiettyjä toimenpiteitä perusteltiin lyhyesti tai vastuu siirrettiin kokonaan muille tahoille. Viimeisenä diskurssina aineistosta löytyi poliittisuudesta etäännyttämisen diskurssi, mikä näkyi erityisesti puheenvuorojen tunteisiin vetoamisessa ja puhettavassa, jota ei olla totuttu näkemään politiikassa kovinkaan usein. Hallitus vetosi inhimillisyyteen ja vältteli monissa asiayhteyksissä korona-sanon käyttöä osana kriisiajan viestintää.

Siispä, vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, koronakriisin yhteydessä ollutta keskustelua epäpolitisointiin kuuden tiedotustilaisuuksista esiintyvien diskurssien avulla. On kuitenkin huomioitava, että tosiasiasa epäpolitisointeja saattoi olla enemmänkin, sillä kyseinen tutkimus oli rajattu tarkoin vain kahteen eri ajankohtaan koko kriisin tarkastelemisen sijaan. Toiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, oliko mahdollisesti ajan kulumisella merkitystä epäpolitisoinnin esiintymiseen tiedotustilaisuuksissa, vastaaminen osoittautui monimutkaisemmaksi. Joitain huomioita nousi kuitenkin esille aiheeseen liittyen.

On mahdotonta analysoida sitä, mistä eri epäpolitisoinnin diskurssien käytön määrän väheneminen tai lisääntyminen johtuu, mutta aineiston pohjalta esimerkiksi asiantuntijuuden diskurssi vahvistui kriisin edetessä. Tämä voisi olla yhteydessä siihen, että rokotteiden ottamisen ja tiedon lisääntymisen seurauksena päätökset tarvitsivat enemmän perusteluja ollakseen uskottavia, jolloin asiantuntijoihin vetoaminen kasvoi. Lisäksi, asiantuntijoiden hyödyntäminen itse tiedotustilaisuuksissa ja niiden järjestämisessä vahvistui kriisin edetessä. Kokonaisuudessaan, muita merkittäviä eroja epäpolitisoinnin esiintymisestä ei löytynyt, eli ajan kulumisella ei ollut tutkimuksen kannalta merkittävää vaikutusta epäpolitisoinnin diskurssien ilmenemiseen tiedotustilaisuuksissa. Epäpolitisointeja esiintyi päättäjien puheenvuoroissa läpi aineiston, mikä vahvistaa näkemystä epäpolitisoinnin trendistä modernissa yhteiskunnassa.

Viimeinen tutkimuskysymys keskittyi pohtimaan sitä, millainen merkitys epäpolitisoinnilla oli pandemia-ajan kriisiviestinnässä, jos sellaista ylipäätään oli. Kriisiviestintä on suuri osa kriisin hoitoa, ja epäpolitisoinnin ollessa osa korona-ajan viestintää, sen rooli näyttäytyy tutkimuksen valossa huomioitavana, jopa merkittävänä. Päättäjien kielelliset keinot koronapandemian kaltaisissa tilanteissa ovat paljon muuta kuin retoriikkaa; käytettyjen kielellisten keinojen avulla luodaan uutta kriisin jälkeistä yhteiskuntaa ja elämisen puitteita (Kuusisto 1997, 271). Koronapandemian aikaiset tiedotustilaisuudet loivat todellisuutta kansalaisille siitä huolimatta, että tilannetta leimasivat poikkeukselliset olosuhteet ja rajut toimet. Epäpolitisointi oli päättäjien puheissa näkyvä osa poliittista retoriikkaa, kielellisiä keinoja ja viestintää, minkä pohjalta on kohtuullista sanoa epäpolitisoinnin olevan yksi osa kriisiviestinnän kokonaisuutta Suomessa.

Tutkimus kuitenkin tarjoaa epäpolitisoinnin roolista kriisiviestinnässä vain pienen vilauksen,

joten todellista epäpolitisoinnin roolia koko kriisiajan viestinnässä ei voida tämän tutkimuksen perusteella tietää tai edes pyritä siihen. Tämä tutkimus ei siis ole otos koko pandemia-ajan viestinnästä, eikä kaikista mahdollisista koronakriisin aikana esitetyistä epäpolitisoinneista. Tutkielman analyysin ja tuloksien taustalla vaikuttivat tietenkin osaltaan valittu teoriapohja ja epäpolitisoinnin määritelmälliset haasteet. Lisäksi on huomioitava, että diskurssianalyysi metodina sallii tutkijan oman näkemyksen pilkahdukset, ja toisaalta aineistoa olisi ollut mielenkiintoista tutkia myös muiden metodien avulla. Mahdollisesti jokin retorinen analyysi tai argumentoinnin analyysi olisi myös sopinut tutkimuksen teoriapohjaan, joten siinä olisi yksi mahdollinen jatkotutkimuksen kohde. Tai miksei jopa kvantitatiivinen lähestymistapa koko tutkimusaiheelle.

Tutkimuksen rajoitteina olivat aineiston rajaus vain pieneen otokseen kriisiajan viestinnästä, epäpolitisoinnin näkökulman aiheuttamat rajaukset ja toisaalta koronapandemian aiheuttamat poikkeukselliset olosuhteet tutkimuksen kohteena. Koronakriisin luonne oli harvinainen, mikä loi ennennäkemättömän laajaa epävarmuutta tulevasta. Poliitikot joutuivat pandemian hoidossa tilanteeseen, jossa ihmiset oli saatava toimimaan tärkeäksi nähtyjen keinojen ja toimenpiteiden mukaan. Pandemian hillitsemiseksi ihmisten käyttäytymisen muuttaminen osoittautui keskeiseksi keinoksi verrattuna esimerkiksi luonnonkatastrofeihin, jotka tapahtuvat täysin ihmisistä riippumatta. On tärkeää huomioida, että päättäjät joutuivat toteuttamaan kriisiviestintää jatkuvassa epävarmuuden tilassa. Tutkimuksen tulokset on suhteutettava tutkimuksen kontekstiin ja siihen, että vastaavaa vertailukohdetta koronakriisille ei ole. Analyysi kuitenkin paljasti epäpolitisoinnin diskurssit Suomen korona-ajan kriisiviestinnässä tutkimukseen valittujen tiedotustilaisuuksien valossa ja avasi mielenkiintoisesti epäpolitisoinnin esiintymistä kielellisissä keinoissa politiikassa. Samaan aikaan analyysi opetti kriisiviestinnän tutkimisen haasteellisuudesta poikkeuksellisen kontekstin osalta sen, että kriisiviestinnän konteksti on aina tilanteeseen ja kriisin luonteeseen sidonnainen, mikä vaikuttaa päättäjien toteuttamaan kriisiviestintään.

Lopuksi, tutkielma osoitti epäpolitisoinnin trendin jatkuvan yhä edelleen ja esiintyvän selkeänä myös kriisiajan viestinnässä. Epäpolitisoinnissa onkin kyse paljon laajemmasta ilmiöstä kuin, mitä termi itsessään antaa ymmärtää. Epäpolitisointiin liittyy tämän hetken ajankohtaisia poliittisia huolenaiheita, kuten asiantuntijavallan kasvu, kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien väheneminen ja poliittisuudesta etäännyminen. Siispä, epäpolitisoinnin ilmiö antaa osviittaa myös paljon laajemmista haasteista modernien

yhteiskuntien järjestelmissä. Epäpolitisointi tuskin on häviämässä politiikasta, sillä kyse on enemmänkin siitä, missä määrin epäpolitisointia voidaan käyttää, jotta mahdolliset haittavaikutukset eivät kasva liian suuriksi.

Lähteet

Beck, U. (1992), *Risk Society: Towards a New Modernity*. Theory, Culture & Society Series I. Title II. Ritter, Mark III. Series.

Beck, U. (2009), *World at risk*. Polity.

Boin, A. & 'T Hart, P. (2007), The crisis approach. *In Handbook of Disaster Research*. Springer. 42-54.

Cairney, P. (2016), *The politics of evidence-based policy making*. Springer.

Cairney, P., & Wellstead, A. (2021), COVID-19: effective policymaking depends on trust in experts, politicians, and the public. *Policy Design and Practice*, 4(1), 1-14.

Carleton, R. N. (2016a), Fear of the unknown: One fear to rule them all? *Journal of Anxiety Disorders*, 41, 5-21.

Chiriboga, D. , Garay, J. , Buss, P. , Madrigal, R. S. , & Rispel, L. C. (2020), Health inequity during the COVID-19 pandemic: A cry for ethical global leadership. *The Lancet*, 395(10238), 1690–1691.

Dahl R. A. (1989), *Democracy and its Critics*. Yale University Press.

Dunlop, C. A., Ongaro, E., & Baker, K. (2020), Researching COVID-19: A research agenda for public policy and administration scholars. *Public Policy and Administration*, 35(4), 365–383.

Eck, K., & Hatz, S. (2020), State surveillance and the COVID-19 crisis. *Journal of Human Rights*, 19(5), 603-612.

Eduskunta (2020). Saatavissa

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/valmiuslain-kayttoonottaminen-koronavirustilanteessa.aspx, luettu 5.4.2024.

Einola, S., Kohtamäki, M., Kinnunen, M. & Berg, P. (2023), Tästäkin selvittää yhdessä – retoriikka merkityksellistämisen välineenä pandemian johtamisessa. *Hallinnon tutkimus*, 42(2), 131-148.

Ekberg, M. (2007), The Parameters of the Risk Society: A Review and Exploration. *Current Sociology*, 55(3), 343-366.

Engler, Sarah, Brunner, Palmo, Loviat, Romane, Abou-Chadi, Tarik, Leemann, Lucas, Glaser, Andreas ja Küber, Daniel. (2021), Democracy in times of the pandemic: explaining the variation of COVID-19 policies across European democracies. *West European Politics*, 44:5–6, 1077–1102.

EU-komissio 2020a. *Komission tiedonanto. Vaiheittaiset ja koordinoitut toimet vapaan liikkuvuuden palauttamiseksi ja sisärajarakastusten poistamiseksi- Covid-19*. Saatavissa [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0515\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020XC0515(05)&from=EN), luettu 11.4.2024.

European Policy Forum (2000), *Making Decisions in Britain*, London: *European Policy Forum*.

Expressen (2020), Det låter som om man är villig att acceptera sjukdom och död. Julkaistu 12.8.2020. Saatavissa <https://www.expressen.se/nyheter/qs/interna-radslaget-om-flockimmunitet/>, luettu 2.5.2024.

Fairclough, N. (1997), *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, N. (2003), *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.

Fairclough, N. (2013), *Critical discourse analysis: The critical study of language*. New York: Routledge.

Fawcett P, Wood M (2017), Depoliticisation, meta-governance and coal seam gas regulation

in New South Wales. Teoksessa Fawcett P, Flinders M, Hay C, et al. (eds) *Anti-Politics, Depoliticisation and Governance*. Oxford: Oxford University Press, 217–244.

Flinders, M., & Buller, J. (2006), Depoliticisation: Principles, tactics and tools. *British politics, 1*, 293-318.

Flinders, M., & Wood, M. (2015), *Tracing the political: Depoliticisation, governance and the state*. Policy Press.

Harper, L., Kalfa, N., Beckers, G. M., Kaefer, M., Nieuwhof-Leppink, A. J., Fossum, M., ... & ESPU Research Committee. (2020), The impact of COVID-19 on research. *Journal of pediatric urology*, 16(5), 715-716.

Heinikoski, Saila, Ketola, Johanna ja Peltonen, Aada. (2021), Kosmopolitanismi ja kansalaisuuden rajat. Suomen ja Irlannin rajatoimet koronakriisissä. *Kosmopolis* 51 (1): 54–71.

Hermann, C. F. (1969), International crisis as a situational variable. *International politics and foreign policy*, 2, 409-421.

Hodges, R., Caperchione, E., Van Helden, J., Reichard, C., & Sorrentino, D. (2022), The role of scientific expertise in COVID-19 policy-making: evidence from four European countries. *Public Organization Review*, 22(2), 249-267.

Häikiö, L., Lämsä, R. & Peltonen, M. (2021), Koronapandemia - kenen kriisi? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 58, (2021):3, 207-208.

Hänninen, S. (1996), Puhe on hyvinvoinnista - ja ehdollistamisen retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari - Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*, 161-174. Tampere: Vastapaino.

Jong, W. (2017), Meaning making by public leaders in times of crisis: An assessment. *Public Relations Review*, 43(5), 1025–1035.

Juuti, P. (2022), Eettinen kriisijohtaminen. *Työn tuuli* 2 | 2022.

Kangas, J., Ojala, M., & Pantti, M. (2015), Lännessä olemme, itään katsomme Ukrainan kriisin kehykset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuvissa. *Media & viestintä*, 38(4).

Kauppi, N., Palonen, K., & Wiesner, C. (2016). The Politification and Politicisation of the EU. *Redescriptions: political thought, conceptual history and feminist theory*, 19, 72-90.

Ketola, J., Immonen, W., & Vogt, H. (2023), Syklinen eurooppalaistuminen, koronakriisi ja Suomi. *Politiikka*, 65(1).

Kettell, S., & Kerr, P. (2022), ‘Guided by the science’: (De)politicising the UK government’s response to the coronavirus crisis. *The British Journal of Politics and International Relations*, 24(1), 11-30.

Korvela, Paul-Erik (2012), *Postdemokratia*. *Politiikka* 54 (2012):2

Kovanic, M., & Steuer, M. (2023), Fighting against COVID-19: With or without politics?. *Social Science & Medicine*, 337, 116297.

Kristine Eck & Sophia Hatz (2020), State surveillance and the COVID-19 crisis. *Journal of Human Rights*, 19:5, 603-612.

Kunelius, R. (2003), *Viestinnän vallassa: johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.

Kuusisto, R. (1996), Sodan retoriikasta - Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari - Hilikka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*, 267-291. Tampere: Vastapaino.

Lang, T. (2010), Crisis? What crisis? The normality of the current food crisis. *Journal of Agrarian Change*, 10(1), 87-97.

Lappalainen, P. (2017), Kohti kiistelevää kansalaistoimintaa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82, (2017):3, 350-356.

Leino, M., Kulha, K., Setälä, M. *et al.* (2022), Expert hearings in mini-publics: How does the field of expertise influence deliberation and its outcomes? *Policy Science* 55, 429–450.

Lipsy, P. Y. (2020), COVID-19 and the Politics of Crisis. *International Organization*, 74(S1), E98-E127.

Meyer, M. & Wodak, R. (2009), Critical discourse analysis: history, agenda, theory and methodology. Teoksessa Meyer, M. - Wodak, R. (toim.) *Methods of critical discourse analysis*. Los Angeles, CA: Sage. 1–34.

Moore A, MacKenzie M K. (2020), Policy making during crises: how diversity and disagreement can help manage the politics of expert advice. *BMJ 2020*, Saatavissa <https://www.bmj.com/content/371/bmj.m4039>, luettu 2.4.2024.

Muukkonen, M. (2022), Koronapassi, perustuslaki ja yhdenvertaisuustarkasteluasetelman kritiikki. *Referee-artikkeli*. Itä-Suomen yliopisto. Saatavissa: <https://www.edilex.fi/artikkelit/25547.pdf> Luettu, 7, 2022.

Mörttinen, Matti. (2021), *Valtioneuvoston ydin kriisitilanteessa. Covid-19-pandemian paineet suomalaiselle päätöksenteolle*. Sitra.

Niilo Kauppi, Kari Palonen & Claudia Wiessner (2016), The Politification and Politicisation of the EU. *Redescriptions: Political Thought*. 19. 72-90(19).

Nohria, N. (2020), What organizations need to survive a pandemic. *Harvard Business Review*, 5. Saatavissa <https://hbr.org/2020/01/what-organizations-need-to-survive-a-pandemic>. luettu 12.3.2024.

Numerato, D., Honová, P. A., & Sedláčková, T. (2021), Politicisation, depoliticisation, and repoliticisation of health care controversies: Vaccination and mental health care reform in the Czech Republic. *Social Science & Medicine*, 277, 113916.

Oikeusministeriö (2011), Valmiuslaki. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2011/20111552>, luettu 1.5.2024.

Palonen, K. (1993), Politikointi – politisointi – politiikka. Tulkinta politiikan ajatusmuodon pelikieliäikätiloista. Opetusmoniste 1. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, valtio-opin laitos.

- Palonen, K. (2003), Four times of politics: Policy, polity, politicking and politicization. *Alternatives: Global, Local, Political* 28, (2003): 2, 171–186.
- Palonen, K. (2012), *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Tampere: Vastapaino.
- Pawson, R., Wong, G., & Owen, L. (2011), Known Knowns, Known Unknowns, Unknown Unknowns: The Predicament of Evidence-Based Policy. *American Journal of Evaluation*, 32(4).
- Pekonen, K. (2011), *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009), *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pettit, P. (2004), Depoliticizing democracy. *Ratio Juris*, 17(1), 52-65.
- Poole, B. (2010), Commitment and criticality: Fairclough's Critical Discourse Analysis evaluated. *International Journal of Applied Linguistics*. 20:2.
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. *Working paper/Jyväskylä University. School of Business and Economics*, (379).
- Pälli, P., & Lillqvist, E. (2020), Diskurssianalyysi. *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 374-411.
- Rainio-Niemi, J. (2020), Koronakriisi ja valtio. Suomen ja Ruotsin mallien vertailua. *Kosmopolis*, 50(2), 162-173.
- Reynolds Barbara & Quinn Sandra Crouse. (2008), Effective Communication During an Influenza Pandemic: The Value of Using a Crisis and Emergency Risk Communication Framework. *Health Promotion Practice* 9 (4),13 - 17.
- Roberts, A. (2011), *The logic of discipline*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Robinson, E. (2023), The Politics of Unpolitics. *The Political Quarterly*, 94(2), 306-313.
- Roe, E., (2020), *Control, manage or cope? A politics for risks, uncertainties and unknown-*

unknowns. The Politics of Uncertainty.

Rosenthal, U., Charles, M. T., & 't Hart, P. (1989), *Coping with crisis: The management of disasters, riots and terrorism*. Springfield: Charles C. Thomas.

Roux-Dufort, C. (2007), Is crisis management (only) a management of exceptions? *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 15(2), 105–114.

Saarelma-Thiel, T. (2009), *Eteenpäin kriisistä*. Helsinki: Työterveyslaitos.

Saari, J. & Kari, M. (2006), Sosiaali- ja terveystaloudellinen politiikka: nopeasti muuttunut politiikkalohko. Teoksessa Tapio Raunio - Juho Saari (toim.), *Eurooppalaistuminen – Suomen sopeutuminen Euroopan integraatioon*. Helsinki: Gaudeamus. 140–180.

Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2017), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Tammi.

Seeck, H. (2009), Kriisijohtamisen anti työyhteisökriiseihin. Teoksessa. Seeck, H. (toim.). *Kriisit ja työyhteisöt: Kriisijohtaminen työyhteisöjen tukena*. Työ ja ihminen Tutkimusraportti 37. Helsinki: Työterveyslaitos.

Silvo A., (2020), Koronavirus sumentaa talouden näkymät. *Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta*. Suomen Pankki.

Slovic, P. (1987), Perception of risk. *Science*, 236(4799), 280-285.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021), Saatavissa <https://stm.fi/-/koronapassia-koskeva-hallituksen-esitys-on-annettu-eduskunnalle>, luettu 30.4.2024.

Spector, B. (2020), Even in a global pandemic, there's no such thing as a crisis. *Leadership*, 16(3), 303–313.

Stenvall, J., Rannisto, P. H., Johanson, J. E., & Pekkola, E. (2023), Reagoiva koronajohtaminen–Case Suomen hallitus. *Tilintarkastus ja evaluaatio: Talouden ja sääntelyn vuoropuhelu*.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2020), Jos olet vähääkään sairas, soita mummulle- älä mene käymään. Saatavissa <https://thl.fi/-/jos-olet-vahaakaan-sairas-soita-mummulle-ala-mene-kaymaan>, luettu 13.4.2024.

Terveyskirjasto (2021), Lääketieteen sanasto. Kustannus Oy Duodecim. Saatavissa <https://www.terveyskirjasto.fi/ltt04272>, luettu 28.4.2024.

Törrönen, J. (2005), Puhetapoja analysoimassa. Rajankäyntiä kriittisen diskurssianalyysin ja semioottisen sosiologian välillä. Teoksessa P. Räsänen - AH. Anttila - H. Melin (toim.), *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*. Jyväskylä: PS- kustannus. 139–161.

Urbinati, N. (2010), Unpolitical democracy. *Political theory*, 38(1), 65-92.

Valtioneuvoston kanslia (2019), *Valtionhallinnon tehostetun viestinnän ohje: viestintä normaalioloissa ja häiriötilanteissa*. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja, (2019):23, 16-17.

Valtioneuvosto (2020), Hallitus on todennut yhdessä tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Tiedote. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>, luettu 10.2.2024.

Valtioneuvosto (2020), Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/uudellemaalle-liikkumisrajoituksia-hallitus-paatti-uusista-lisatoimista-koronaepidemian-leviamisen-estamiseksi>, luettu 20.3.2024.

Valtioneuvosto (2021), Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/uudellemaalle-liikkumisrajoituksia-hallitus-paatti-uusista-lisatoimista-koronaepidemian-leviamisen-estamiseksi>, luettu 2.2.2024.

Van Bavel, J. J. , Baicker, K. , Boggio, P. S. , Capraro, V. , Cichocka, A. , Cikara, M. , ...

Willer, R. (2020), Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460–471.

Weingart, P., van Schalkwyk, F., & Guenther, L. (2022), Democratic and expert legitimacy: Science, politics and the public during the COVID-19 pandemic. *Science and Public Policy*, 49(3), 499-517.

WHO (2020), Coronavirus disease (COVID-19) pandemic. *Overview. World Health Organization*.

ZÜRN, Michael. (2016), Opening up Europe: Next Steps in Politicisation Research. *West European Politics*. 39, 164-82.

Aineisto

- Valtioneuvosto 2020a. Hallituksen tiedotustilaisuus koronavirustilanteesta ja varautumisesta Suomessa 27.2. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=99540f4a-00090325-9857d2ef> , luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2020b. Hallituksen tiedotustilaisuus koronavirustilanteesta 16.3.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=320af9ee-00090325-22c8c496> luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2020c. Hallituksen tiedotustilaisuus 25.3.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=420b7f7c-00090325-1ae6a5a1> , luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2020d. Hallituksen tiedotustilaisuus 30.3.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=aea96654-00090325-d2764cf9> , luettu 12.3.2024.

- Valtioneuvosto 2020e. Hallituksen tiedotustilaisuus 15.4.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=a86aa845-00090325-224632e1> , luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2020f. Pääministeri Marinin tiedotustilaisuus henkisestä kriisinkestävyydestä 17.4.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=44dae46e-00090325-3182429d> , luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2020g. Hallituksen tiedotustilaisuus 15.6.2020. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=8d6d1fbf-00090325-7d4943ba> , luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2021a. Tiedotustilaisuus koronapassista ja maahantulosäännöksistä 21.9. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=c140801e-00090325-0b725ff8> , Luettu 12.3.2024.
- Valtioneuvosto 2021b. Hallituksen tiedotustilaisuus 22.12. Saatavissa <https://valtioneuvosto.fi/tallenteet?videoid=fa60aa7f-00090325-84287b95> , luettu 12.3.2024.